

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE’DE SPOR VE SİYASET İLİŞKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

OĞUZHAN BURAK

İSTANBUL, 2021

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

TÜRKİYE'DE SPOR VE SİYASET İLİŞKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

OĞUZHAN BURAK

**Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İsmet Burçak VATANSEVER
DURMAZ**

İSTANBUL, 2021

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

...../...../2021

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	Küresel Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler
Öğrencinin Adı Soyadı:	Oğuzhan Burak
Tezin Adı:	Türkiye’de Spor Ve Siyaset İlişkisi
Tez Savunma Tarihi:	08.02.2021

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı:	Dr. Öğr. Üyesi İsmet Burçak VATANSEVER DURMAZ	
2. Üye:	Dr. Öğr. Üyesi Cafer Şafak EYEL	
3. Üye:	Dr. Öğr. Üyesi Hakan ASLAN	

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim ve bu araştırma sürecinde ilgisini ve desteğini esirgemeyen beni her konuda en iyi şekilde yönlendiren değerli hocam ve tez danışmanım Dr.İsmet Burçak VATANSEVER DURMAZ'a, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına ve hayatım boyunca bana her zaman güç veren desteğini biran olsun esirgemeyen canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2021

Oğuzhan BURAK

ÖZET

TÜRKİYE’DE SPOR VE SİYASET İLİŞKİSİ

Oğuzhan BURAK

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İsmet Burçak VATANSEVER DURMAZ

Ocak 2021, 108 sayfa

Spor tarihsel süreç içerisinde her zaman kendisine yer bulsa da özellikle yakın dönemde etkileri her geçen gün daha da artmış ve çok boyutlu yönleriyle önem arz eden kavramlar arasında yer almaya başlamıştır. Önceleri daha sınırlı bir çevrede ve az sayıda insan tarafından yapılan spor faaliyetleri, öncelikle olimpiyatlar ve ardından da futbol başta olmak üzere farklı uluslararası organizasyonlarla neredeyse bütün dünyayı tesiri altına almaya başlamıştır. Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel vb. birçok boyutu bulunan spor kavramı küreselleşmenin etkisinin en başta gelen örneklerinden birini teşkil etmektedir. Bu çerçevede sporun hem milli hem de uluslararası siyasetle etkileşimi günümüzde eskisine oranla daha ciddi seviyededir.

Çok farklı yönleri olan sporun siyasetle münasebeti, etkileşimi her daim gündemde olan bir konu olarak kendisine yer bulmuştur. Geniş kitlelerin ilgisini çeken spor kavramı, tarihin her döneminde insanların idaresinde rol almak isteyen siyasilerce farklı yöntemlerle siyasetin içerisine dâhil edilmeye ve bir şekilde ilişki içerisinde olmaya çalışılmıştır. Siyasetçiler spor siyaset ilişkisi içerisinde sporun gücünden ve kitleler üstündeki etkisinden bazı faydalar kazanmayı hedeflemiştir. Siyaset ve spor kavramlarının müşterek noktasını teşkil eden kitleleri etkilemek amacıyla siyasiler sporun pozitif taraflarından istifade ederek bunda bazen ciddi başarılar elde etmiştir.

Bu kapsamda çalışmada, spor siyaset ilişkisinin ve Türkiye’deki durumunun tarihsel çerçevede, örnek olaylardan da yola çıkarak tahlil edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada konu ilk olarak kavramsal çerçevede ele alınarak; spor, uluslararası ilişkiler, kamu diplomasisi, spor siyaset ilişkisi, spor politikaları, yumuşak güç, marka oluşturma ve Türkiye’deki durum çok farklı yönleriyle tarihi geçmişi de içerecek şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Son olarak çalışma sonuç ve değerlendirmeler bölümüyle bitirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, siyaset, uluslararası ilişkiler, kamu diplomasisi.

ABSTRACT

SPORTS AND POLITICAL RELATIONS IN TURKEY

Oğuzhan BURAK

Master of Global Politics and International Relations

Thesis Supervisor: İsmet Burçak VATANSEVER DURMAZ

January 2021, 108 pages

Although sports has always found a place for itself in the historical process, its effects have increased with each passing day, especially in the recent period, and it has begun to take place among the concepts of importance with its multi-dimensional aspects. Sports activities, which were previously carried out in a more limited environment and by a small number of people, started to influence almost the whole world with different international organizations, primarily the Olympics and then football. The concept of sports, which has economic, political, social and cultural etc. many dimensions, is one of the foremost examples of the effect of globalization. In this context, the interaction of sports with both national and international politics is more serious today than before.

The relationship and interaction of sports, which has many different aspects, with politics, has found its place as an issue that is always on the agenda. The concept of sport, which attracts the attention of large masses, has been tried to be included in politics and to be in a relationship in some way, by politicians who want to take a role in the administration of people in every period of history. Politicians aimed to gain some benefits from the power of sports and its influence on the masses within the relationship between sports and politics. In order to influence the masses that constitute the common point of politics and sports concepts, politicians have sometimes achieved serious success in this by taking advantage of the positive sides of sports.

In this context, this study is aimed to assay relations between sport and politics and situation in Turkey in the historical context and with some examples. In the study, the subject was first addressed in a conceptual framework; sports, international relations, public diplomacy, sports, politics, sports, politics, soft power, in a way that includes the historical past with many different aspects of the have attempted to be addressed. Finally, the study was completed with the results and evaluations section.

Key Words: Sport, politics, international relations, public diplomacy.

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR TARAMASI	3
2.1 GENEL ANLAMDA SPOR KAVRAMI	3
2.1.1 Spor Kavramı	3
2.1.2 Spor Tarihi.....	5
2.1.3 Sporun Faydaları	6
2.1.4 Sporun Bireye ve Topluma Etkileri	8
2.2 SPOR VE ULUSLARASI İLİŞKİLER.....	11
2.3 SPOR ve SİYASET İLİŞKİSİ.....	18
2.3.1 Devlet, Toplum ve Spor İlişkisi.....	18
2.3.2 Spor ve Siyaset Etkileşimi	21
2.3.3 Spor, Propaganda, İdeoloji ve Siyasal Sistem İlişkisi	23
2.3.3.1 Spor ve İdeoloji	25
2.3.3.2 Spor ve siyasal sistem ilişkisi	26
2.3.3.2.1 Liberalizm, neoliberalizm ve spor etkileşimi.....	26
2.3.3.2.2 Sosyalizm/ komünizm spor etkileşimi.....	28
2.3.3.2.3 Faşizm ve spor etkileşimi	30
2.3.3.2.4 Milliyetçilik spor etkileşimi.....	32
2.3.3.2.5 Nasyonal sosyalizm spor etkileşimi	34
2.3.4 Spor, Diplomasi ve Güçler Dengesi	36
2.3.4.1 Oyunlar çevresinde gelişen spor diplomasisi	36

2.3.4.2 Politik bir araç olarak spor diplomasisi	38
2.3.4.3 Spor diplomasisi, şiddet ve terör	39
2.3.4.4 Spor diplomasisinin günümüzde ülkeler için önemi	41
2.3.5 Ağırlık Merkezleri ve Yumuşak Güç	41
2.3.5.1 Ulusal marka	42
2.3.5.2 Kamu diplomasisi	44
2.3.5.2.1 Kamu diplomasisi ve spor	45
2.3.5.2.1 Kamu diplomasisinde uygulama alanı olarak spor diplomasisi.....	45
2.3.5.3 Spor organizasyonları ev sahipliği ve uluslararası etkinlikler	49
2.4 Türkiye’de Spor Siyaset İlişkisi ve Tarihsel Gelişimi	52
2.4.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem	54
2.4.1.1 Cumhuriyetin ilanından önce spor	54
2.4.1.2 Cumhuriyet öncesi dönemde spor politikalarının temelleri	56
2.4.1.3 Tarihsel ve kurumsal açıdan Türkiye’de spor yönetimi ve siyasal süreç	59
2.4.1.3.1 Türk idman cemiyeti ittifakı	59
2.4.2 Cumhuriyet Sonrası Dönem	61
2.4.2.1 Cumhuriyet’in ilanında sonraki dönemde spora bakış	61
2.4.2.2 Cumhuriyet döneminde spor alanında kurumsallaşma	64
2.4.2.3 Atatürk’ün spora bakışı.....	64
2.4.2.4 Cumhuriyet döneminde spor politikaları.....	65
2.4.2.5 Yeni rejimin ilk yıllarında spor-siyaset ilişkisi	67
2.4.2.6.1 Türk spor kurumu.....	68
2.4.2.6.2 Beden terbiyesi genel müdürlüğü.....	71

2.4.2.6.3 <i>Gençlik ve spor genel müdürlüğü</i>	73
2.4.3 Sporun Bir Siyasal Araç Olarak Kullanımı	74
2.4.4 Türkiye’de Spor Siyaset İlişkisi	76
2.4.5 Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Uygulama Alanı Olarak Sporda Kamu Diplomasisi İmkânları	78
2.4.5.1 Sporun toplumsal boyutu ve kamu diplomasisi imkânları	79
2.4.5.2 Sporun kültürel boyutu ve kamu diplomasisi imkânları.....	81
2.4.5.3 Sporun ekonomik boyutu ve kamu diplomasisi imkânları	83
2.4.5.4 Sporun iletişim ve medya boyutu ve kamu diplomasisi imkânları	84
2.4.6 Sporun Kamu Diplomasisi Açısından Türkiye’nin İmajına Etkisi	86
3. SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA	90

ŞEKİLLER

Şekil 2.1: Sporun İnsan Üzerine Etkileri.....	9
Şekil 2.2: 1936 Oyunlarında Statta Yazılan “Wir gehören Dir” Sloganını Gösteren Resim	25
Şekil 2.3: Faşist Spor Politikalarının Aşamaları	32
Şekil 2.4: Ülkelerin 2012 Oyunlarında Kazandıkları Madalya Sayısı ve 2012 Genel Marka Sıralaması	44
Şekil 2.5: Cumhuriyet İlk Dönemlerinde Sporun Gelişimi.....	62
Şekil 2.6: Türk Spor Kurumu Teşkilat Yapısı	71

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BTGD	:	Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇHC	:	Çin Halk Cumhuriyeti
FIFA	:	Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
FILA	:	Uluslararası Güreş Federasyonları Birliği
s.	:	sayfa
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TİCİ	:	Türk İdman Cemiyeti İttifakı
UEFA	:	Avrupa Futbol Federasyonları Birliği
yy.	:	yüzyıl

1. GİRİŞ

Günümüz küreselleşen dünya düzeni içerisinde bir eğlence, oyun ve fiziksel faaliyet alanı olmak haricinde spor kavramı, sosyal yapıya yönelik bir anlamlandırma ve simgesel vasıta olarak pek çok çalışmaya konu teşkil etmiştir. Bu alanın nedeni spor kavramının günümüz insanının toplumsal hayatına her yönüyle dâhil olması ve toplumsal düzene bağlı olarak şekillenen bir kavram olmasıdır. Spor, toplumsal düzenin bir parametresi olarak kendini göstermekte ve siyasal ortamında şartlarına bağlı olarak gelişmekte ve şekillenmektedir. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak spor yaklaşımında önemli değişimler yaşanmıştır (Armağan 1981).

Spor ve toplum arasındaki ilişkiyi “Spor bireydir, spor toplumdur” yaklaşımıyla ortaya koyan U. Eco; spor kavramını insanlık ve toplum açısından ismi belirlenmemiş bilişsel bir irtibatın kaynağı, kolektif hassasiyetin derin alanı şeklinde ifade etmektedir. Dünyada çağdaş yüzyılda siyaset ve spor arasındaki derin ilişkinin zemininde, spor kavramının toplumsal fonksiyonundan öte sporun toplumsal bir nitelik barındırmaya başlamasıyla birlikte büyük insan kitlelerini ilgilendiren, ilgilerini çeken sosyal bir kavram olması ve siyasetin en ehemmiyetli niteliği olan insanlara hitap etmesi bulunmaktadır. Spor kavramının insanlar üstündeki tesirini fark eden siyasetçiler, bu kavramdan kendi ideolojilerinin, güzelliğini, başarısını, üstünlüğünü sergilemek ya da siyasal tanınırlığını yükseltmek maksadıyla istifade etmiştir (Hergüner 2002).

Siyaset içerisinde spor, ülkelerin simgesel kuvvetiyle irtibatlı olan milli benliğin ortaya konulmasında ve sosyal hayatın inşa edilmesinde önemli bir vasıta olarak görülmüştür. Spor bunun yanında kuvvetli bir siyasal iletişim yöntemidir; manalandırmalar, metaforlar ve güncel haberlerle beraber, içerisinde devlet, millet, ulusal kimlik ve kültür anlatılarının ciddi bir şekilde iletildiği, siyasallaşmış bir ifade şeklidir (Notaker vd. 2016, s.808).

Hangi siyasal ideolojiyi esas alırsa alsın tüm hükümetler, uluslararası sportif faaliyetleri milletin veya siyasal düzenin kuvvetinin sınandığı bir sınav yeri şeklinde ele almıştır. Sovyetlerdeki komünizm düzeni, Almanya’daki Nazizm, İtalya’da kendini gösteren

Faşizm, Latin Amerika coğrafyasında yaygın olarak görülen askeri idareler, batı dünyasının kapitalist sistemi, bunların tamamı benzer hedeflerle sporun içerisinde yer almıştır. Hatta bazı devlet adamları bu konuyu bir adım daha ileri götürerek spor kavramının, kriz zamanlarında dinamizm katan bir tesirinin bulunduğu ve sahalarda kazanılan başarıların bir milletin kimliğini harpler kadar biçimlendirebildiğini ileri sürmüştür (Brentin, 2013, s.993).

Özetle spor konusu kendi rejimlerini sembolleştirmeye ve normalleştirmeye gayret eden ideolojilerin inşası bakımından ehemmiyet arz etmektedir. Sporla siyaset arasındaki irtibatı açıklayabilmek için, bu iki kavramın bireysel kimliğin meydana gelmesinde aldığı rol ve benzerlikleri ortaya koymak esastır. Felsefecilerin büyük bir kısmı sporun tüm öğelerini ve bireysel gelişim açısından öne çıkan kuvvetini göz önünde bulundurmıştır. Diğer yandan, bireylerin spor ve siyasete katılımı konusunda ortaya koydukları duygu, düşünce ve davranışlar bu 2 konunun irtibatlı olduğunu açıkça göstermektedir. Spor idaresi konusu tarihin hiçbir periyodunda siyasetten, iktisattan, toplumdan ayrı olmamıştır. Sporun idaresi ve ideolojisi egemen olan iktidarın hâkim olan ideolojisinin tekrarı şeklindedir. (Talimciler 2005).

Bu husus Türkiye için de benzerlik arz etmiş, spor idaresi siyasi ve sosyo-ekonomik değişkenlerden etkilenmiştir. Yapılan çalışmanın maksadı, spor siyaset ilişkisinin ve Türkiye'deki durumunun tarihsel çerçeve içerisinde ele alınarak tahlil edilmesidir. Siyasi kuvvetin meydana getirilmesi esnasında kültürel tesiri ve kabul edilebilirliği sebebiyle sporun uluslararası ilişkilerde istifade edilen bir alan olduğu, iki taraflı olarak sporun diplomasiyi ve aynı şekilde diplomasinin de sporu kabul ettiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Ortaya konan çalışmada spor ve siyaset konuları kavramsal çerçevede ele alınmış, konuya ilişkin olarak farklı örneklerle yer verilerek açıklama getirilmeye çalışılmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1 GENEL ANLAMDA SPOR KAVRAMI

2.1.1 Spor Kavramı

İnsanoğlunun şehirleşmesiyle beraber kendini gösteren, çağdaş hayatın bir getirisi olarak kurumsal bir yapıya kavuşan spor, günümüzde toplumsal düzene etkili bir şekilde dâhil olmuş ve toplumsal dinamiklere bağlı olarak şekillenen bir kavram haline gelmiştir (Alili 2004, s.14). Spor toplu hayatın bağımlı bir parametresi şeklinde kendini göstermiş ve tarihsel süreçte gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. Bu tarihsel süreçte yaşanan değişimlere göre spor yaklaşımında da birçok değişimler yaşanmıştır. Bu kapsamda mevcut koşullarda sporu sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal konulardan ayırtırmak imkânsızdır (Armağan 1981).

Spor kavramının literatürde birçok tanımı yapılmaktadır. Bu terimi bütünüyle ifade etmek oldukça güçtür. Spor kavramı en genel manada kabiliyetlerin ve becerilerin kurumsal bir yapıya dönüşmesi şeklinde ifade edilmektedir (Allison 1986, s.5). Bu tanım biraz daha geliştirilerek güç gerektiren fiziksel mücadele ya da dâhili ve harici etkenlerin içine girmesiyle göreceli olarak biraz daha karışık fiziksel beceriler ihtiva eden, kurumsal bir yapıya kavuşmuş yarışma faaliyetleri biçiminde tanımlanmıştır (Coakley 1986, s.17).

Kılıcıgil tarafından yapılan tanımlamada spor kavramı, bireyin tabii çevresini beşeri çevre durumuna getirirken kazanılan yetenekleri daha ileriye götüren, bir takım kurallar çerçevesinde aletli ya da aletsiz, bireysel ya da topluluk şeklinde boş vakit faaliyeti çerçevesinde ya da bütün vaktini alacak biçimde meslek haline getirerek sosyalleşmeyi sağlayan, insanları bütünleştirici, zihinsel ve fiziksel gelişime katkı sağlayan, rekabeti esas alan, dayanışmacı ve kültürel bir kavram şeklinde ele alınmıştır (Kılıcıgil 1985, s.12).

Diğer yandan, spor bireylerin doğasında yer alan saldırganlığa yönelik olarak rahatlama fırsatı sunan, öfke ve saldırganlık hislerini kontrol altına alan ve buna uygun bir atmosferin oluşturulmasına imkân tanıyan bir kavramdır (Atasoy & Kuter, 2005 s. 14).

Tek bir genel tanım ortaya koymanın güçlüğünden yola çıkarak Fişek, sporu 5 temel konuda ele almıştır. Bu tanımlardan birincisi saldırganlık üstüne inşa edilmiştir. Bu tanım çerçevesinde bireyin tabiatında yer alan saldırganlık güdüsünün sağlık ve güvenlik maksadıyla kontrol altına alınmasıyla harbin, barış maksatlı bir hazırlığıdır. İkinci durum, genç bireyleri disiplinize etmek, kişinin ruhsal ve fiziksel durumunun sağlıklı olmasını sağlamak maksadıyla gündelik hayatın stresini dizginleyen bir vasıta. Üçüncüsü bireyleri harbe hazırlamak, ülkelerin milli politikalarını uygulamak, ülke vatandaşlarını her an harbe hazır durumda tutmak maksadıyla farklı bir ifadeyle, yurtsever ve otokratik devlet aracılığıyla milli birlik ve beraberliği organize eden bir eğitim vasıtasıdır. Dördüncüsü halkı uyutmak maksadıyla bir vasıta olarak oyunun ve yarışmanın bir araya geldiği, kas çalışmasının öne çıktığı, yarışı kazanan bireylerin mükâfatlandırıldığı bir uğraşıdır. Yapılan son tanımlama ifade edilen diğer bütün tanımlamaları ihtiva eden bir nitelik arz etmekte olup buna göre spor; oyunla yarışma ruhunu bir araya getiren, fiziksel kabiliyeti üstün olduğundan dolayı kazanan bireylerin mükâfatlandırıldığı, ileri seviyede rekabet ve ciddi fiziksel çalışma gerektirdiğinden dolayı yoğun gayreti zaruri kılan uğraşıdır (Fişek, 1980).

Sporu tanımlamadaki değişik konulara ilave olarak, sporu ele almaya ilişkin olarak teorik kapsamda değişik fikir akımları da söz konusudur. Esas olarak sporu kişi seçimleri üstünde inşa eden *liberal-çoğulcu* anlayış, insanların ahengini, uyumunu esas alan *yapısal-işlevselci* anlayış, hayat mücadelesini modern av merasimi çerçevesinde ele alan *sosyal Darwinci* anlayış, hedefe odaklanma, rasyonellik, bireysel başarıya şartlanmışlık yaklaşımını temel alan *Weberci* spor anlayışları söz konusudur. Diğer taraftan, sporu erkek egemenliğini devam ettirmenin vasıtalarından bir tanesi olarak gören *feminist* yaklaşım bulunmaktadır.

Ayrıca, Marks'ın yaklaşımını rehber edinerek sporu insanların sıkıntılarını uyuşturarak etkisini ortadan kaldıracak ve bireyleri uyutan anlamında sporu uyuşturucu şeklinde ele alan *geleneksel Marksçı* yaklaşım, sporun ideolojik çerçevede kendini gösterdiği milli kimliğin meydana gelmesine ve milletlerarası itibarın yükseltilmesine fayda gösterdiği *yapısalcı Marksizm* anlayışı, sporu iktisadi altyapıdan ayrı bir kültürel kavramda ele alan, spor konusunu söylem açısından hâkim yaklaşım kapsamından çıkaran *hegemonyacı* spor

anlayışı ve globalleşen dünyada farklı yaklaşımların ön şartlarını eleştiren, spor kavramını global bir pratik olarak ele alma fikrindeki spor ve *küreselleşme* anlayışı bulunmaktadır (Şenel 2008, s.7).

2.1.2 Spor Tarihi

Sporun tarihsel olarak insanlık tarihine kadar dayandığı ifade edilmektedir. Birey, vücut kuvvetiyle diğer insanlara nazaran üstün olmak ve etrafına karşı avantaj elde etme ihtiyacını hissetmiş, bu durum da sporun ana mantığından bir tanesi olan karşı tarafa üstünlük elde etme duygusunun meydana gelmesine sebep olmuştur. Beden kültürüyle alakalı bu faaliyetlerin ilk kalıntılarına, ilk çağlarda Orta Asya, Akdeniz, Mezopotamya ve Nil çevresinde rastlanmaktadır. Mevcudiyetini devam ettirme, etrafındakiler karşısında üstünlüğü kazanma isteği neticesinde kendini gösteren savaşlarda galip gelebilmek, vücut kuvvetine ve dirayetine bağlı olduğundan bu konunun üstüne ciddi bir şekilde zaman ayrılmıştır. Antik Yunan dönemine ait “gymnasion” isimli yerler bu maksada ilişkin olarak faaliyet göstermiştir. Tanrılara sadece kuvvetli bir vücutla layık olunacağı düşüncesinden ötürü spor aynı zamanda dini bir kıymet de kazanmıştır. Zeus için tertip edilen “olimpia” törenleri de bu yaklaşımın bir neticesiyle ortaya çıkmıştır. Antik Yunan’daki bu miras müteakip zamanda Roma’ya devredilmiştir. Roma döneminde spora karşı ciddi bir ilgi duyulmuş, fakat bu dönemde spor daha farklı bir hüviyete girmiştir. Demir eldivenlerle girişilen boks mücadelesi, rakibi bir taraflarını kırmayı normal karşılayan güreş müsabakaları gladyatör mücadelelerine kadar uzanan farklı yerlere ulaşmıştır. Roma döneminde spor “circus” ismi verilen vahşi gösteri yerleri halini almıştır (Güven 1999, s.7).

Spor tüm dönemlerde değişik amaçlar ihtiva etmiştir. Roma döneminde spor ordunun yetiştirilmesi maksadıyla kullanılmıştır. Ortaçağ dönemlerinde ise spor; milli görenekler ve kilisenin tesiriyle varlığı sürdürmüş, hâlihazırdaki futbol dâhil birçok oyunun temelleri bu dönemdeki askerler tarafından ortaya konmuştur. Rönesans’ın yaşanmasına kadar geçen zamanda kadınların sportif faaliyetlere iştiraki toplum tarafından çok hoş karşılanmamış ve faal bir şekilde müsabakalara iştiraklerine izin verilmemiştir. Ancak Rönesans’la beraber kadınlar spor alanında daha faal olmaya başlamıştır. Sporun daha

profesyonelleşmesi, organizasyonel bir şekilde yapılması ve kurumsallaşması sanayi devriminin ardından yaşanmıştır. Sanayi inkılabının yaşanmasıyla birlikte bireylerin spor da dâhil olmak üzere her konudan uzaklaşarak yalnızca çalışmaya sevk edilmesi zihniyeti gün geçtikçe değişikliğe uğramış, spora bakış değişiklik göstererek konunun ekonomik yanının da göz önünde bulundurulmasıyla destek görmüştür (Tükenmez 2011, s.80).

XIX. yy.'a gelindiğinde ahlaki açıdan zayıflamış bir nesil kendisini göstermeye başlayınca sporun disiplini ön planda tutan, ahlaki bakımdan öne çıkan tarafı esas alınmıştır. Sporun tesiriyle daha rekabetçi ve kuvvetli genç nesillerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Spor kavramı seneler boyunca gelişim göstermiş, XIX.yy içerisinde ise en ciddi gelişimi yaşamıştır. 1863 senesinde İngiltere’de futbol kendini göstermiş, 1880 senesinde ise atletizm kulüpleri faaliyetlerine başlamıştır. İngiltere’de baş gösteren bu değişimler Amerika’ya sıçrayarak, burada çok daha farklı ve özgün bir yapı elde ederek daha da genişlemiş, modern bir şekle evrilerek mana ve kıymetini bulmuş ve zamanla bütün dünyaya sıçramıştır. Günümüz koşullarında spor bütün dünyada belli esaslar, kurallar çerçevesinde yapılmaya başlanmış, bu uluslararası usul ve kaidelerin tespit edilmesi, idare edilmesi ve uygulanması uluslararası kuruluşlarca sağlanmıştır. Ayrıca XX.yy. global spor sektörünün inanılmaz gelişimine sahne olmuş, spor sosyo-kültürel, iktisadi ve politik yönleriyle global bir realite şeklinde karşımıza çıkmıştır (Tükenmez 2011, s.81).

Diğer taraftan tarih sahnesi Türk milletini eski dönemlerden itibaren sporcu bir ulus olarak ele almıştır. Hâlihazırda dünya literatüründe ağızdan ağıza dolaşan “fort çömme un Turc= Türk gibi güçlü” ifadesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır (Güven 1999, s.7).

2.1.3 Sporun Faydaları

Spor faaliyetleri, bireyler açısından yaşam kalitesini arttıran ve bununla beraber günlük hayat içerisinde olması gerekli bir kavramdır. Kişilerin spora eğilme sebepleri sadece fiziksel olarak hareketten kaynaklı değildir. Başkalarıyla iletişim tesis etmek, sosyal bir varlık olmak ve tek başına kalmamak insanları spora sevk eden sebepler içerisinde

bulunmaktadır. Zihinsel ve fiziksel manada eğitilmek maksadıyla öne çıkan spor, bu duruma ilave olarak sorumluluk alma, işbirliği içerisinde olma ve öz disiplini sağlayabilme maksadıyla da öne çıkmaktadır (Zorba vd. 2004, s.229)

Kişinin bedensel, sosyal, kültürel, psikolojik ve toplumsal gelişimlerine fayda sağlayan spor tüm yaşlardan insanlara katkı sağlamaktadır. Spor yapan bireyler karşı karşıya kaldıkları risk ve tehditler karşısında daha isabetli, sakin ve stresten uzak çözümler ortaya koyabilmektedir (Zorba ve Ziyagil 1998, s.11).

Sağlıklı bir yaşam sürdürmek maksadıyla yapılan sporun kişiye sağladığı faydalar bunlarla kısıtlı kalmamakla birlikte genel olarak aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir (Yararbaş 2013, ss.3-6; Yıldızhan ve Yazıcı, 2019 ss.335-336);

- a. Kalbe olan kan akış miktarını fazlalaştırır ve kalbi daha güzel besler.
- b. İyi kolesterol oranını fazlalaştırırken, kötü kolesterol oranını düşürür.
- c. Kan basıncını düşürür.
- ç. Spor esnasında kalp sürati ve kan basıncı yükselişi azalır. Kalp damar metabolizması spor esnasında daha verimli faaliyet gösterir.
- d. Vücut yapısını iyileştirir. Fiziki görünüşü düzeltir.
- e. Spor solunumun sisteminin daha etkin ve verimli faaliyet göstermesini temin eder.
- f. Fazla kilolardan kurtarır.
- g. İnsan sıhhatini iyileştirir.
- ğ. Şeker probleminin düzenlenmesine faydalıdır.
- h. Vücutta laktik asit toplanmasının daha uzun sürmesine ve oluşan asidin daha

süratli dağılmasına yardımcı olur.

1. Vücudun bağışıklık metabolizmasının kuvvetlenmesini temin eder.

i. Olası sakatlıklara yönelik vücut direncini yükseltir.

j. Balans ve koordinasyonu temin eder.

k. Bireyin sosyal gelişimine ve hayatına katkı sağlar.

l. Eklem ve kas elastikiyetinin daha iyi olmasını temin eder.

m. Vücuttaki kas oranını muhafazası ve fazlalaştırılmasını temin eder.

n. Bayanlarda menopoz sürecini ötelere, negatif tesirlerinin azalmasına destek sağlar.

o. Bunama ve hafıza zayıflığı gibi riskleri asgari seviyeye çeker.

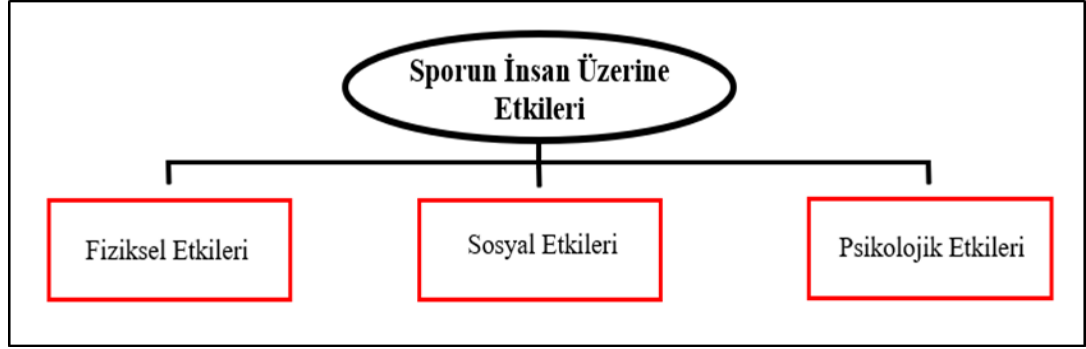
ö Bireylerin cinsel hayatına pozitif tesirleri vardır.

p. Bireyin zihinsel gelişimine, ruhsal dengesine fayda sağlar ve stresin etkilerini azaltır.

2.1.4 Sporun Bireye ve Topluma Etkileri

Sporun birey üstündeki etkileri Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

Şekil 2.1: Sporun İnsan Üzerine Etkileri

Kaynak: Dimlioğlu 2018, s.11

a. Fiziksel Etkileri: Gündelik yaşamda sportif aktivitelerin sadece sosyal anlamda değil, buna ilave olarak fiziksel açıdan da ciddi seviyede olumlu tesirleri bulunmaktadır. Mevcut durumda insanoğlunun sedanter hayatları neticesinde birçok rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Kaleme alınan araştırmalarda spor süresince beyni besleyen kan damarları üzerinde incelemeler yapılmış olup beyne daha çok kan gittiği görülmüştür. Kan akışının fazlalaşması insanların daha sıhhatli bir yaşam sürdürüklerine işaret etmekte olup daha sağlıklı yaşlanmalarını temin etmektedir (Türk 2016, s.68).

İnsanların uzun süre hareketsiz/ asgari düzeyde hareketle yaşamlarını devam ettirmeleri önce hareket kabiliyetinin düşmesine ve müteakiben de çöküntü yaşamalarına sebep olmaktadır. Çağdaş yaşamın iş temposunun yoğunluğu, karışıklığı ve stresi gibi sebepler insanın başarılarına engel teşkil edebilmektedir. Düzensiz ve sağlıksız beslenme de bu yaşam şeklini tetiklemektedir. Tüm bu konuların sonucunda insanlar daha sık bir şekilde sağlık kuruluşlarına başvurmaktadır. Yaşanan bu durumun önüne geçmenin en iyi yöntemi yaş grubunu dikkate almaksızın bireylerin düzenli ve doğru biçimde spor yapmasında yatmaktadır (Erkan, 1998; Türk, 2016, s.68).

b. Sosyal Etkileri: Spor yalnızca fiziksel açıdan değil bununla beraber sosyal açıdan da değişim yaratmaktadır. İnsanoğlu sosyal bir varlık olarak sosyal bir çevre içerisinde hayata gözlerini açmakta, aile bireyleriyle başlayan bu sosyal etkileşim müteakip yaşlarda arkadaş ve eğitim çevresiyle ve ardından iş yaşamıyla farklı bir boyut kazanmaktadır. Sportif aktiviteler sosyal gelişim bakımından da ehemmiyetli fırsatlar ortaya koymaktadır. Sporun bu niteliği başka hiçbir alanda elde edilememektedir. Bu

nedenle spora dünyanın her yerinde ciddi önem gösterilmiş ve eğitim hayatında da mevcudiyetini ortaya koymuştur. Çağdaş yaşamda spor fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak insana sağladıkları ile kaliteli bir yaşam fırsatı sunmaktadır (Aracı 1999, s.25; Kul ve Hergüner 2018, s.972).

c. Psikolojik Etkileri: Sporu yaşamın bir unsuru haline getiren bireylerde spor konusu psikolojik açıdan zevk alma ve mutluluk hissini tetiklemektedir. Yakın dönemlerde sağlık problemleri yaşayan, stresle mücadelede ve öfke kontrolünde güçlükler yaşayan kişiler spor yapmaktadır. Kişilerin gündelik ritüelindeki durgun yaşam tarzını spor sayesinde daha hareketli bir hale getirmeleri mümkün olabilmektedir. Sporla beraber insanların stresten kurtulması, rahatlaması ve mutlu hissetmesi mümkün olabilmektedir (Güçlü 2005, s.461).

Toplumların spora bakış açıları, bahse konu toplumun hem zihniyetini hem de genel durumunu ortaya koymaktadır. Sportif açıdan önde olan ülkelerin büyük bir çoğunluğu modern ve ileri seviyededir. Spor gelişmişlik seviyesinin en ehemmiyetli kriterlerinden birisi olmakla beraber toplum bakımından kültürel birleşmeyi öne çıkarmakta, sosyal münasebetleri ve hareketleri de arzu edilen düzeye çıkarmaktadır. Gelişmişlik seviyesi az olan toplumlarda sporun konumu ve ehemmiyeti tam manası ile kavranamamıştır. Spor toplumun genel yapısını, düşünce tarzını, hareketlerini olumlu manada biçimlendirmektedir. Toplumsal bakımdan spor tahlil edildiğinde, birçok toplumsal ve sembolik fonksiyonlarının bulunduğu anlaşılmaktadır (Karasüleymanoğlu 1995, s.19).

Spor toplum bakımından güveni, bir arada olma ve kardeşlik hissini kuvvetlendirmekte, sportif faaliyetlerdeki kural/kaidelerle disiplin hissini geliştirerek toplumsal manada kişilerin birlikte hayatlarına devam etmelerine fayda sağlamaktadır. Toplumsal bakımından sporun sağladığı etkiler aşağıda sunulmuştur (Güvenç 1991, s.64).

a. Kişilerin kendisini kontrol altında tutmasına, her türlü kurala ve etrafına saygı duymasını sağlar.

b. İcra edilecek her hangi bir faaliyete ve güne daha zinde daha güçlü ve daha arzulu başlamaya yardım eder.

c. Topluma anlayış, hoşgörü, saygılı olma, yeterlilik ve dostluk gibi birçok güzel özellik kazandırır.

ç. Toplumun daha planlı ve programlı olmasını sağlar.

d. Topluma daha sağlıklı ve pozitif bir yaşama bağlanma imkânı verir.

2.2 SPOR VE ULUSLARASI İLİŞKİLER

2.2.1 Sosyal Bilimler ve Spor

Sosyal yaşamın ve bu kapsamda da siyasal yaşamın önemli bir parçasını oluşturan, halka ve insanlara direkt olarak temas eden bir kavram olarak sporun, sosyal bilimler açısından biraz ötelenmiş olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Spor konusunun sosyal bilimler açısından biraz arka planda kalmasında akademik camianın bu konuyu uzun zaman önemli bir çalışma konusu olarak değerlendirmemesinin tesiri büyüktür. Ancak zaman geçtikçe bu konuya daha yoğun ilgi gösterilmiş ve konuda ilerleme elde edilmiştir. Özellikle Sovyet arşivlerinin açılmasıyla beraber spor konusunda kaleme alınmış birçok çalışma ortaya çıkmıştır.

Değişik siyasal yaklaşımların spora ilişkin alakalarının artması bu ilerlemeyi daha da hızlandırmıştır. Bu konuya ilişkin Marksist yaklaşımın spora bakışı, konunun ideolojik olduğu, zor çalışma şartları ve sömürge düzenini hafızalardan sildiği biçimindedir. Franco'nun İtalya'da Barnebau sahasının inşası konusunda "bana 80000 kişilik bir uyku tulumu gerek" ifadesi bu yaklaşımı açıkça ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, sporu farklı bir kültür değeri şeklinde ele alan ve Gramsci'nin hegemonya anlayışının tesirinde kalan düşünceler de bu konuda ciddi fayda sağlamıştır. Bu faydanın en ciddi niteliği, spora direkt hizmet eden sınıfları tesiri altına alan ideolojik bir vasıta şeklinde ele almak yerine, bu kavramı "muhalefete de açık kamusal bir temsil alanı" olarak bakmasıdır. Bu

anlayış çerçevesinde siyasal gücün, spor kavramını propaganda maksadıyla kullandıkları realitesi kuşku götürmez bir gerçekliktir. Ancak bu hususu her daim uygulayabildiklerini ifade etmek çok da mümkün değildir (Boniface 2007, s. 116).

Sporla alaka gelişmeleri hiçbir zaman politik, iktisadi ve sosyal gelişimlerden dışlamak mümkün değildir. Bu durumun tersine spor, halkın durumunu, özelliklerini farklı noktalarla ortaya koyan bir ayna şeklinde kıymetlendirilebilmektedir. Bu durumundan hareketle de spor konusu sosyal bilimler disiplininde ele alınması gerekli olan kıymetli bir çalışma konusudur. Spor politikası, siyaset ve uluslararası ilişkiler alanı içerisinde yer alan, otoriterinin spor vasıtasıyla ve buradan hareketle halkla olan irtibatını değişik çerçevelerden ele alan bir saha olarak öne çıkmaktadır (Aktükün 2010, s.9).

Sporun bir araya getiren bir kuvvet olması, bireyleri birleştirmesi, grupları, toplumu harekete geçirebilecek bir gücü içerisinde bulundurması sebebiyle idareci sınıfın bu konuya alakası hâkim olma isteğinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Spor, yoğunlukta olarak II. Dünya harbinin sonrasında kendini gösteren otoriter idareler zamanında, direkt olarak idareye bağlama, bu araçtan istifade ile toplumsal yaşama direkt müdahale ve hatta idarenin istediği ideal birey modelini meydana getirme konusunda bir vasıta şeklinde görülmüştür.

Otokratik idareler spordan, algı yaratmak, belli bir imajı meydana getirmek ve propaganda hedeflerine ulaşmak için istifade etmeyi arzu etmiştir. Bu şekilde spor, devletin vitrinlerinden bir tanesi olarak ele alınmış, bu kapsamda sporda kazanılan zaferler ırksal, milli ya da politik üstünlüklerin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Boniface 2007, s. 116).

2.2.2 Uluslararası İlişiler ve Spor

Herhangi bir ülke sporcusunun başka bir ülkede yaptığı herhangi bir sportif faaliyet özünde bir ülkenin farklı bir ülkenin sınırları içerisinde milli menfaatlerini elde etmek için giriştiği bir mücadeledir. Yalnızca bu husus dahi sporun uluslararası ilişkilerdeki ehemmiyetini ortaya koymaktadır. Milletlerarası oyunlar, farklı pek çok ülkenin iştirak

ettiği sportif organizasyonlar, bu kapsamın içerisinde değerlendirilmektir. Hatta bazen diplomatik irtibat tesis etmek maksadıyla tertip edilen birtakım sportif faaliyetler, dostluk maçları, spor ve uluslararası ilişkiler hususunda ele alınabilecek farklı örneklerdir.

Teorik kapsamda değerlendirildiğinde, uluslararası ilişkilerde temelde 3 değişik yaklaşım söz konusu olup her birinin de spor anlayışı farklılık arz etmektedir. İlk yaklaşım devlet odaklı sistem yaklaşımıdır. Burada bir takım ya da sporcu tek başına bir spor takımı veya sporcu değil aynı zamanda o milleti temsil eden bir ögedir. Dünya siyaset arenasındaki mücadele halinde olan devletler ve bu devletlerin ne kadar kuvvetli olduğunun konunun esasını meydana getirmesi gibi, sportif konularda da milli takımların ve bireysel sporcuların kuvveti ve rekabeti bu noktada işin esasını teşkil etmektedir. Diğer yaklaşımda sadece tek odak devletler değildir. Devletlere ilave olarak uluslararası kurum/kuruluşlar, global medya, firmalar vb. birçok devlet dışı unsurlarda söz konusudur. Bu yaklaşımda da aynı uluslararası ilişkilere bakışını spora yansıtmaktadır. Sporda da aynı uluslararası ilişkilerde olduğu gibi sadece devletler ve onların milli takımları ve temsilcileri değil Olimpiyat Komitesi, UEFA, FILA, FIFA vb. organizasyonlar da önemli birer aktördür. Bu yaklaşımda çok odaklı bir organizasyon öne çıkmaktadır. Bir diğer ve son temel yaklaşım da ise özneyi toplumların kendisi oluşturmaktadır.

Bu yaklaşımda spor, halklar, gruplar, bireyler arasındaki iletişimi, ilişkiyi, birbirini anlamayı, mevcut düşmanlıkları veya sorunları arka plana itmeyi temin eden bir unsurdur. Spor yalnızca bir oyun değil bunun yanında sınırların ötesinde değişik kültürlerle teması temin eden etkili ve önemli bir etkileşim vasıtasıdır (Tokatlıoğlu 2012, s.10).

Diğer yandan, ifade edilen bu üç yaklaşımın ötesinde farklı bir anlayışı benimseyen bir ekol de söz konusudur. Devleti, farklı kurum/ kuruluşları ve toplumsal etkileşimi odağa koyan bu 3 ekolünde spor kavramını ifade etmede yeterli olmadığını ortaya atan bu kişiler “spor uluslararası sistemi anlamamıza yardım eder çünkü sistemin önemli bir parçası olduğu için ve ondan etkilenirken aynı zamanda onu şekillendirdiği için bize dünya siyasetini algılamada bir erişim noktası sunar” şeklinde kendilerini ifade etmektedir. Bu yaklaşım diğer ekollerin ortaya koyduğu hususları bütünüyle yok saymamakla beraber bu ekollerin devamı niteliğinde de değildir. Bu son yaklaşım spor kavramını bütünsel çerçevede değerlendiren, siyaset bilimi kapsamında bir bakış tarzı veren ve spor

konusunu sosyal bilimlerin uygulama alanı olarak ele alan bir düşünce sistematliğini yansıtmaktadır (Cha 2006).

Uluslararası ilişkiler bir disiplin şeklinde I. Dünya Harbinin sonrasında problemlere barışçıl yollarla müdahale edilmesi kapsamında ortaya çıkmıştır. Bu durumda konunun spor yönü değerlendirildiğinde uluslararası sportif faaliyetlerin silah kullanılmadan yapılan birer savaş olup olmadığı konusu gündeme gelmiştir. Bu konu değişik bakış tarzlarıyla değerlendirildiğinde veya değişik zamanlar, yaşanan vakalar tahlil edildiğinde farklı yanıtlar ortaya konulabilmektedir. Örneğin neredeyse bütün ülkelerin iştirak ettiği olimpiyatlar, barışçıl hedeflerle tertip edilmiş olmasına karşın belli zamanlarda silahsız harp şeklinde açıklanabilecek kadar gergin bir ortamda yapılmıştır. Hitler döneminde yapılan Berlin Olimpiyatları, soğuk savaş zamanındaki Amerika Rusya spor rekabeti bu kapsamda ele alınabilecek en açık örneklerdir. Özellikle Berlin Olimpiyatları Nazizm'in propaganda aracına dönüşmüş ve Hitler için muhteşem bir vitrin vazifesi görmüştür (Fişek 1980, s.4).

Uluslararası ilişkiler konusunda sporun konumu ve etkinliğiyle alakalı olarak Türkiye açısından da yakın döneme ilişkin örnekler vermek mümkündür. Bu kapsamda Türkiye ile Ermenistan arasındaki diplomatik ilişkilerin tekrar teşkil edilebilmesi maksadıyla ortaya konan futbol-siyaset ilişkisi bu durumu açıkça yansıtmaktadır. 2008 senesinde Türkiye ile Ermenistan arasında yapılan futbol maçına Ermenistan'ın daveti üzerine Türkiye Cumhurbaşkanı iştirak etmiş, 2009 senesinde ise aynı şekilde rövanş müsabakası kapsamında Ermenistan Cumhurbaşkanı Türkiye'ye davet edilmiş ve maçı izlemek üzere gelmiştir (Özdaşlı 2015, s.101). Yaşanan bu süreç basın çevrelerinde “futbol diplomasisi” şeklinde ele alınmıştır (BBC, 2009)

Sporun bir devlet, rejim açısından tesirli bir propaganda unsuru olabilmesi siyasi otoritenin ilgisini cezp etmiştir. Uluslararası sorunların ve gerginliklerin spor alanında etkileri olabileceği gibi spordan bir yaptırım konusu olarak istifade etmek de söz konusudur (Szymanski 2010). Bir ülkenin politikalarının ve davranışlarının uzlaşmaz olması, çatışmaları ve krizleri öne çıkarması durumunda uluslararası arenadan

dışlanması, spor müsabakalarından men edilmesi ciddi, rahatsız edici ve tesirli bir uyarı olabilmektedir (Boniface 2007, s. 95).

2.2.3 Uluslararası İlişiler Teorileri ve Spor

Spor sosyo-kültürel ve politik boyutlarıyla beraber bir uluslararası ilişkiler unsurudur. Bu duruma ek olarak, sporun yakın dönemde farklılaşan niteliklerinin, uluslararası ilişkiler gelişmelerinin bir tezahürü olduğu ifade edilebilmektedir. Uluslararası ilişkiler kuramcılarının araştırma konusunu çoğunlukla topluluklar arası ilişkiler meydana getirmektedir. Bahse konu topluluklar, bireylerin meydana getirdiği milletler ya da devletler olabileceği gibi aynı zamanda bu toplulukların meydana getirdiği bölgesel ya da global organizasyonlar da olabilmektedir. Nitekim konu üstünde çalışmalar yapan kuramcıların farklılaşma konusunu, temel oyuncuların kim olduğu, kuvvet ilişkilerinin nitelikleri, devletlerin fonksiyonları gibi hususlar meydana getirmektedir (Keohane, 1989, s. 2).

Uluslararası spor araştırmaları çoğunlukla globalleşme, sivil toplum kuruluşlarının etkisi, ulus ötesi icraatların egemenlik üstündeki tesiri gibi hususları ortaya konmaktadır. Fakat bu hususlardan öte, araştırmalarda uluslararası arenada sporun konumu, spor faaliyetleri ve vakaları üstüne odaklanılması halinde daha başarılı neticeler elde edilebilmektedir. Nitekim bu tarz araştırmalar, uluslararası ilişkiler alanı açısından ehemmiyetli deneysel veriler oluşturabilmektedir. Bu şekilde uluslararası ilişkiler kuramcıları ortaya attıkları birtakım iddiaları gerçek örneklerle savunabilmektedir (Beacom 2000, s.1).

Geleneksel uluslararası ilişkiler kuramları, yalnızca devletleri oyuncu olarak ele almış, ancak 1950'li yıllardan başlayarak teorik çerçevede davranışsalci yaklaşımın tesirinin fazlaşmasıyla beraber, devlet dışı ögeler de bu kapsamda değerlendirilmeye başlanmıştır. Spor federasyonları, uluslararası kurum/ kuruluşlar, spor komiteleri, kulüpler ve hatta bizzat sporcuların kendileri bile uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde birer oyuncu durumuna ulaşmıştır. Bu kapsamda bu disiplinin ana maksadını teşkil eden uluslararası ilişkileri kıymetlendirmek ve tahlil etmek için kuramcılar hâlihazırda hayatın

her alanında tesiri ve etkinliği bulunan spor aktörlerini de dikkate almak durumundadır (Aydın 1996, s.84).

Bütün bu hususlarla beraber, uluslararası spor camiasında yaşanan olayların tahlili, konu üstünde çalışan kuramcılar açısından bir uygulama ortaya koyma imkânı da sunabilmektedir. Küresel çapta en önemli spor olaylarının başında gelen olimpiyatlar, dünya kupası gibi farklı organizasyonların nerde yapılacağına ilişkin olarak yürütülen kulis çalışmaları, diplomatik çabalar, bu sportif faaliyetlerin icra edileceği ülkeye sunacağı katkı ve faydalar, bu büyük spor olaylarında elde edilen başarıların ülkelere ne seviyede itibar kazandırdığı, hedeflerini dile getirme için nasıl bir platform teşkil ettiği gibi farklı hususlar tahlil edilerek uluslararası ilişkiler alanına büyük fayda sağlayabilmektedir. Bu şekilde kuramcıların daha geniş kapsamlı analizler ortaya koymalarına ve iddialarını desteklemesi açısından somut örnekler tespit etmelerine destek olabilmektedir (Seval ve Kodaman 2015, s.257).

2.2.4 Sporun Uluslararası İlişkilere Etkisi

Spor insanlara farklı ilişkiler tesis edilebilmesi açısından değişik kapılar aralamış ve imkânlar sunmuştur. Açılan bu yeni kapılar ve imkânlar kimi zaman barışa, huzura katkı sağladığı gibi kimi zamanda krizlere ve çatışmalara neden olmuştur. Örneğın Fransa’da ilk uluslararası krizin çıkışında siyasetten öte spor tesirli olmuştur. 1913 yılında Fransa’nın İskoçya’ya büyük bir farkla kaybetmesi sonrasında stadyumdaki izleyicilerin itirazları hakemlere saldırıya dönüşmüş ve polis müdahalesine neden olmuştur. İskoçya olayı nedeniyle Fransız yetkilileri suçlarken, Fransa turnuvadan atılmış ve nihayetinde yaşanan olaylar nedeniyle iki ülke ilişkileri belli bir süre dondurulmuştur. Diğer yandan, 1927 senesinde yapılan oyunlar, senelerce aralarında sorunların bulunduğu Yunanistan ve Bulgaristan’ın ilk kez iyi münasebetler tesis etmesine neden olmuştur (Taylor ve Francis 2008, s.1696). Aynı şekilde coğrafyamızda düzenlenen Balkan Oyunları da politik birçok uyuşmazlıkların uzun süre devam ettiği ülkeleri bir platformda toplayan ender organizasyonlardan birini teşkil etmiştir. Benzer şekilde 1970’li yıllarda Amerika ile Çin arasında ilişkilerin tesis edilmesi konusundaki ilk atılımlar pinpon turnuvasının

tertip edilmesiyle başlamıştır. Hatta bu durum uluslararası ilişkiler literatüründe “pinpon diplomasisi” şeklinde yerini almıştır (Zhaohui ve Sun 2000).

Spor uluslararası ilişkiler konusunda her daim barışa ve neticeye fayda sağlamamış kimi zaman da değişik ideolojiler, görüşler, gruplarca tepkilerini ve arzularını bütün dünyaya duyurabilecekleri bir araç olarak değerlendirilmiştir. Bu durumun en son örneklerinden birini de 2014 yılında Sırbistan ile Arnavutluk arasında yapılan futbol maçı teşkil etmiştir. Belgrad’da yapılan maçta gizlenmeye, bastırılmaya çalışılan bir realite gün yüzüne çıkmıştır. Sırbistan’ın büyük bir kısmının Arnavutluk’un bağımsızlığı konusunda ve ulusal kimliği noktasında ne derece rahatsızlık hissettikleri, futbolculara gösterilen öfkeli davranışlarla gün yüzüne çıkmıştır (CNN 2014). Daha havalimanında milli işaretleri olan Arnavut taraftarlar gözaltına alınmış, taraftarların maç esnasında ulusal işaretlerini kullanmalarına müsaade edilmemiştir. Bu durum da Sırbistan’ın Arnavutluk’a yönelik değişmeyen yaklaşımlarını spor üstünden yeniden gün yüzüne çıkarmıştır (Bunjaku 2014).

Olimpiyat oyunları uluslararası ilişkiler bağlamında bu tarz farklı olayların en sık yaşandığı platformların başında yer almaktadır. Olimpiyatlarda yaşanan bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

a. 1936 Olimpiyatları Hitler’in Nazizm’in propagandasını yapmasına imkân tanımış (Houlihan 1991, s.17),

b. 1956 Olimpiyatları İngiltere ve Fransa’nın Süveyş Kanalı işgalinden dolayı İspanya ve Hollanda başta olma üzere bazı ülkeler tarafından boykot edilmiş (Langley 1989, s.19),

c. 1972 Olimpiyatlarında Filistin kaynaklı bir silahlı örgüt tarafından olimpiyat köyündeki İsrailli sporcuların bulunduğu oda basılmış, iki sporcu hayatı kaybetmiş ve yedi sporcu rehin alınmıştır. İsrail hapishanelerinde bulunan iki yüz kişinin bırakılmasını amaçlayan eylemde 12 kişi yaşamını yitirmiştir. Yaşanan bu olay sonucunda oyunlar durmuş ve birçok ülke oyunlardan çekilmiştir. (Briggs 2011, s.66).

Politik hususlar bazı konularda sporun içerisini o derece girmiştir ki, hâlihazırda nerdeyse bütün dünyanın merakla izlediği, takip ettiği revaçta olan birtakım mücadelelerin esası bütünüyle siyasi mücadele kaynaklı duruma gelmiştir. Bu durumun en güncel ve popüler örneğini “el classico” olarak ifade edilen Real Madrid ve Barselona arasındaki mücadele oluşturmaktadır. Bu mücadele yalnızca 2 başarılı takımın rekabeti değil, bununla birlikte kraliyet taraftarı İspanyollarla ayrılık yanlısı Katalanların mücadelesinin sahaya yansımasıdır (Hayes 2006).

2.2.5 Uluslararası İlişkiler Açısından Sporun Fonksiyonları

Uluslararası ilişkiler bağlamında icra edilen sportif faaliyetlerin kendini gösteren fonksiyonları genel olarak aşağıda sunulmuştur (Şentürk 2018, s.15).

- a. Başta devletler olmak üzere, uluslararası kurum/ kuruluşlar da dâhil olmak üzere ilişkiler oluşturmak,
- b. Farklı kültürlerle, hayatlara saygı göstermeye ve birlikteliğe zemin oluşturmak,
- c. Farklı ülke vatandaşları ve toplumları arasında iletişim ve karşılıklı etkileşimi tesis etmek,
- ç. Kardeşlik, dostluk, dayanışma, insanlık ve barış gibi evrensel kavramları ön plana çıkarmak.

Arz edilen tüm bu hususlar çerçevesinde küresel bir spor etkinliği olan olimpiyatlar da din, ideoloji, dil, düşünce, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin spor aracılığıyla dünya insanların faydası, kardeşliği, işbirliği, arkadaşlığı, hoşgörüsü, eğitimi ve dayanışmanın ve en sonunda da huzur ve barışın tesis edilmesini hedefleyen bir ruha ve ideolojiye sahiptir.

2.3 SPOR ve SİYASET İLİŞKİSİ

2.3.1 Devlet, Toplum ve Spor İlişkisi

Devletlerin geleneksel tanımlaması 3 klasik kriteri esas almaktadır. Bunlar: (1) toprak, (2) nüfus ve (3) siyasi otorite. Devlet ülke içerisindeki bütün kurum/ kuruluşları içeren en üst siyasal kurum durumundadır. Bu durumun bir sonucu olarak siyaset ve halkın politik organizasyonu kapsamındaki devlet kavramı sürekli olarak içi içe geçmiş bir durum göstermektedir. Toplumsal yaşamın neredeyse tüm alanlarında bir şekilde devlet kavramı her zaman mevcudiyetini sürdürmüştür (Bauthoul 1975). Bununla beraber devletin kişiyi hizaya getirme konusundaki yapısı, kişiyi bir biçimde toplumsal yaşama irtibatlayan kimlik duygusuna bağlıdır. Bu kapsamda spor kavramı, farklı türden taraftarlığın ve bağlılığın meydana gelmesinin bir araç olarak spora yapılan kolektif duygusal yatırım vasıtasıyla bu 2 özdeşleşme seviyesinin birbirine bağlanacağı son derece başarılı bir sembolik vasıta. Sporun meydana getirdiği kişisel bağlılık hissi çoğunlukla, kolektif bir beraberliğin gelişmesine imkân tanımaktadır. Bu aidiyet duygusunun siyasi otorite tarafından yürütülmesi, birçok ülkede idarelerin ehemmiyet verdiği stratejilerden bir tanesi olmuştur (Evren 2007).

Devlet ve spor münasebetindeki bir diğer faktör ise, spor kavramının toplumsal bir ilgi alanı ve eğlence konusu olma niteliğidir. Nitekim bütün sistemler, egemenliğini sağlamlaştırabilmek, yaşamlarını devam ettirebilmek maksadıyla bireylere yaşamlarını manalandıracak bazı şeyler vermek mecburiyetindedir. Spor, bu eğlence, ilgi alanı ve manalandırma yöntemlerinden birini teşkil etmektedir (Talimciler 2008, 90).

Çoğu siyaset bilimci tarafından da spor kavramı direkt olarak bir ideolojik vasıta şeklinde ele alınmaktadır. Spor aynı siyasi, kültürel, dinsel vb. ideolojik aygıtlar gibi idarenin topluma müdahalesine zemin teşkil eden adımlar arasında yer almaktadır. Ancak devletin bu hususları yalnızca vasıta olarak görmesinden dolayı öncelikle bu araçların kontrolünün ele alınması ve gücün kazanılması, bu araçların kendi menfaatlerini yerine getirmek için yararlanılması açısından ehemmiyetlidir.

Diğer yandan, devletlerin bu vasıflarını korumalarında öne çıkan hususlardan biri de uluslararası platformlarda kabul görmesi konusudur. Bu kapsamda uluslararası spor kurum/ kuruluşları devletin mevcudiyeti ve uluslararası arenada kabulüne ilişkin öne çıkan bir parametredir. Nitekim uluslararası sportif faaliyetlere iştirak etmek sembolik

ancak önemli bir anlam taşımaktadır. Sportif faaliyetlerde kendine yer bulamamak, kabul görmemek ise negatif bir unsur olarak arşımıza çıkmaktadır. Örneğin I. Dünya Harbinin ardından olimpiyatlardan kovulan Almanya'nın 1936 senesinde Berlin'de olimpiyatlara ev sahipliği yapması uluslararası platforma güçlü bir şekilde geri dönüşünü sembolize etmektedir. Diğer yandan, Filistin açısından da oyunlara iştirak etmek uluslararası arenada ses duyurmanın ilk adımlarından biri olarak sayılmaktadır (Boniface 2004, s.76). Farklı bir örnek olarak uluslararası alanda her geçen gün daha fazla soyutlanan İran'ın mili futbol takımının 1998 yılında Dünya kupası finallerine katılması, İran'ın tekrar uluslararası arenaya kabulü şeklinde yorumlanmıştır (Ünsal 2005).

XIX. yy.'dan başlayarak spor çağdaş ülkelerde çok farklı işlevler üstlenmiştir. Çağdaş toplumlarda yoğunlukta olarak sporun iyileştirici tesiri, kuvvetin birleşimi olarak bir araya gelen toplumda, kişisel kuvvet ve enerjinin birleşik kuvvetin sınırları içinde kullanılmasını temin etmek, kuvvetin ihtiva ettiği şiddeti devletin enerjiyi kontrol altında tutmasının en güzel yöntemi olarak kullanılmıştır. Farklı bir ifadeyle toplumsal hayatın ahenk ve huzur içerisinde devam ettirilmesi maksadıyla birtakım olumsuz durumlardan kurtulmak için spor vasıta olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede çağdaş devletlerin spordan istekleri hem vücudun rahatlatılması ve bununla beraber bu rahatlamının verdiği denetim sayesinde ruhun toplum yaşamına ters hislerden sıyrılmasını temin etmek olmuştur (Toker 2005, s.8).

Bu duruma ilave olarak çağdaş devletlerde spora gösterilen ehemmiyetin artmasını Houlihan ekonomik destekle ortaya koymaya çalışmış ve bu durumu şu şekilde ifade etmiştir (Houlihan 1997, s.114).

“Nerdeyse hiçbir beklenti olmadan, endüstrileşmiş devletler son 30 yılda diğer sunduklar hizmetlere olmadığı kadar spora bütçe ayırmışlardır. Bilindiği üzere kamu bütçelerinin artışı sporun araç olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, sporun değeri toplumda kardiovasküler sağlık ve gençlerin suç oranını düşürme görevinden kaynaklanmaktadır. Bu dönemde sporun ünü birazda ulusal kimlik oluşturma ve yurtdışında ulusun gücünü gösterme hassasiyetinden kaynaklanmaktadır. Politikadaki bu değişiklik iki önemli faktör yüzündendir: birincisi global kültür olan güvensizliğin artması, ikincisi ise global politikaların özellikle soğuk savaş sonrası dramatik bir şekilde değişmesidir”

Spora gösterilen ehemmiyetin iktisadi destekle artmasını ve yaşanan soğuk savaş sürecinin ardından Rusya'nın eski ihtişamlı günlerine ulaştığının sembolü olarak spora eğilmesini bu çerçevede ele almak mümkündür. Putin'in başa geçmesiyle beraber spora aktarılan kaynak gün geçtikçe artmış, Rusya sportif faaliyetlere daha fazla ev sahipliği yapmıştır. Eski kuvvetine, ihtişamlı günlerine ulaşmaya çalışan Rusya açısından bu durum aynı zamanda bir gövde gösteri halini almıştır. Rus sporcularının elde ettiği madalyalar sonrasında SSCB marşının müziğini tercih etmesi, eski zamanlardaki Rus Amerikan mücadelesini akıllara getirmektedir (Kamalov 2009).

Yoğunlukta olarak siyasi ve politik başarısızlık durumlarında veya kriz zamanlarında spor kavramının birleştirici rolü devletler tarafından sıklıkla istifade edilen araçlardan birisi olmuştur. Amerikan geçmiş başkan yardımcılarında olan S.Agnew'in "Spor toplumumuzu bir arada tutan tutkaldır" sözü sporun birleştirici niteliğine ve halktaki diğer olumsuz etkenlerin tesirlerini azalmasına işaret etmektedir (Evren 2007).

Sporun toplumsal kuvveti, toplum ve devletle giriştiği münasebetlerden doğmaktadır (Fişek 1982, s.5). Spor ve devlet münasebeti toplumsal anlamda değerlendirildiğinde; spor global manada, toplumun bulunduğu coğrafyaya özel niteliklerinin, zorluk ve sorunlarının aynası konumundadır. Sporun devlet ve politika ile olan birlikteliği ve bu 2 müesseseye karşı bağımlılığı da bulunmaktadır (Sedef 1999). Bu durumun yanında sporun devletle yaşadığı münasebetleri kıymetlendirirken 2 konunun devamlı olarak dikkate alınması gerekmektedir. Bunlardan ilki, toplumsal hayatın bütün alanlarında doğrudan ya da üstü örtülü bir şekilde devletin varlığıdır. Verilen her çeşit kararda ve hayata geçirilen uygulamada siyasal bir içerik vardır. İkinci konu, spor küresel biçimde, faaliyet gösterdiği milli ortamın niteliklerini, problemlerini ve zıtlıklarını en açık bir şekilde yansıtmaktadır (Fişek 1985).

2.3.2 Spor ve Siyaset Etkileşimi

Literatürde bazı yerlerde halkların afyonu olarak ifade edilen, bireylerin vücut ve psikolojik sağlığını korumaya alarak gündelik hayatın stresini düşüren bir öge şeklinde ele alınan spor, vatansever, hiyerarşik ve güçlü bir devlet vasıtasıyla milli beraberliği

teşkilatlandıran bir eğitim vasıtası olarak görülmektedir. Sporun halkın afyonu olduğu görüşünü destekleyen Franco'nun çalışmada daha önce ifade edilen Bernabeu stadı için söyledikleri ile Salazar'ın "Portekiz'i 40 sene fiesta (şölen), fadima (örgütlü din) ve futbol (3F) ile idare ettim" sözleri bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Bu ifadelerden ve yaklaşımlardan sporun idareyle halk arasındaki münasebeti hakkında sonuçlara ulaşmak mümkündür (Sert 2000, s.31).

Yürürlükte olan siyasi rejimin türünden bağımsız olarak siyasi rejimlerin, partilerin ve oluşturdukları hükümetlerin spor politikaları bulunmaktadır. Spor ile siyasi unsurlar sürekli olarak farklı konularda etkileşimde olmuştur. Bu etkileşim kulüpler, federasyonlar, televizyonlar, organizatörler, menajerler, basın yayın kuruluşları, sponsorlar ve spor ürünleri satıcıları gibi çok farklı unsurlar vasıtasıyla değişik seviyelerde kendini göstermiştir. Spor kavramı yoğunlukta olarak siyasi ideolojilerce hâkimiyetlerinin meşruiyetini sağlamak açısından ele alınmış ve bir propaganda malzemesi şekline dönüştürülmüştür. Bu durumun en ileri seviyedeki örneklerine Hitler, Franco ve Salazar gibi totaliter rejimlerde karşılaşılmıştır. Diğer yandan spor özellikle de futbol Latin Amerika coğrafyasında yönetimi ele geçiren askeri rejimlerin yoğun bir şekilde istifade ettikleri alanlardan birini teşkil etmektedir (Talismenler 2010, s.45).

Gündelik hayatın ehemmiyetli öğelerinden birisi olarak ele alınan sporun siyasetle irtibatı seneler öncesine gitmektedir. Yakın tarihteki ilk büyük etkileşim örneğini Berlin olimpiyat oyunlarının Nazizm'in her yönüyle bir propaganda vasıtası gibi kullanılması oluşturmuştur. Siyasi meşruluğun oluşturulması esnasında spor, tabii bir vasıta olarak kullanılmıştır (Algün ve Sunay 2010, s.98). Almanya ve Polonya gibi bazı devletler sporu anayasal çerçevede ele almış, sporu kişisel bir hak sayarak garantiye almıştır. Buna ilave olarak Sovyetler en ciddi vazifelerden biri gördüğü sporu programlarına dâhil etmiştir. Aynı şekilde Doğu Almanya döneminde devlet kuruluşlarının sporla alakalı olarak takip edecekleri eylem planları hayata geçirilmiştir (Sert 2000, s.49).

Spor özellikle de futbol sürekli olarak siyasetle doğrudan bir irtibat içerisindedir. Bu münasebetin benzer şekilde ülkemizde de devam ettiğini söylemek mümkündür. Yoğunlukta olarak çok partili sistemin bir neticesi olarak kendini gösteren çoğulcu siyaset

yaklaşımı ve iktidarı muhafaza etmek maksadıyla yapılan şehirlere yatırım vaatleri şehrin futbol takımını kurma ve daha üst sıralara taşıma, destek vaatlerine evrilmiştir.

Bu yaklaşımın arkasındaki ana sebep spor müsabakalarının toplulukları tesiri altına alarak toplumsal olaylardan korumasıdır. Bu durumda insanların politik ve toplumsal olaylarla alakalı hususlara ayıracakları enerji ve zaman düşecektir. Keller'in de belirttiği gibi spor bir politikadan uzaklaştırma ve pasifleştirme kuvveti durumunu almıştır. Bu nedenle rejimler açısından spor siyasal yaşamın sürdürülmesini temin eden niteliğiyle kullanılmakta ve idarecilere hayat alanı vermektedir (Kellner 1996, s.458).

Sporu bir faaliyet, oyun olmanın ötesine geçiren faktörlerden bir tanesi de siyasilerin sporu bir vasıta olarak görmesidir. Sporun bir vasıta haline getiren idareler siyasi savaşlarını spor alanlarına götürmüş ve zaman içerisinde yapılan mücadelelerini, harplerini bu alanlarda sürdürmüştür. Katalanların Barselona kulübüne verdikleri önem bu durumun en büyük örneklerinden birini teşkil etmektedir (Yücesoy 2009, s.43).

Sporu siyaset sahnesinde en etkili ve isabetli kullanan ülkelerden biri de İtalya'dır. Başbakan seçilen Berlusconi gündelik yaşamdan ve futboldan metaforlar yardımıyla toplumun alakasını cezbetmiş ve gönlünü feth etmiştir. Kazandığı bu gücü de medyanın yardımıyla daha da perçinlemiştir. Başbakanın partisinin adı olan ve bunun yanında futbol statlarında yoğun olarak karşımıza çıkan tezahürat olan "Forza Italia" birçok taraftarın diline dolanmış ve akıllarda yer etmiştir (Semino ve Masci 1996, s.243).

2.3.3 Spor, Propaganda, İdeoloji ve Siyasal Sistem İlişkisi

Sportif faaliyetlerin insanlar tarafından sevilmesi ve revaçta olması sebebiyle spor siyaset denklemi her zaman karşılaşılan bir gerçek olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1990'lı yıllara kadar yapılan olimpiyatlarda ABD ve Sovyet Rusya arasındaki mücadelenin yansımalarına şahit olunmuş, 1980 Moskova ve 1984 Los Angeles olimpiyatları bu durumun bariz bir şekilde yaşandığı oyunlar olmuştur. 1936 oyunları ise spor, siyaset, propaganda ve ideoloji ilişkisinin net bir biçimde yaşandığı en bariz örneklerden birini teşkil etmiştir (Doralp ve Barkul 2011, s.125).

1936 oyunları Nazizm’in adeta bir vitrini şeklinde kullanılmıştır. Oyunların başlangıcından itibaren Nazi ideolojisi ve propagandası tüm dünya tarafından müşahade edilmiştir. Oyunların açılış merasiminde stattaki izleyiciler tarafından yazılan “Wir Gehören Dir- Biz size aitiz” ifadesi bunun en açık örneklerinden birini göstermiştir (Holokost Ansiklopedisi, 2017). Stattaki durumu yansıtan resim Şekil 2.2’de sunulmuştur.

Şekil 2.2: 1936 Oyunlarında Statta Yazılan “Wir gehören Dir” Sloganını Gösteren Resim

Kaynak: Holokost Ansiklopedisi, 2017

Yaşanan tüm gelişmelere rağmen 1936 oyunları o zamana değin görülen en ciddi katılımı ile icra edilmiştir. Oyunlar Nasyonal Sosyalist Almanya’nın dünyaya sunulduğu bir şölene dönüştürülmüştür. Hitlerin oyunlardaki örtülü maksadının Nazizm iktidarı şemsiyesinde ideolojilerinin kuvvetini bütün dünyaya tasdik ettirmek ve ideolojilerin propagandasını yapmak olduğu değerlendirilmiştir (Şahin 2011, s.76).

2.3.3.1 Spor ve ideoloji

İdeoloji toplumun bütünlüğü ve beraberliğini temin eden ve sürdüren, düzenin toplumsal şartlarını devam ettiren ve tekrar üreten ve devletle benzer hedefe sevk edilmiş bir sistem şeklinde tanımlanmaktadır (Althusser 2002). Bununla beraber hegemonya kelimesi, toplumdaki sosyal birliği muhafaza etmenin en önde gelen vasıtası şeklinde belirtilmektedir. Hegemonik ideoloji, rızayı esas alan bir uzlaşının temelini sağlamlaştırmayı amaçlamaktadır. R.Williams'ın da belirttiği gibi hegemonya, hâkim zümrenin yoğunlukta olarak belirli egemen fikirlerin karşı tarafa kabul ettirilmesinde suni bir şekilde rızayı esas alan bir görünüş sergilediği toplumsal pratikler içerisinde kendini gösteren bir faktördür. Bir zümrenin hegemonyasını tesis etme gayreti, hâkim sınıfın menfaatlerinin bağımlı zümrelerce kendi menfaatleriymiş gibi algılanması ölçüsünde muvaffakiyet elde edebilmektedir. Bu şekilde hegemonik ideoloji kitle iletişim vasıtaları haricinde farklı hâkim kuruluşlar tarafında da desteklenir ve kuvvetlendirilir, bu şekilde hayatın bütün alanlarına dağılarak toplumsal pratik halini alır (Lull 2001).

Bu yaklaşımdan hareketle spor kavramı da hegemonya teorisine destek vermekte, ancak sporu sadece bir üst yapı kuruluşu olarak değerlendirmemektedir. Sporun da diğer toplumsal ilişki şekilleri gibi, iktisadi, sosyo-kültürel ve ideolojik tarafları bulunmaktadır. Bu tarafların birbirlerine nazaran ehemmiyet ve ağırlık seviyesi, belirli zaman dilimi içerisinde devam etmekte olan toplumsal münasebetlerin hüviyetine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Hargreaves spor kavramına Marksçı anlayışta gösterilmeyen bir özerklik sahası oluşturarak; hegemonyanın idare eden ve idare edilen zümreler arasında “birleşme” meydana getiren bir değerler mutabakatı yaratılmasıyla devam ettirilebildiği fikrinden yola çıkarak spor konusunda işçi zümresinin sömürülmesi kadar, kazançlarının da olabileceği neticesini elde eder (Şenel 2008, s.7).

Spor içerisinde bulunan topluma göre ve onlardan beslenen bir kavramdır. Sporun idaresi gibi, ideolojisi de sporun içerisinde bulunduğu toplumun şart, nitelik ve zıtlıklarını çok hassas bir yansıtıcı durumundadır. Toplumun hâkim ideolojisinden ayrı, bariz bir spor yaklaşımından bahsetmek mümkün değildir.

İdareler kendilerini meşru zemine kavuşturacak bir bilgi düzenine gereksinim hissederler ve bu düzeni üretirler. Spor kavramı, toplumsal hayat içinde köklerini yayan ve kültürün meydana getirilmesinde, sisteme dâhil edilmesinde faydaları olan bir konu olarak, hâkim ideolojilerin meydana getirilmesinde ve toplumsal onayın alınmasında istifade edilen semboller sistemidir. Spor alanı, üstünde hâkimiyet savaşlarının yaşandığı, toplumsal meşrulaştırmanın yaşandığı bir yapım sürecidir. Buradan hareketle bireylerin sisteme entegre edilmeleri hususunda spor ehemmiyetli bir fonksiyona sahip ideolojik bir araçtır ve toplumun hakim ideolojiyi tekrar üretmelerini temin ederek onların yabancılaşmış hayatlarını zevk aldıkları, tek ve tabii dünya olarak kabul etmelerine imkan tanımaktadır (Bambrey 2002).

Diğer taraftan spor, idarenin ideolojik aracı olarak istifade edildiği gibi muhaliflerce de bir araya gelme ve propaganda maksatlı olarak değerlendirilebilmektedir. Spor bireyleri bir zeminde buluşturan ve dayanışma, beraberlik hissini meydana getiren nitelikleriyle de hukuki zeminde baskılanan siyasal oluşumların kendilerini gösterme ve örgütlenme zemini şeklinde de faaliyet gösterebilmektedir (Çoban 2008, s.60).

Aynı ülkelerin iç düzenlerinde ideolojiye verdiği katkıda olduğu gibi uluslararası sportif faaliyetlerin ideolojik mücadele ve güç göstergesi şeklinde kullanılmasında da değişiklik bulunmamaktadır. II. Dünya Harbinin ardından Soğuk Savaş zamanında ülkeler uluslararası oyunları ideolojik menfaatlerine ya da milli hedeflerine hizmet etme konusunda bir vasıta olarak görmüştür (Hergüner 2002).

Bütün iktidar güçleri, ideolojik anlayışlar, kapitalist, komünist, totaliter, sosyalist, laik, anti laik olsun faaliyetlerini arttıracak her çeşit obje, vaka ve kavram gibi sporu da çıkarları için kullanabilmektedir (Sert 2000).

2.3.3.2 Spor ve siyasal sistem ilişkisi

2.3.3.2.1 Liberalizm, neoliberalizm ve spor etkileşimi

Siyasal yaklaşımlar baskın ideolojik öngörüler çerçevesinde kurum/ kuruluşları ve tüm unsurların siyasal süreçlerinin faaliyetlerini yönlendirmiştir. Örneğin II. Dünya Harbinin ardından İngiltere’de politikalar liberalizm çerçevesinde biçimlenmiştir. Benzer biçimde spor stratejileri de hükümetler ve kurum/ kuruluşlar tarafından aynı mantık çerçevesinde şekillendirilmiştir. Bu yapılanma sayesinde spor politikalarının üstündeki ideolojik mücadelelerin de önü alınmış, Spor Bakanlığının teşkil edilmesi ve gün geçtikçe daha güzel kurumsallaşması, spor yazarları tarafından çalışmaların yayınlanması, bir takım spor politikalarının ayrıntılı şekilde kıymetlendirilmesi ve kadınların spora özendirilmesi sağlanmıştır (Glyptis 1989).

Özellikle gençlerin kötü alışkanlıklara ve suça bulaşmalarını engellemek için spor yapmaları teşvik edilmiş ve spor vasıtasıyla farklı bir kimlik elde etmelerinin önü açılmıştır (Carrington ve Leaman 1992, s.11).

1970’li ve 1980’li yıllar süresince yoğunlukta olarak neoliberal hükümetlerce özendirilen spor ve spor oyunları, yine neoliberal politikalar çerçevesinde gün geçtikçe daha da profesyonelleşerek bütün alanlarda olduğu gibi milli ve bölgesel hudutları geçerek küresel boyutta yaygınlaşan ve yapılan kapitalist bir faaliyet durumuna gelmiştir. Bu zamanlarda neoliberal yaklaşımın oluşturduğu dünya kültürüne benzer şekilde dünyada spor yaklaşımı da değişim yaşamıştır. Fakat bu kapsamda neoliberalizm, spor kavramını kapitalist bir yaklaşımda küreselleştirmesine rağmen, ana çelişkilerden bir tanesi olan ulus-devlet fikrinden sıyrılmadığı için onu bir milliyetçilik vasıtası durumuna da sokmuştur (Green 2007, s.57).

Neoliberalizm düzeninde, sporla irtibatlı firmaların, spor malzemeleri yapan işletmelerin, medya unsurlarının, spor tesislerinin, sporla alakalı ticari malzemeleri üreten işletmelerin, sporcuların, müsabakaların ve liglerin sporun içerisinde genişlemesi sporu yalnızca sanayi haline dönüştürmekle kalmamış, sanayi dâhilinde sektörel büyümenin de önünü açmıştır (Argan ve Katırcı 2002).

Kapitalizm ve spor arasındaki ilişkide farklı diğer bir ehemmiyetli konu da liberal yaklaşımın insanı esas alan ana düşüncesinde bulunmaktadır. Nitekim liberal felsefenin tesiriyle kişisel bir faaliyet olarak yapılan spor, sağlıklı hayat, eğlence ve mutluluk, zinde ve formda kalma, genç ve güzel olma gibi farklı unsurların güdümünde varlık kazanmıştır. Kapitalist düzenin ortaya çıkardığı hedeflenmiş güzellik anlayışı en ehemmiyetli zihinsel katalizörü meydana getirmiştir. Yoğunlukta olarak da fitness, yoga ve vücut geliştirme benzeri faaliyetler ve bunlara ilişkin farklı yan ürünlerle sektöre sunularak güzellik yaklaşımı üstünden yükselmiştir. Netice itibariyle spor kavramı her geçen gün eldeki metalar içerisinde bir tercih yapılarak bunları tüketme faaliyetine evrilmiştir. Sınıflara bölünmüş spor faaliyetleri içerisinde değişik gelir seviyelerine, değişik sınıfsal pozisyonlara ve değişik tüketim yaklaşımlarına haiz kişiler değişik hedeflerle spor faaliyetleri yapmıştır (Toker 2005, s.10).

Kapitalizm ve spor münasebetinde en çok öne çıkan konu “kapitalistleşmiş futbol veya futbolun kapitalistleşmesi hususudur”. İlk zamanlardan itibaren çoğunlukla alt zümrelerde bulunan kesimlerin spor etkinliği şeklinde kendisini gösteren futbol, gün geçtikçe şekil değiştirerek hâlihazırdaki “futbol endüstrisine” dönüşmüştür (Talimciler 2008, s.92).

2.3.3.2.2 Sosyalizm/ komünizm spor etkileşimi

Sosyalizmin hâkim olduğu rejimlerde spor ve siyaset kavramları bütünüyle iç içe geçmiş durumdadır. Sosyalizmde spora ilişkin alınacak kararlar ve atılacak adımlar bütünüyle siyasi idarenin vereceği kararlar doğrultusunda biçimlenmiştir. Sosyalist rejimler de sporu sosyo-kültürel ve politik amaçlarını elde etmede bir vasıta şeklinde ele almıştır. Yoğunlukta olarak uluslararası platformlarda yapılan spor etkinliklerine bu yaklaşımla büyük ehemmiyet gösterilmiştir. Örneğin Sovyet Rusya döneminde uluslararası spor faaliyetleri sosyalist devlet anlayışının bir yansıması şeklinde kıymetlendirilmiştir. Bu kapsamda faaliyetler doğrudan rejim tarafından tüm imkânlar seferber edilerek ciddi seviyede desteklenmiştir (Riordan 1974, s.323). Sovyetler Birliğinde kurulan “Uluslararası Kızıl Spor” adındaki birim ile askerlik çağına gelmeden evvel genç

bireylerin beden eğitimi vasıtasıyla fiziksel açıdan geliştirilmesi hedeflenmiştir (Steinberg 1978, s.248).

Komünist rejimlerde öne çıkan dışa kapalılık yaklaşımı spor konusunda pek devam ettirilmemiş ve uluslararası platformda yapılan spor etkinliklerine iştirak edilerek, bu etkinliklere de mümkün olduğu kadar ev sahipliği yapmaya gayret edilmiştir. Bu yaklaşımda komünist rejimlerde sporun bir propaganda aracı, güç ve gövde gösteri olarak görülmesindeki rolü büyüktür. Özellikle II. Dünya Harbinin ardından kendini gösteren Sovyetler Birliği ve Amerika arasındaki soğuk savaş sürecinde spor adeta bir savaş meydanı gibi görülmüş ve bu iki ülkenin ve farklı iki ekolün birbiri ile mücadele alanı olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle komünist rejimlerde halkın birlik beraberliğinin korumasında, otoritenin daha da sağlamlaştırılmasında ve komünist rejimin üstün gelme gayretinde spor etkili ve önemli bir vasıta olarak görülmüştür. Komünist idareler uluslararası spor etkinliklerinde elde edilen zaferleri rejimin bir başarısı şeklinde toplumlarına lanse etmiştir (Gazi ve Çalı 2019, s. 372).

Komünizm ve spor kavramları arasındaki etkileşimin bu derece fazla olması ve bütün komünist idarelerde spora bu derece ehemmiyet gösterilmesinin esas sebebi bu ideolojinin kendi yapısından meydana gelmektedir. Nitekim komünizmin esas varsayımlarından biri olan, çağdaş bir toplum için fiziksel özellikleri iyi, işgücü ve etkinliği fazla, güçlü, sağlıklı ve dinç aynı zamanda komünizmin hedeflerinin hayata geçirebilecek bireyler sporla yetiştirilebilir. Diğer yandan, farklı etnik yapıların entegrasyonu, uluslararası platformda öne çıkabilme ve saygınlık kazanma vb. konular spor vasıtasıyla sağlanabilmektedir. Bu konuların hepsinden daha ziyade spor kavramı farklı bir “millet meydana getirme” fikrine ciddi faydası olacak bir konu olarak ele alınmıştır (Riordan 1999, s. 51).

Bu çerçevede komünist rejimlerin önemli bir kısmında spor bu sebeple sosyal dönüşümü hayata geçirmek maksadıyla devrimci bir konumu işgal etmiştir. Bu rejimlerde spor diğer ülkelerde olduğu gibi insanların rahatlama zamanlarını kıymetlendirici ya da eğlence maksatlı olarak ele alınan bir etkinlik olarak ele alınmamıştır. Aynı zamanda, Marksist yaklaşımın tabiatında bulunan, hem bedensel hem de bilişsel açıdan ideal bir kitlenin

yetiştirilmesi için bir metot olarak kabul edilmiştir. Buna ilave olarak, kişilerin bedenlerinin iyi bir biçimde geliştirilmesinin bireylerin ruhsal gelişimlerine de etki edeceği fikrine birçok komünist rejimde ehemmiyet gösterilmiştir. Bedenin zihinden önce geldiği düşüncesi hem devrimle beraber Sovyet Rusya’da hem de M.Zedong’un fikirlerinde ilk sıralardaki yerini korumuştur. Mao bu düşüncesini aşağıdaki sözleri ile açıkça ifade etmiş ve ortaya koymuştur (Riordan 1999, s. 52).

“Fiziksel kültür aklın ve erdemin tamamlayıcısıdır. Öncelik bilgiyi içeren vücuttadır ve bilgi aklın üzerine oturur. Bu yüzden bir çocuğun ilk önce fiziksel ihtiyaçları giderilmeli ki o da akıllı ve ahlaki işleyebilsin”

2.3.3.2.3 Faşizm ve spor etkileşimi

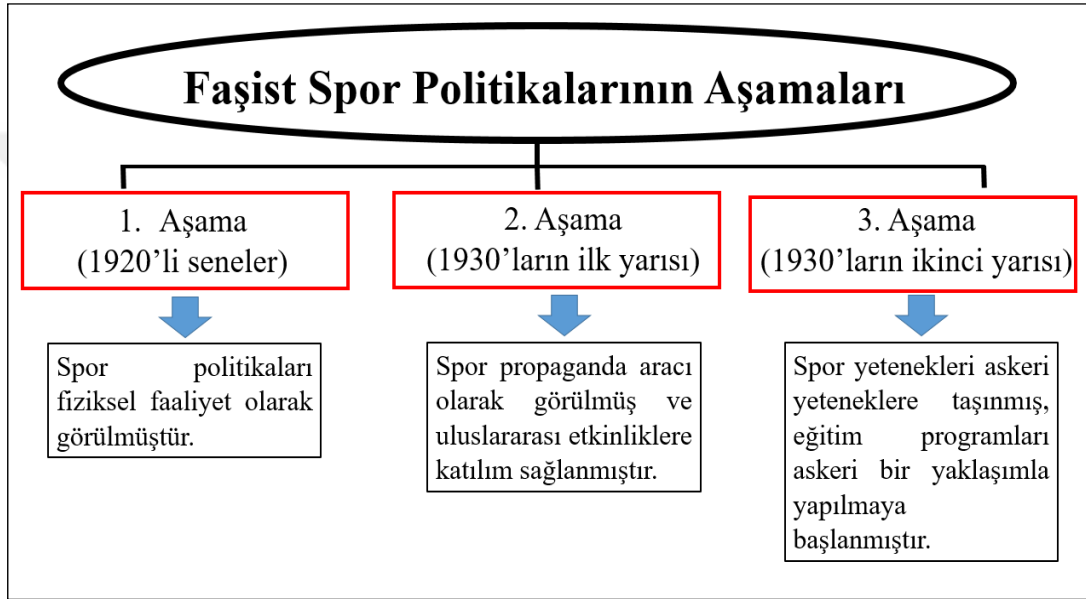
Faşizm 1930’lu senelerde Avrupa’da büyük topluluklarda özellikle de işçi kesiminde büyük rağbet görmüştür. Faşizmin spor üstündeki tesirlerini konu alan pek çok çalışmada işçi sporlarına yer verilmiştir. Hoberman (1984, s.263) Faşizmin daha ziyade tabiri caizse maço bir hüviyete haiz olması nedeniyle müsabaka sporlarına daha meyilli olduğunu ifade etmektedir. Faşizmi esas alan rejimlerin spor ve spor etkinlikleri hususundaki ana hedeflerini, bireylerin boş vakitlerini, özel hayatlarını ve bütün sosyal münasebetlerini denetim altında tutma biçiminde ele almak mümkündür. Nitekim kitlelerin bu alanlarının denetim altında tutulması faşizmin tabiatından kaynaklanan bir konudur. Faşizmde sporun kontrolü bununla beraber, otoriteye bağlı genç nesillerin rejim çerçevesinde eğitilmesi ve bu bireylerin yeteneklerinin manipüle edilmesi fırsatını vermektedir. Ayrıca faşizm spor aracılığıyla hem yerel hem de uluslararası platformlarda propaganda imkânı elde etmektedir (Teja 1998, s.147).

Faşist yönetimler, toplumları baskı altına alan otoriter özellikler barındırmakla beraber, bunun yanında bireyleri belli bir maksat için yönlendiren totaliter niteliklerde ihtiva eden idarelerdir. Bu nedenle bu sistemin kullandığı en önemli metotları eğitim ve propaganda oluşturmaktadır. Faşist düzen manevi değer yargıları meydana getirerek bu yargıların sardığı bir ideal-amaç meydana getirmek, bireyleri bu duruma inandırmak, bu hissiyatla adım attırmak ve bu düşünceler için fedakârlık göstermeye uygun duruma getirmektir.

Belirtilen tüm bu faşizmin esas nitelikleri spor ile faşizm etkileşiminin esasını meydana getirmektedir (Şahin 2011, 137).

Ayrıca faşizmin spor politikaları esasta mücadele hissinden öte eğitime ilişkin olarak kendisini göstermektedir. Faşizmin esas olduğu rejimlerde kendini gösteren spor politikaları Şekil 2.3'te sunulmuştur.

Şekil 2.3: Faşist Spor Politikalarının Aşamaları

Kaynak: Teja 1998

Diğer yandan, faşizm ve spor faaliyetlerinin etkileşiminde Carl Diem ismi kendini göstermektedir. Carl Diem hayatının ciddi bir kısmını dünyayı dolaşarak ve spor idaresini öğretmek harcamış, Almanya'da 2 farklı spor okulunu faaliyete geçirmiş bir kişidir. Avrupa'nın pek çok yerinde spor konularında danışmanlık yaparak olimpiik konularda öncülük yapmıştır (Paton ve Barney 2002). Berlin olimpiyatları için inşa edilen stat için danışmanlık yaparak projeye liderlik etmiştir. Almanların Berlin'deki olimpiyatları almasında büyük bir katkısı bulunmuştur. Berlin oyunları organizasyon komitesinde genel sekreterlik görevini yapan Diem bu oyunlarda olimpiyat köyü projesi de dâhil olmak üzere pek çok yeniliğe öncülük etmiştir. Diem'in ortaya koyduğu farklı bir yenilikte olimpiyat oyunlarında farklı milletlerden oluşan jimnastikçilerin yaptığı toplu gösteri olmuştur (Haag 1982). Diem'in liderlik ettiği en ehemmiyetli konu ise olimpiik meşale koşusunun Berlin olimpiyat stadına getirilmesi ve faaliyetlerin olimpiyat ateşinin

yakılmasıyla başlatılmasıdır. Ancak bu girişimler ülkedeki mevcut Nazi tesiri nedeniyle şüphelerle karşılanmıştır. Diem'in bu dönemde ortaya koyduğu farklılıklar Nazi etkisi nedeniyle gölgede kalmıştır. Olimpiyat ateşinin yakılmasıyla beraber kendini gösteren “Bin Yıllık Medeniyet” kavramının bununla beraber Hitler'in “Bin Yıllık İmparaorluk-Üçüncü Reich” konusunu akla getireceği ifade edilmiştir. Diem Nasyonalist Partinin bir üyesi olmamasına karşın Nazi propagandasına sunduğu imkânlar hep gündem olmuştur (Roche 2000, s.117).

Spor idarecileri açısından faşizme sadakat ana bir gereklilik şeklinde görülmüş ve bu nedenle işçi spor organizasyonları ile Katolik spor organizasyonları kapatılmıştır (Gori 2003, s.114). 1926 senesinde İtalya'da faşizmin ülkeyi bütünüyle ele geçirmesiyle beraber, bütün sosyalist örgütlenmeler gibi işçi sporları örgütleri de kapatılmıştır (Krüger 1996, s.177).

2.3.3.2.4 Milliyetçilik spor etkileşimi

Kültürel şekil olarak spor, yanında farklı şartlarda kendini gösterecek bir mitler topluluğunu ihtiva etmektedir. Sporun sembolik, duygusal ve fikrîsel kuvveti verimli bir biçimde kullanıldığında, hak, adalet ve eşitlik bağlamında yapılan mücadelelerde büyük bir silah görevi görmektedir (Rowe 1996, s.28). Milli kimlik, belli müşterek mana, sembol, işaret, mefkure vb. esasında teşkil edilen eşitlik (biz) ve farklılık (öteki) münasebetlerinin sonucudur. Spor, ulusal kimliklerin oluşturulmasına farklı şekillerde fayda sağlamaktadır. Spor ortaya çıkabilecek zorlukları, sorunları ortadan kaldırarak milletin biz şeklinde bir arada olmasını temin eden bir konudur (Erdoğan 1993, s.26). Milli hassasiyetin oluşturulmasında sporun aldığı rol ve üstlendiği görev oldukça büyük önem arz etmektedir. Spor kavramı milliyetçiliği öne çıkaran bir vasıta. Bir nesne olarak milliyetçilik olgusunu temsil etmektedir. Kitleler spor zaferlerini yaşadıkça, milli spor kavramlarıyla kendisini ifade etmektedir. Spor vatanseverlik duygusunu pekiştirmektedir. Uluslararası sportif etkinlikler, milli şuurun kimliğini ifade etmektedir. Milli beraberliğe duyulan istek, sporcuları milli koşullara sevk etmektedir. Milliyetçilik kavramı bu noktada uluslararası platformda rekabetçi sporun unsurudur (Lee 1990, s.17).

Milliyetçiliğin etkili bir şekilde kendisini göstermesi için kullanılan yöntemler oldukça sınırlıdır. Askeri faaliyetler ve yabancı karşıtlığı gibi ritüellerin cazibesi değişen dünya düzeni içerisinde her geçen gün daha da etkisini kaybetmekte ve insanların gözündeki değeri her geçen gün daha da azalmaktadır. Bunların aksine uluslararası sportif faaliyetler, milletin pozitif ve dinamik bir şekilde kendini gösterebileceği etkili bir vasıta olarak karşımıza çıkmaktadır. Sportif faaliyetlerde milli takımlara ve/ veya sporculara gösterilen destek iç problemlerin, ayrılıkların ve eşitsizliklerin mecburi olarak baskı altına alındığı ve yaraların sarıldığı bir milli beraberlik hissi meydana getirmektedir (Rowe 1996, s.224).

Uluslararası platformlarda icra edilen sportif faaliyetler milliyetçilik duygusunun en yoğun olarak görüldüğü platformlar arasında yer almaktadır. Faaliyetlerin yapısı iştirak eden ülkelerin kendilerini kanıtlama platformu şeklinde kullanmalarına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu konun en güzel örneğini olimpiyatlar teşkil etmektedir. Olimpiyat oyunlarına katılan ülkelerin geçiş merasimleri ve oyunların bitiminde ülkelerin elde ettiği toplam madalya sırasının ortaya konması oyunlara iştirak eden ülkelerin kuvvetini ortaya koymasını özendiren yanlarındandır. Uluslararası platformlarda yapılan sportif mücadeleler milli kimlikleşmeyi ve özümsemeyi ön plana getirmektedir. Bu özelliğiyle de spor ulusların kuvvet kullanmadan rekabet ettikleri sınırlı sayıdaki topluma açık alanlardan birini teşkil etmektedir (İnal 2008, s.126).

Sportif etkinlikler milliyetçi hisleri en barışçıl şekilde ateşlendiren, kişiselliğin ve egonun baskın olduğu günümüzde müşterek ve kutsal sayılacak değerleri tekrar gündeme getiren çok özel bir kavramdır. Bu sebeple ulusal müsabakalar öncesinde bayrak ve milli takım objeleri satış rakamlarında büyük artışlar yaşanmaktadır. Bu sebeple de sporculara adeta birer kahraman bakış açısıyla alaka gösterilmektedir (Şahin, Yenel ve Çolakoğlu 2010, s. 1250).

Devletler açısından uluslararası spor etkinlikleri, (1) milli kimlik ve (2) ulusal rekabetin meydana gelmesi olacak şekilde 2 vazifeyi üstlenmektedir. Uluslararası etkinlikler bu nedenle ulusal semboller kazandırmaktadır. Yarışlarda milli bayrağın en üste çekilmesi

ve birincinin ulusal marşının dinlenmesi tesadüfî bir durum değildir. Sporcular tarafından elde edilen bu zaferler, milletin sembolü konumuna gelmektedir (Wagner 1989, s.22).

Milli sevinç yaşamak, kendi ulusal mevcudiyetini göstermek, biz hissini yaşamak isteyen insanlar, devlet stratejisi dışında milli takımlarının ve sporcularının yarışmalarına dahi gereksinim hissetmeden spor kavramından istifade etmektedir.

2.3.3.2.5 Nasyonal sosyalizm spor etkileşimi

Daha önce de ifade edildiği gibi sporun siyasallaşmasıyla ulus devletlerin, uluslararası mücadelenin, kuvvet gösterisinin, milli beraberlik ve dayanışmanın temin edilmesinin bir vasıtası şeklinde spordan istifade etmesi konusu sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Spor kavramının siyasal bir unsur konumuna gelmesinde Nasyonal Sosyalizmin çok büyük etkisi bulunmakta olup bu yaklaşım komünizmi esas alan devletlerce de ciddi şekilde kullanılmıştır.

Spor ile bu ideolojik yaklaşımın bu derece etkileşim göstermesinde Nasyonal Sosyalizmin dâhili dinamiklerinin ve doğal yapısının etkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımda fiziksel etkinliklerin ideolojik unsurlarla koşut fonksiyonlara karşılık gelmesi spor vasıtasıyla hayata geçirilmiştir. Bu düşüncenin egemen olduğu Almanya’da milli beraberlik sürecinin en ciddi zamanında, o periyodun bu ana politikasına destek sağlayacak unsurlar içerisinde toplumsal beden eğitimi, meydana getirilmeye çalışılan ulusalcı -daha açık bir ifadeyle ırkçı- bir yoğunlaşmayı temin etmede ideolojik ve bununla beraber teknik bakımdan en tesirli metotlardan bir tanesi olarak kendisini göstermiştir (Krüger 1998, s.80).

Ayrıca Nasyonal Sosyalist yaklaşımın spor konusunu harbe hazırlıklı olmanın bir ögesi şeklinde algılaması bu etkileşimin çok daha üst seviyede kendisini göstermesine sebep olmuştur. Hitler meşhur çalışması “Kavgam-Mein Kampf”da bu etkileşimi şu sözleriyle açık bir şekilde ortaya koymuştur (Hitler, 1992).

“... S.A.’nın talimleri üyelerine sağlayacağı askeri yararlar açısından değil, partinin çıkarlarına uygun düşeceği için yapılmalıdır. Örgütün üyeleri fiziksel

gelişmelerini elde ettikten sonra askeri eğitim ile değil, spor çalışmaları ile uğraşmalıdırlar. Boks ve jui-jitsu bana göre bir top atışı taliminden daha çok yararlıdır. Belki top atışı talimi görmemiş olmak eksiklikti. Fakat spor sahasında mükemmel bir şekilde talim ve eğitim görmüş, vatan için bağnaz bir aşk ateşi ile tutuşmuş, en şiddetli saldırgan bir ruh ile yoğrulduğunda, milli bir devlet için, iki yıldan az bir zamanda koskoca bir ordu meydana getireyim. Fiziksel gelişme, herkese kendi üstünlüğü kanaatini telkin etmeli ve ona sürekli bir şekilde kendi kuvvetine güvenmesini sağlamalıdır. Bu şekil fiziksel eğitim, bu üyelere Nasyonal Sosyalist hareketin savunması için silah hizmetleri görececek sportif becerileri de kazandırmalıdır”.

Nasyonal Sosyalizm ile sporun etkileşimi hususunda en ciddi seviyede yaşandığı olay 1936 yılında düzenlenen olimpiyat oyunlarıdır. Berlin oyunlarının seçim aşamasında yaşanan olaylar dahi Almanya ve İspanya arasında spor üzerinden siyasi bir kriz meydana getirmiştir. İspanyolların Nasyonal Sosyalizmin olimpiyat ruhunu zedeleyeceğini ortaya atarak bu oyunlara iştirak etmemesi spor siyaset arasındaki etkileşimin o periyottaki uluslararası arenadaki durumunu göstermesi bakımından ehemmiyet arz etmektedir.

Berlin olimpiyatları Hitler’in üstün ırk anlayışının ispatı ve şovu olarak kullanılmış ve bu durum mükemmel bir olimpiyat organizasyonu ile hayata geçirilmiştir. Hitler olimpiyatlardan üçüncü reichin üyelerinin Amerika’ya karşı elde ettiği galibiyetten, organizasyonun kusursuzluğundan, bütün dünyaya izlettikleri muhteşem gösteriden, çalışkan, azimli, başarılı, dinç ve liderinin çevresinde bir araya gelmiş ülkenin sevimli yüzünden de istifade etmiştir (Krüger 1999 s. 68).

1936 Berlin oyunları, I. Dünya Harbinden mağlubiyetle ayrılmış ve anlaşma şartlarını içine sindirememiş olan Almanya’nın II. Dünya Harbi’nden önce ırkçı ve anti-semitist politikasını spor aracılığıyla ortaya koymuştur. Olimpiyatlarda Almanya kazandığı madalyalarla ABD’nin önünde bitirerek birinci olmuş ve ilerideki savaşın habercisi olacak şekilde bütün dünyaya meydan okumuştur (Teja 1998, s.149).

2.3.4 Spor, Diplomasi ve Güçler Dengesi

2.3.4.1 Oyunlar çevresinde gelişen spor diplomasisi

Spor tarihsel açıdan, barışçı metotları simgeler ve anarşinin, karışıklığın hüküm sürdüğü uluslararası sistemde düzenin ve medeniyetin yansımasını ortaya koymaktadır. Tarihteki ilk spor diplomasisi 4 senede bir düzenli olarak tertiplenen antik olimpiyat oyunlarında kendini göstermiş ve aralarında husumet olan devletler arasında süreli ateşkes yapılmış, yolculuk yapanlar korunmuş ve oyunlara katılanların ateşkes şartları dâhilinde faaliyetlere katılmasına müsaade edilmiştir. Bu kapsamda antik olimpiyat oyunları ülkelerin arasındaki sorunların sıkıntısız bir biçimde neticeye ulaştırılabildiği simgesel bir harp meydanı konumuna gelmiştir (Scrambler 2005, s.15).

İlerleyen zamanla beraber 1896 senesinde Atina'da düzenlenen çağdaş olimpiyat oyunlarından başlayarak ülkeler bu simgesel harp meydanını bir taraftan dünyaya gelişmişlik düzeylerini sergilemek, diğer taraftan da dâhili krizleri, sorunları bastırmak maksadıyla kullanılmıştır (Tomlinson ve Young 2006, s.1). Almanya'nın düzenlediği Berlin Olimpiyat oyunları çağdaş manada organize edilen ilk uluslararası dev spor etkinliği olarak değerlendirilmektedir. Nazi Almanya'sı ülkenin ve insanların üstünlüğünü ve kuvvetini tüm dünyaya duyurmak maksadıyla mükemmel bir organizasyonla oyunları bir şova dönüştürmüştür. Bu kapsamda detaylı bir planlama ve hazırlık süreci yaşanmış ve aşağıda sunulan bazı adımlar atılmıştır (Senn 1999, s.50).

- a. Alman diplomatlar tarafından oyunların fikir babası Coubertin Nobel için aday gösterilmiş,
- b. Organizasyon öncesinde hazırlık aşamasında apolitik bir tablo sergilenmiş,
- c. Uluslararası boykot veya yaptırım endişesiyle ırkçı söylemler gizlenmiş,
- ç. Askeri üniformalar kenara kaldırılarak gelen misafirlerle alakadar olan personele sivil kıyafetler giydirilmiştir.

Olimpiyatların ya da büyük spor etkinliklerinin devletler ve kurum/ kuruluşlar açısından cazip gelmesinin ardında yatan husus, faaliyetlerin sosyo-kültürel ve politik menfaatlerin belirtilmesi maksadıyla harika bir zemin oluşturmamasından kaynaklanmaktadır.

Oyunlar çerçevesinde kendini gösteren spor diplomasisinin bir örneğine de ABD'nin ÇHC'ne yönelik politikasında karşılaşmak mümkündür. ABD dış politikasındaki baskın bir kısım, 2008 Pekin oyunlarının ÇHC'ni açık bir topluma müsaade etmeye ve daha demokratik yöntemleri esas almaya sevk edeceğini ortaya atmış ve ABD dış siyasetinin realitesi olan ÇHC'ni "Amerikalılaştırmak" maksadıyla sporun kuvvetinden istifade edilmesi konusunda gayret göstermiştir (Dyreson 2008). Oyunların aynı Güney Kore örneğinde olduğu gibi ÇHC'ni de Amerikanlaştıracığı düşüncesi birçok siyaset bilimci, gazeteci ve kanaat önderi tarafından destek görmüştür. Ancak ÇHC gösterişli açılış seremonisinde Çin medeniyetini Batı'ya nazaran yükseltmemiş, bununla birlikte Batının nasıl Doğu medeniyetinden meydana geldiğini ortaya koymuştur. Ortaya atılan bu sav oyunların sloganında dahi insanların karşısına çıkarılmıştır (Collins 2011, s.2248).

Olimpiyat yaklaşımı sporun ötesinde, ülkelerin geçmişlerinin tedavisiyle alakalı faaliyetlerin bir sergisidir (Guttmann 1984, s.27). Bu düşünce kapsamında Japonya'nın 1940 Tokyo oyunlarında takip ettiği politikayla Güney Kore'yle beraber organize ettiği 2002 senesinde dünya futbol kupasında takip ettiği politikalar içerisinde bu çeşit bir tedavi irtibatının olduğu söylenebilmektedir. Japonya'nın Kore'yi işgali ve otuz beş sene devam eden sömürge idaresi sonrasında bu ülkeler arasındaki münasebetleri tamir edebilmek neredeyse yarım asır sürmüştür (Murray ve Pigman 2014, s.1110). Bu ortak organizasyon neticesinde Güney Kore'de uygulanan Japonca müzik yasağı sonlandırılmış, Japonya da Güney Kore'den gelen misafirlere ilişkin vize uygulamalarında kolaylığa gitmiştir (Jarvie 2003, s.540). Diğer yandan 1972 Münih Olimpiyatları da adeta Berlin oyunlarındaki Nazi anılarını yok edecek bir çaba içerisinde organize edilmiştir (Schiller 2010, s.133).

2.3.4.2 Politik bir araç olarak spor diplomasisi

Spor kavramı, uluslararası bir sorunun çözümü ya da ilişkilerin daha olumlu bir zemine kayması maksadıyla gerekli olabilecek birtakım adımları ortaya koyan veya aniden bir diplomatik cazibe meydana getirerek süreci hızlandıran bir olay olarak değerlendirilebilmektedir. Bununla beraber spor konusu ancak şartlar müsait olduğunda bir süratlenme meydana getirebilmekte ya da diplomatik bir adımı ivmelendirebilmektedir. Sovyet Rusya takımı Dinamo Moskova futbol ekibinin İngiltere'ye tertiplelediği gezi bu durumu simgeleyen bir misaldir. Futbol takımının gezisi basın yayın organlarının ve halkın büyük ilgisini çekmiştir. Takım tarafından İngiltere Dışişleri Bakanına yapılan ziyaret esnasında bakanın, gezinin yalnızca iki ülke arasında ticari münasebetlere değil, bununla beraber iki millet arasındaki dostluk açısından da ilişkilere esas teşkil edeceğini ifade etmesi durumu açıkça ortaya koymaktadır. Ancak yapılan gezi ile ilgili kamuoyunda çıkan olumsuz haberler, yorumlar spor kapsamında atılan adımların hedefini bulması açısından iki ülke arasında önceden ortaya koyulması gereken diplomatik temele gereksinim duyduğunu ispatlamıştır (Beck 2002).

Spor diplomasisinin başarıya ulaşması açısından diplomatik bir zemine ihtiyaç duyması konusu benzer ideolojiler ve paktlar çerçevesinde hareket eden devletler açısından da kendisini gösterebilmektedir. Sovyet Rusya ile Doğu Almanya ikilisi arasındaki kardeşliğin 1960'lı yılların sonundan başlayarak kendisini gösteren seyrinin farklılaşmasının, Almanların uluslararası arenadaki sportif zaferlerinden meydana geldiği ve kazanılan bu zaferlerin iki ülke arasında kendini dışarıya vurmayan değişik beklentileri ateşlediği ortaya atılmıştır. Almanlar spor konusundakini başarısını bloktaki ülkelerle paylaşmaktan çekinmiş, Sovyet Rusya ise iki ülke arasındaki münasebetlerin büyük abiküçük kardeş denkleminden çıkarak daha eşit temelli bir seviyeye doğru değişim göstermesine neden olan bu spor başarılarından endişe hissetmiştir (Dennis ve Griz 2012).

Sporun diplomatik bir zemin kapsamında bir dış politika vasıtası olarak başarılı bir şekilde kullanıldığı örneklerde oldukça fazladır. II. Dünya Harbi ardından ABD ve Japonya arasındaki ilişkiler bu kapsamda ele alınabilmektedir. Sportif faaliyetlerle ikili

münasebetlerin normalleşmesi hedeflenmiştir. Beyzbol branşı bu dönemde önemli bir rol üstlenmiştir (Guthrie-Shimizu 2013, s.326).

Spor diplomasisi, birbirine karşı uzaklaşmış toplumların arasındaki mevcut sorunları asgari seviyeye indirmesine ilave olarak, müşterek politik menfaatlerin paylaşılması açısından da tarafları harekete geçirilebilmektedir. Bu durum farklı diplomatik kapsamlarda bir politik güç unsuru şeklinde ele alınabilmektedir. Bunun yanında arasında ciddi problemler bulunan ve ilişki kurmanın son derece güç olduğu ülkeler arasında dahi diplomatik münasebetlerin yeniden hayat bulmasının yolunu açabilmektedir. Örneğin Kuzey Kore'nin ciddi gayretleriyle Asya oyunlarına dâhil edilmeyen İsrail, yine aynı Kuzey Kore tarafından ilerleyen yıllarda Pyongyang'taki 1979 dünya masa tenisi şampiyonasına davet edilmiştir. Arap dünyasının ciddi tepkilerinin ardından her ne kadar davet iptal edilse dahi İsrail birtakım kayıplarını tekrar geri almaya başlamıştır (Kanin 1980, s.3).

2.3.4.3 Spor diplomasisi, şiddet ve terör

Agresif bir tutum sergilemeden iddia ortaya koymak söz konusu olabileceği gibi, şiddet içermeyen hareketlerle de saldırgan bir tavır ortaya koymak her zaman söz konusu olabilmektedir. Sporda şiddet kavramının varlığı daima bir etik problem olarak ele alınmıştır. Spor kavramı içerisinde bilinçli şiddet, zafer elde etmek maksadıyla zaruri olan sınırın üstüne çıkıldığı durumlarda kendisini göstermektedir. Daha önceki bölümlerde verilen örneklerden de görüldüğü gibi spor bu çerçeveye aşılmadan devlet adamları tarafından barışçıl maksatlarla değerlendirilebilmektedir. Fakat neticeleri kimi zaman planlanan kapsamın dışarısına da çıkabilmektedir (Notaker, Giles ve David 2016, s.809).

Siyaset platformu ve olimpiyat statları birbirine yaklaştıkça, senelerce yoğun programlarla hazırlık yapan sporcular birer asker haline evrilebilmekte, madalya seremonileri de şovenizme hizmet eden alanlar durumuna dönüşebilmektedir. Bazı yazarlar sporun taraftarın şiddet eğilimini yükselttiğini iddia ederken (Golden 2011, s.5), bazı araştırmacılar da sportif etkinliğin ehemmiyetli bir organizasyon olması halinde politik rekabetin ve saldırganlığın spor alanına yansıtılma eğilimine dönüştüğünü ifade

etmektedir. Fischer (2002, s.16) sporun harbi taklit ettiğini, medyada yer alan spor bölümlerinin başarı, harp, zafer, imaj ve prestij sunduğunu belirtmektedir. Redeker (2008, s.497) bu düşüncüyü farklı bir boyuta götürerek “barış, adalet ve insancıl davranışların spor haberlerinde yeri bulunmamaktadır” demiştir.

Spor uluslararası ilişkilere pozitif etkiler sunduğu gibi, tam tersi bir şekilde krizleri tırmandırarak problemleri daha da içinden çıkılmaz bir hale de getirebilmektedir. Bu durumun daha da ilerisinde milliyetçi bir kinin damarı konumuna dönüşebilmekte ve bu durumyla bir harbi ateşleyen unsur olabilmektedir. Örneğin 1896 Atina oyunlarının Yunan milliyetçilik hislerini kabartarak, Osmanlı ile mevcut gerilimin yükselmesine katkı sağlayacağı belirtilmiştir (MacAloon 1981, s.259). Farklı bir örnek olarak da 1969 yılındaki Honduras ile El Salvador arasında oynanan maçlar esasında taraftarların yaşadığı şiddet olayları gösterilmektedir. Bu şiddet olayları iki taraf arasında neredeyse savaş sebebi olarak ele alınmıştır (Chehabi 2001, s.90).

Doğru kullanıldığında diplomatik ilişkilerin gelişmesine, krizlerin ve sorunların çözümüne katkı sağlaması gibi bu durumun tam tersi bir şekilde sporla olumsuz mesajların yayılması arasında kuvvetli bir irtibat bulunmaktadır. 1972’den 2005 yılına kadar sportif etkinliklerde 171 terör eylemi yaşanmıştır (Jackson ve Haigh 2008, s.351).

Dünyanın en büyük organizasyonlarından biri olması, bütün ulusların bir araya gelerek mücadele ettiği ve tüm dünyada milyarlarca insan tarafından heyecanla ve dikkatle takip edilen olimpiyat oyunları da bu manası ile doğal olarak terörist grupların dikkatini üzerine çekmektedir. Bu kapsamda olimpiyat oyunlarında da farklı şiddet ve terör olayları karşımıza çıkabilmektedir. Daha önce ifade edilen 1972 oyunlarında yaşanan İsraili sporcuların odalarının basılmasıyla kendini gösteren olayda 12 kişi yaşamını yitirmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir (Grix 2013, s.21).

2.3.4.4 Spor diplomasisinin günümüzde ülkeler için önemi

Spor diplomasisinin mevcut koşullarda ülkeler açısından önemi genel olarak aşağıda sunulmuştur (Şentürk 2018, s.55).

a. Ülkeler ve toplumlar arasında sevgi, saygı ve hoşgörü meydana getirme imkânlarını kıymetlendirmektedir.

b. Sportif faaliyetlerle ülkeler ve toplumlar arasında yakınlaşma meydana getirilebilmektedir.

c. Ülkeler arasındaki münasebetlerin geliştirilmesinde, krizlere çözüm yolları bulunmasında ve ilişkilerin yeniden tesis edilmesinde fayda sağlamaktadır.

ç. Sporun kuvvetinden siyasi, iktisadi ve sosyal birçok alanlarda işbirliği kapsamında istifade edilebilmektedir.

d. Farklı kültürlerin, düşüncelerin ve yaklaşımların karşılıklı olarak daha iyi anlaşılmasına zemin hazırlamaktadır.

e. Dünyada barış, huzur ve istikrarın tesis edilmesine fayda sağlamaktadır.

2.3.5 Ağırlık Merkezleri ve Yumuşak Güç

Ağırlık merkezi, askeri ya da siyasi kuvvetin odaklandığı, karşı tarafın kuvvetinin esas kaynağı şeklinde ele alınmaktadır. Daha sınırlı anlamda ise, çoğunlukla muhasımın en ciddi ve kuvvetli anahtar alanı olarak değerlendirilmektedir. Stratejik manada farklılık arz ederek; muhasımın askeri gücünün tamamı ya da bir bölümü, bir parktın müşterek menfaatleri, önderlerin karakteri, kamuoyu ya da toplumun moral/ motivasyon kuvveti de olabilmektedir. Ayrıca Clausewitz'in ağırlık merkezi kavramını güreş müsabakası yaklaşımından istifade ile ortaya koyması ehemmiyet arz eden bir konudur. Ağırlık merkezi bütün kuvvetin ve hareketin ana noktasıdır, güreşçilerin müsabakaları esnasında

sporcular arasındaki etkileşimde meydana getirilir ve sporcuların konumları/münasebetleri farklılaştıkça değişiklik göstermektedir. Clausewitz'in bu ağırlık merkezi yaklaşımı politika ve uluslararası ilişkiler açısından da kullanılabilecek yararlı bir kavramdır (Civralı 2019, s.37).

Yumuşak güç kavramı da, ağırlık merkezi kuramına uyumlu bir şekilde siyasi gücün bir referansta odaklanmasıyla alakalıdır ve ilk olarak Soğuk Savaş'ın ardından hegemonyanın pozisyonunun ve hudutlarının anlaşılmasını temin etmek maksadı dizayn edilmiştir. Diğer taraftan bir ülkenin stratejisini ve uluslararası arenadaki pozisyonunu ortaya koyabilmek maksadıyla genel bir resim göstermektedir. Yumuşak güç kuramı sporun politik açıdan aygıtsallaştırılmasının hudutlarının tespit edilmesine fayda sağlamaktadır. Bu sebeple bu teori içerisinde yer alan spor diplomasisi, marka konusu, büyük etkinlikleri organize etme, kuvvet gösterisi ve imaj oluşturma vb. hususlar ağırlık merkezlerini kuvvetlendirme adımları kapsamında ele alınabilmektedir (Nygard ve Gates 2013, s.236)

2.3.5.1 Ulusal marka

Ulusal markalar, bir ülkenin düşüncelerini, isteklerini, durumunu ve mesajlarını kamu diplomasisi vasıtasıyla toplumlara ve dünyaya iletmesi bakımından tesirli olan vasıtalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahip olunan ulusal markaların prestiji ve önemi aynı şekilde ülkenin prestijine de tesir etmektedir. Markalar, bir ülkenin uluslararası arenadaki tanınırlığına, prestijine, konumuna ve itibarına fayda sağlamaktadır. Yumuşak güç unsurlarından kamu diplomasisinde istifade edilerek tesis edilen münasebetler neticesinde bir yandan ülkenin pozitif bir şekilde algılanması sağlanırken aynı zamanda elde edilen bu pozitif algı vasıtasıyla farklı konularda işbirlikleri ortaya konulabilmektedir. Uluslararası platformda ülkelerin kazanacağı algı kuvvetli, sağlam, saygılı ve güvenilir ülke imajıdır. Bu imaj büyük bir stratejik ehemmiyeti bulunan marka konusunu da ortaya koymaktadır (Özkan 2015).

Dünya çapında ve bölgesel çapta önemli ve prestijli sportif etkinlikleri organize ederek gündeme gelmeyi başaran devletler, kitle iletişim araçlarının da tesiriyle bu başarılarını süratli bir şekilde bütün dünyaya duyurarak söz sahibi olabileceği, etkili olabileceği pozitif bir çevre meydana getirebilmektedir. Kamu diplomasisi unsurlarının etkili bir şekilde kullanılması açısından böyle bir çevre meydana getirmenin stratejik bir ehemmiyeti bulunmaktadır.

Spor kavramı ülkenin markalaşmasına direkt olarak fayda sağlayan en önemli faktörlerden birini teşkil etmektedir. Milli marka olmayı temin eden faktörlerden bir tanesi olan sporda özellikle uluslararası arenada kazanılacak zaferler, yalnızca sporla sınırlı bir kazanım olarak kıymetlendirilmemekte bununla beraber o ülkenin refah düzeyinin, ekonomik gücünün bir işareti olarak ele alınmaktadır. “Ulusal Marka Göstergesi-Anholt-GfK Roper” bireylerin global seviyede farklı ülkeleri sanat, kültür, ekonomi, ticaret, idare vd. parametreler bakımından mevcut fikirlerini tespit ederek ülkelere bağlı olarak bir sıralamanın ortaya koyulduğu çalışmadır (Çakır ve Öztürk 2015). Şekil 2.4’te 2012 oyunlarında kazanılan madalya rakamlarıyla 2012 marka göstergesi sıralaması ortaya konmuştur.

Şekil 2.4: Ülkelerin 2012 Oyunlarında Kazandıkları Madalya Sayısı ve 2012 Genel Marka Sıralaması

Madalya Sayısına Göre Ülke Sıralaması		Ulusal Marka Sıralaması	
Ülke	Toplam Madalya Sayısı	Ülke	Ulusal Marka İndeksi Puanı
1. ABD	104	1. ABD	69.09
2. ÇHC	87	2. Almanya	67.72
3. Büyük Britanya	65	3. Birleşik Krallık	67.14
4. Rusya	82	4. Fransa	66.58
5. Güney Kore	28	5. Kanada	65.90
6. Almanya	44	6. Japonya	65.87
7. Fransa	34	7. İtalya	65.08
8. İtalya	28	8. İsviçre	64.61
9. Macaristan	17	9. Avustralya	64.36
10. Avustralya	35	10. İsveç	63.49

Kaynak: Gök 2016, s.86

Şekil 2.4 değerlendirildiğinde bazı politik, ideolojik konulardan kaynaklanan hususlar hariç bırakıldığında listede çoğunlukla benzer ülkelerin kendisine yer bulduğu açık bir şekilde görülmektedir. İnsan kaynağı açısından ve kalkınma durumu bakımında iyi seviyede olan ülkelerin, iyi sporcu yetiştirmek ve başarılı sportif etkinlikler tertip edebilmek için gerekli kabiliyetlere ve mali kuvvete sahip olduğu kıymetlendirilmektedir. Bu durumda otomatik olarak bu ülkelerin marka değeri açısından öne çıkmasına destek sağlamaktadır (Kurt 2014, s.147).

Marka değeri oluşturma açısından önemli sportif etkinlikleri organize etmek ülkeye yalnızca spor açısından değil bununla birlikte dünya arenasında kendisini ileriye çıkarma, kendinden bahsettirme, etkili olma, ülkenin elinde bulundurduğu bütün güzellikleri ve olumlu tabloyu dünya kamuoyuna gösterme açısından da büyük bir fırsat sağlamaktadır.

2.3.5.2 Kamu diplomasisi

Kamu diplomasi konusu ilk defa 1965 senesinde E.Gullion tarafından ifade edilmiş olup bir ülkenin dış politikasının meydana gelmesinde ve idare edilmesinde farklı uluslararası kamuoyu davranışlarının meydana getirdiği tesirle alakalı bir kavramdır. Bu kavram klasik diplomasi yaklaşımının bir adım daha ilerisinde, uluslararası münasebetlerin farklı ülkelerdeki kamuoyuna tesir etme, duygu düşünce ve hissiyatlarını etkileme gibi değişik yönlerini ihtiva etmektedir (Demir, 2011).

Türk Dil Kurumu (2020) tarafından yapılan tanımlamada ise bu kavram; “Bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika.” şeklinde ifade edilmektedir.

Kamu diplomasisi, hâlihazırdaki hükümetin milli menfaatleri ve uygulamadaki stratejileri kadar, bir milletin düşünce ve fikirlerini, yapılarını, sosyo-kültürel değerlerini farklı kamuoylarına ifade etmesi maksadıyla yapılan bir iletişim aracı şeklinde belirtilmektedir. Kamu diplomasisi, bir ülkenin milli menfaatlerine destek elde etmek maksadıyla

kamuoyunun aydınlatılması ve etkilenmesi olarak da ele alınabilmektedir (Sancar 2012, s.79).

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinde kendini gösteren baş döndürücü gelişmelerle tekrar şekillenen uluslararası ilişkilerde ülkelerin milli menfaatlerinin korunması ve amaçların elde edilmesi yalnızca hükümetler ve uluslararası organizasyonlarla sağlanamamaktadır. Bu hususların yanında, yabancı kamuoyunda pozitif imaj meydana getirmek maksadıyla toplumları hedefe koyan politikalar uygulayarak efektif kamu diplomasi faaliyetleri de uygulamak gerektirmektedir (Akçadağ 2010).

Kamu diplomasi kavramının daha fazla öne çıkarak fonksiyonel olması durumunda en önde gelen yüksek siyaset olarak ele alınan dış politika dahi devlet seçkinlerinin kontrolünden uzaklaşmaktadır (Çemrek 2013, s.169).

2.3.5.2.1 Kamu diplomasisi ve spor

Diplomasi kavramının ana öge konumuna dönüştüğü bir ortamda her geçen gün daha da ehemmiyet kazanan yönetimle beraber diplomasi, yalnızca devletler kanalıyla değil aynı zamanda her geçen gün normal bireylerin ve bu kişilerin meydana getirdiği gönüllü örgütlenmeler vasıtasıyla da yapılabilir bir hale dönüşmüştür. Ülkeler arasındaki işbirliği ve müşterek sosyo-kültürel, sportif ve eğitim konularındaki faaliyetler bu durumdan daha fazla istifade etmek isteyen diplomasi konusunu ön plana çıkarmaktadır (Çemrek 2013, s.169).

Kamu diplomasisi yaklaşımında ülkeler spor konusuna ayrı bir ehemmiyet göstermektedir. Ülkelerin iştiraki ile düzenlenen uluslararası spor etkinlikleriyle ülkeler ve toplumlar arasında yakınlaşma sağlanabilmektedir. Özellikle dünya şampiyonaları ve olimpiyatlar gibi büyük uluslararası organizasyonlar ülkelerin münasebetlerine pozitif yönde tesir edebilmektedir.

Nye (2005, s.109) kamu diplomasi kavramının yalnızca halka ilişkiler konusundan ibaret olmadığını belirterek devlet politikaları açısından pozitif bir zemin ortaya koyan bu kavramda, bilgiyi hedef topluluklara ulaştırmak ve pozitif bir algı pazarlamak ehemmiyet arz ederken uzun soluklu münasebetler tesis etmeyi de gerektirmektedir. Nye'nin bakış açısında kamu diplomasisinin bir yönünü ortaya koyan uzun soluklu iletişimin tesis edilmesi ve devam ettirilmesi bakımından spor kavramı öne çıkmaktadır.

Kamu diplomasisinin kullandığı önemli enstrümanlardan biri olan spor kavramı, bir ülkenin en çağdaş, barışçıl ve toplumlara ilişkin olarak kullandığı araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Sporcular, spor adamları, hakemler, federasyonlar, idareciler vasıtasıyla ülkelerini temsil ve ülkenin devlet politikaları çerçevesinde ilgili makamlarla beraber tavır sergileyen diplomatik faaliyetleri içermektedir. Kamu diplomasisinde sporun kullanılmasında maksat yabancı kamuoyu ve spor kuruluşlarıyla etkileşim içerisinde olarak bu unsurları kendi ülkeleri hakkında aydınlatmak, pozitif bir imaj meydana getirmek ve devletin dış politika amaçlarını belirtmeye destek sağlamak için bireylerin algılarını biçimlendirmektir (Kurt 2014, s.139-140).

Kamu diplomasisinde spor, ülkenin kendi imkânlarıyla içerisinde çıkardığı sporcusundan teknik adamına, hakemlerinden uluslararası organizasyonlarda faaliyet gösteren bireylere kadar bütün öğeleriyle uluslararası arenada kendini göstermekte bununla beraber ülkenin imkânlarını, güzelliklerini, kalkınmışlığını, olumlu taraflarını ve spor aktörlerinin yetiştirilmesindeki kuvvetini ortaya koymaktadır. Kamu diplomasisi açısından sporcular ve sporun farklı dallarında faaliyet gösteren aktörler ülkelerin birer elçisi konumundadır (Gök 2016, s.78).

Spor, yarışmalara iştirak eden sporcular bakımından başarının elde edilmesine ilişkin fiziksel, bilişsel ve teknik performans isteyen bir kavram olarak ele alınsa da ülkeler bakımından ülkenin elinde bulundurduğu sosyo-ekonomik, politik, kültürel, teknolojik ve iktisadi kuvvetlerin gösterildiği ve uluslararası platformda saygınlık, prestij, imaj, ve cazibe meydana getirebilecek bir kavram olarak ele alınmaktadır.

Devletlerin çoğu sporu, hem milli hem de uluslararası platformda dış politikaya yönelik politik yarar elde etmek maksadıyla kullanmaktadır. Taylor (1988) devletlerin uluslararası arenada bu faaliyetlerde bulunma sebeplerini; ilk olarak sporun dünyanın bütün coğrafyalarında benzer standartlar ve niteliklerle icra edilmesinden ötürü, uluslararası seviyede sporun isabetli ve başarılı bir şekilde tatbik edilmesinin, milli menfaatleri destekleyeceği ve spora dış politikanın odağında bir fonksiyon verildiğini, diğer yandan sportif münasebetlerin pozitif veya negatif mesajlar vermek maksadıyla kullanıldığını ve birçok ülkenin uluslararası sportif münasebetleri geliştirmesindeki nedenin belirli devletlere yönelik olarak veya uluslararası hususlarda politikaların tanıtılmasında sporun ciddi seviyede masrafsız ve kitlelerce oldukça iyi tanınan bir kaynak sağladığını ifade etmektedir (Lin vd., 2008).

2.3.5.2.2 Kamu diplomasisinde uygulama alanı olarak spor diplomasisi

Küreselleşen dünya düzeni içerisinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin süratle değiştiği, yaşanan tüm olayların nerdeyse dünyanın her yerinde anlık bir şekilde canlı izlendiği günümüzde sportif etkinliklerden istifade ile kamu diplomasisi yapmak pek çok devlet açısından ilk sıralardaki yerini almıştır. Yakın dönemde uluslararası camiada yumuşak güç öğelerinin arasına sportif zaferler de ilave edilmiştir. Bu durumun ilerisinde ülkelerin uluslararası arenadaki saygınlıklarının ve karşı tarafça algılama şekillerinin meydana gelmesinde spor ehemmiyetli bir konuma sahip olmaya başlamıştır (Erhan 2010).

Uluslararası alanda kültürler arasında bir köprü meydana getirmek maksadıyla ehemmiyeti artan ve uluslararası kurum/ kuruluşlarca desteklenen bu etkinlikler, zevk ve alakaları bakımından ayrışan kültürleri belli konularda bir araya getirebilmektedir. Spor kavramı dünyanın değişik coğrafyalarında büyük toplulukları tesiri altına alabilmekte ve elde ettiği toplum ilgisi nedeniyle hem ticari kuruluşların hem devlet otoritelerinin hem de medyanın dikkatini üstüne çekebilmektedir. Spor diplomasisi ayrıca, toplumsal ve ulusal bakımdan birlik ve beraberlik hissinin gelişmesine destek sağlaması, uluslararası arenada ülkelerin temsil edilmesi, sosyo-kültürel ve politik mücadelelerin belli noktalarda engellemesi ve ülke tanıtımı bakımından ciddi ehemmiyet taşımaktadır (Erzen 2014).

Spor diplomasisi, lisan ve kültürel farklılıkların üstesinden gelmenin ve bireyleri aynı zeminde toplamanın bir vasıtası olarak uluslararası spor tutkusundan yararlanmaktadır. Spor diplomasisi ülkelerin imajına fayda sağlarken bununla beraber konunun inceliği ve yumuşak güç unsuru niteliği devletlerin dış siyasetindeki amaçlarını elde etmesine yardım etmektedir (Lin vd., 2008).

Afrika'daki en önemli siyaset adamlarından birisi olan N. Mandela spor diplomasisine yönelik olarak aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır (Hendersen 2013);

“Spor, dünyayı değiştirme gücüne sahiptir ve insanları, başka hiçbir şey yapmadan bir araya getirme gücü vardır; daha önce umutsuzluğun olduğu yerde yalnızca spor umut uyandırabilir. Spor insanlara anlayabilecekleri bir dilde konuşur”

Sporun kamu diplomasisinde kullanımına ilişkin en güzel örneklerinden bir tanesini 2011 senesinde Pakistan’la Hindistan arasındaki yaşanan “kriket diplomasisi” teşkil etmektedir. İki ülke başbakanı kriket dünya kupası yarı final müsabakasını izlemek üzere bir araya gelmiş ve bu durum Pakistan’ın Hindistan’a yönelik düşmanlığı ve güvensizlik ortamının zirvede olduğu bir dönemde ilişkilerin pozitif ivme kazanması açısından güzel bir adım teşkil etmiştir (Murray 2011).

Kamu diplomasisinin doğduğu yer olarak ele alınan ABD’de popüler spor etkinliklerinin iletilmek istenen kavramlarda önemli rolünün bulunduğu ve özellikle özgürlükçü Amerika yaklaşımı açısından yoğun bir şekilde kullanıldığı belirtilmektedir. Bu konuda öne çıkan organizasyonlardan bir tanesi de NBA basketbol maçlarıdır. NBA dünya genelinde yaklaşık 42 farklı dilde ve 212 ülkede izlenmektedir. Bu kapsamda Amerikan dış siyasetinde vurgulanmak istenen mesajlar bir yumuşak güç unsuru olarak spor vasıtasıyla tüm dünyaya ve milyarlarca bireye rahatlıkla iletilmektedir (Nye 2005).

Diğer yandan İngilizlerin “Premier Ligi”, İspanyolların “La Liga”sı ve tabi ki de İtalya’nın “Seri A Ligi” tüm dünyaca izlenen farklı organizasyonlar olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca olimpiyat oyunlarında spor diplomasisi örnekleri yoğun olarak yaşanmaktadır. Örneğin 1968 oyunlarında ABD adına yarışan biri altın diğeri bronz madalya alan 2 siyahi atletin madalya seremonisinde siyah eldivenlerle ellerini yumruk

yaparak kaldırmaları, ülkelerinde yaşanan ırkçılık olaylarını protesto etmeleri açısından dünya çapında oldukça etkili olmuştur (Gürsoy 2015).

2.3.5.3 Spor organizasyonları ev sahipliği ve uluslararası etkinlikler

Devletlerin kendilerini ve ülkenin elinde bulundurduğu değerleri uluslararası arenada vitrine çıkardıkları kamu diplomasisi vasıtalarından bir tanesi de uluslararası faaliyetlerdir. Bu alanda yapılan faaliyetler spordan eğitime kültürden teknolojiye kadar çok geniş bir spekturumda icra edilebilmektedir. Diğer yandan, özellikle sportif faaliyetler daha öncede ifade edildiği gibi devletler arasındaki sorunları gidermek, farklı zeminler oluşturmak açısından önemli birer diplomatik vasıta olarak kullanılabilmektedir (Kurt 2014).

Prestij, imaj ve itibara sahip devletler, siyasetlerini, fikirlerini farklı kitlelere veya devletlere kolaylıkla iletebilmekte ve bir cazibe noktası durumuna dönüşebilmektedir. Çok boyutlu bir iletişim vasıtası olan kamu diplomasisinde mesajın doğrudan kaynağı ülkelerin bizzat kendisidir. Bu nedenle ülkenin güvenilirlik seviyesi kamu diplomasisi çerçevesinde verilen mesajların bireyler tarafından inandırıcı ve doğru olarak görülmesine imkân tanımaktadır. Kamu diplomasisi alanında yapılan icraatların “stratejik iletişim” metotlarından istifade ile, koordineli bir şekilde yapılması durumunda son derece başarılı neticeler elde edilmektedir (Gök 2016, s.81).

Uluslararası sportif faaliyetlere ev sahipliği yapan ülkeye ilişkin olarak uluslararası camianın alakasını ve ilgisini oluşturabilen etkinlikler, kamu diplomasisi bakımından stratejik iletişim unsurlarıyla mesajların ulaştırılması ve duyurulması açısından eşsiz imkânlar sunmaktadır. Farklı ülkelere konusunda ihtisaslaşmış kişilerin bir araya gelmesiyle beraber icra edilen organizasyonlar medyanın ilgisini çekerek uluslararası etkinliği düzenleyen ülkenin dünya gündeminde kendisine yer bulmasına imkân tanımaktadır (Saraçlı 2014, s.292).

Özellikle cumhuriyetin ilanının ardından kısa bir zaman sonra düzenlenen 1924 Paris oyunlarına iştirak edilmesi maksadıyla hükümet tarafından o zamanın imkânlarının üstünde finansal kaynak ayrılması, daha yeni kurulan ülkenin uluslararası arenada güzel bir biçimde temsil edilmesi ile ülkenin çağdaş yönünün batıya gösterilmesi ve bununla beraber ülkenin dünya kamuoyunda tanıtımı ve temsili bakımından ehemmiyetli bir vazife icra etmiştir. Bu sebeple spor tarihimizde ilk spor idaresi kuruluşu olarak kıymetlendirilen “Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı” zamanında 1936 senesine kadar spor, uluslararası platformda hem politik hem de ulusal manada propaganda vasıtası olarak ele alınmıştır.

Olimpiyatlar başta olmak üzere, dünya ve bölgesel şampiyonalar artık devletlerin sosyo-ekonomik ve siyasi kuvvetini ortaya koyan önemli etkinliklerdir. Devletler bununla beraber uluslararası münasebetlerde kendi imajlarını kuvvetlendirmek ve tesir alanlarını yaymak için sporu bir politika olarak ele alarak siyasal rejimlerinin en doğru tercih olduğunu vurgulamak ve kabullendirmek maksadıyla spordan yoğun bir şekilde yararlanmaktadır (Çetin, 2014, ss:48-49).

Spor diplomasisiyle uluslararası alanda itibar elde etmek maksadıyla spor başarılarını kullanmak, farklı kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin yumuşak güçten yararlanma konularında farklı sebeplere sahip olacağı ve değişik kitleleri ele alacağı ortadadır. Amerika, Irak’ta yaşadığı negatifliklerin ardından, yoğunlaşan bir biçimde yabancı toplumların kafalarında oluşan imajı değiştirmeye gayret etmiştir (Grix ve Himpler 2007). Farklı tarihsel vakalardan, insan hakları konularından meydana gelen olumsuz milli imajların sorumluluğunu taşıyan bu ülkeler yumuşak güç vasıtasıyla ve de özellikle de spordan istifade ile imajlarını toparlayabilmektedir. Sovyetlerin Moskova oyunlarında bu uygulamaların ilk örneklerini ortaya koyduğu iddia edilmektedir. Zamanla farklı ülkelerde aynı mantıkla benzer faaliyetler icra etmiş olup bazı örnekler sunulmuştur; 2008 Pekin oyunları, 2010 Güney Afrika Dünya Futbol kupası, 2010 Hindistan “Commonwealth” ve 2022 Katar Dünya Futbol kupası.

2.3.5.4 Güç gösterisi ve imaj inşası

Güç gösterisi kavramı en kısa, genel ifadeyle, bir ülkenin prestij isteğini gidermek ya da uluslararası arenadaki itibarını, güvenilirliğini arttırmak maksadıyla askeri kuvvetini ortaya koyması olarak ele alınmaktadır. Ülkelerin milli günlerinde bütün dünyaya silahlı güçleriyle şov yapması ya da farklı modern silah/ sistemlerinin deneme görüntülerini servis etmesi bir çeşit güç gösteri şeklinde değerlendirilebilmektedir (Art 1980, s.11).

Ancak zamanla güç gösterisi kavramının içeriği biraz daha genişletilerek askeri kuvvet yaklaşımının ötesine geçilmiştir. Freeman (2012), güç gösterisi kavramını tekrar ele alarak, spor faaliyetlerinde zaferler kazanılmasının, ülkenin saygınlığını arttırmak ve uluslararası arenada daha çok prestij kazanmak için kısmen daha ucuz, daha risksiz bir yöntem olduğunu iddia etmiştir. Freeman konuya ilişkin olarak Art tarafından ortaya atılan askeri güçten elde edilecek kriterlerin benzer şekilde sportif faaliyetlerden de elde edilebileceği ortaya koyarak “sporda güç gösterimi” yaklaşımını 2 sınıfa ayırmıştır. Bu yaklaşımda birinci durum, ülkenin uluslararası sportif etkinliklerdeki başarılarıyla alakalıdır. Uluslararası arenada elde edilen zaferler ülkenin itibarını artırabilmekte ve ülkedeki bireylerin ulusal gurur hissiyatını arttırmak maksadıyla önemli bir fonksiyonu yerine getirebilmektedir. Bu yaklaşımda ikinci durumu ise uluslararası sportif faaliyetlere ev sahipliği yapılması konusu oluşturmaktadır. Çalışmanın farklı başlıklarında da belirtildiği gibi büyük organizasyonlara ev sahipliği yapılması ülke prestijine ciddi katkı sağlamaktadır. Spor sadece fiziksel bir dönüşüm meydana getirmekle kalmamakta bununla birlikte politik bir dönüşüm de meydana getirmektedir (Cha 2009, s.1597).

Ülke imajı da aynı bir kurum/ kuruluşun markasının imajıyla paralellik arz etmektedir. İmajın yaratılabilmesi maksadıyla ilk olarak dış hedef kitle üstünde imajın oluşturulması ve iletişim tesis edilmesi gerekmektedir. Ülkelerin imajı, misafir olarak gelen turistlerin tecrübe ettiği deneyimler, sosyal ortam, bilgi ve iletişim teknolojileri, bilim ve sanat alanında yapılan çalışmalar ve dev organizasyonlara ev sahipliği yapılması gibi farklı konularda ortaya koydukları eylemlerle tesis edilmektedir (Çakır ve Öztürk 2015).

Büyük uluslararası spor etkinliklerine ev sahipliği yapılması, ülkenin değerlerini, zenginliklerini ve politik yaklaşımlarını daha cazip duruma getirebilmekte, organizasyonu idare eden ülkenin imajını ve “markasını” farklı bir noktaya götürebilmekte, tüm bunların daha da ötesinde devletler dengesinde, uluslararası arenada güçlü bir oyuncu olarak kendisini göstermesine zemin hazırlayabilmektedir (Grix 2014, ss.1095-1097).

Milli kimlik oluşturmak, birlik ve beraberlik hissini yaratmak, bununla beraber insanları müşterek bir siyasi görüşte bir araya getirmek için sporun simgesel bir beraberlik kaynağı şeklinde öne çıkarılması Peron döneminde Arjantin’de de hayata geçirilen bir yaklaşım olmuştur. Uluslararası arenada Arjantin’e pozitif bir imaj oluşturmak maksadıyla spor sosyo-kültürel bir araç şeklinde değerlendirilmiştir. Farklı bir ifadeyle Peron, sporun ortaya koyduğu kuvvetli simgeselliğin farkındalığı ile bu alana ciddi kaynaklar ayırmıştır. Bu düşünce içerisinde atılan adımların ardından Arjantinli sporcular adeta birer diplomatik misyon eda eden elçiler konumuna gelmiştir. Aynı zamanda, büyük sportif faaliyetlere ev sahipliği konusu da değişim yaşayan Arjantin’i dünyaya ilan etmek için bir zemin olarak kullanılmıştır (Torres 2014, s.175).

Bir diğer farklı örneği de ÇHC teşkil etmektedir. 2008 oyunları kapsamında, her ne kadar farklı iddialar ortaya atılsa da farklı sorunlar gündeme getirilse de gelmiş geçmiş en pahalı oyunlara ev sahipliği yapan ÇHC kendisini oyunların değer yargılarıyla aynı noktaya ulaştırarak, gelişen, büyüyen, çağdaş, iktisadi ve sportif bir kuvvet merkezi imajı meydana getirmiştir (Murray 2012, s.582).

2.4 TÜRKİYE’DE SPOR SİYASET İLİŞKİSİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Spor en temel ifadesiyle “işten ayrı kalma ve oyun” manasına gelmektedir. İşten ayrı kalma vasıtasının her geçen gün artarak “işin doğrudan kendisi” olması, sporun meslek haline dönüşmesi ve toplumsal ilgiyi de yanında getirmiştir. Sportif faaliyetlerin genelinde bir yarış konusu bulunmaktadır. Yarışlar askeri türde olmayan kuvvet ve yetenek gerektirmektedir. Müsabakalar esnasında belirlenen kurallar adaleti tesis etmekte ve sakatlanma ihtimallerini düşürmektedir (Boniface 2007, s.109). Meydana gelen bu

mücadele ortamı da otomatik olarak ilgi oluşturmakta ve spor yalnızca sporcular açısından değil izleyiciler bakımından da farklı bir noktaya ulaşmaktadır. Konuya ilişkin olarak artan ilgi izleyici sayısını arttırmış ve bu durumun doğal bir sonucu olarak da siyasal iradeler spor kavramına ayrı önem göstermeye başlamıştır (Whannel 2008).

Spor kavramının tarihsel süreç kapsamında siyasal iradelerce kullanımının ilk konusunu askeri eğitim faaliyetleri oluşturmaktadır. Çağdaş olimpiyat oyunlarının kurucusu Courbetin, daha erken senelerde sporun askerlerin fiziksel kapasitelerini arttırmak maksadıyla ele alınabileceğini tespit etmiştir. Olimpiyatlardan dolayı askerlik ve spor konusu sürekli Coubertin’le anılsa dahi konunun daha eski bir mazisi bulunmaktadır. Fransa’nın Prusya karşısında aldığı yenilgide Prusyalı askerlerin güçlerinin çok iyi olduğu tespit edilmiştir. Toplu beden eğitimi faaliyetleriyle bireyleri askerliğe uygun hale getirme yaklaşımını esas alan Turnen ve Sokol ekollerini müteakip Coubertin de Fransız askerlerinin daha kuvvetli olması maksadıyla sporu bir askeri eğitim vasıtası şeklinde değerlendirmiştir (Krüger 2003, s.67). Osmanlı İmparatorluğu zamanında da benzer şekilde ilk defa 1869 senesinde çıkarılan “Maarif-i Umummiye Nizamnamesi” ile jimnastik eğitimleri tüm askeri okullarda (Kuleli, Bahriye Mektebi vb.) verilmeye başlamıştır (Soyer 2004, s.215).

Ülke savunması maksadıyla askeri eğitimin bir unsuru şeklinde ele alınmasından yola çıkılarak spor ayrıca bir toplum sağlığı unsuru olarak ele alınmıştır. Hastane imkânlarının sınırlı olması sebebiyle sportif faaliyetlerin popülerliği sağlık camiasında da arttırmıştır. Bu konu kimi zaman o kadar abartılmıştır ki spor yerleri yapmak hastane kurmayla karşılaştırılır bir hale gelmiştir (Akın 2004, s.98)

İdareciler tarafından sporun bu iki fonksiyonunun ardından uluslararası ilişkiler ve diplomasi kavramlarının gündemde daha sık yer bulmasıyla beraber spor kavramı çok uluslu bir yapıya dönüşmeye başlamış ve sporun farklı bir işlevi olan propaganda amaçlı kullanımı konusu kendini göstermiştir. Özellikle I. Dünya Harbinin sonrasında meydana gelen devasa yıkım ülkeleri savaşı uzlaştırmaya sevk etmiş, Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Bu esnada sportif mücadele uluslararası bir hüviyete dönüşerek hem ülkeler arasındaki sportif yarışlar hem de bütün devletlerin aynı platform dâhilinde mücadele

ettikleri en büyük organizasyon olan çağdaş oyunlar kurumsal bir hüviyet kazanmıştır. İcra edilen çok uluslu ya da ikili mücadeleler yalnızca spor müsabakası olarak kalmamış bununla beraber devletlerin birbiriyle etkileşim içerisine girdiği diplomatik bir araca dönüşmüştür (Tokatlıoğlu 2012, s. 24).

Bunun dışında yeni oluşumların, iktidarların ve ideolojilerin yeni bireylerini meydana getirmesini amaçlayan farklı örneklerde olduğu gibi yeni Türkiye’de spor kavramından istifade ile gençlik teşkilatları meydana getirmiştir. Bu kapsamda sporu yeni rejimin bir unsuru şeklinde ele alarak hem ülkesini savunabilecek güçlü nesiller yetiştirmek hem de dünyaya kendisini tanıtmak ve modern yüzünü göstermek için sporu kullanmıştır.

2.4.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem

2.4.1.1 Cumhuriyetin ilanından önce spor

Osmanlı’da spor daha ziyade “eğlence ve askeri eğitim” konularının öne çıktığı fiziksel faaliyetler olarak ele alınmıştır. Bahse konu etkinler de daha ziyade ata sporu olarak ifade edilen güreş ve okçuluk faaliyetlerini ihtiva etmiştir. Fakat, binicilik ve cirit de kendisine tarihsel bağlardan da kaynaklı olarak yer bulmuştur. İcra edilen sportif faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı’nın sporu çoğunlukla harp gücünün devam ettirilmesiyle irtibatlı bir şekilde ele aldığı konusunda ciddi kanıtlar sunmaktadır. Diğer yandan Osmanlı’nın sporu sadece askeri maksatlı kullandığını ifade etmek yanlış olacaktır. Spor Osmanlı’da ehemmiyetli bir eğlence unsuru olarak da kendisine yer bulmuştur. Özellikle panayırarda tertiplenen güreş mücadeleleri konunun eğlence yönünü öne çıkaran etkinlikler arasında yer almaktadır.

Osmanlı yapısı içerisinde sporla alakalı 3 ciddi kurumdan bahsedilmektedir. Bunlardan ilki “pehlivan (spor) tekkeleri”, ikincisi de “koruyan-korunan (hami-mahmi”) sistemidir. Pehlivan tekkeleri hâlihazırdaki kulüp kavramına yakın bir organizasyona sahip olup özellikle güreşin Anadolu’da genişlemesinde ciddi bir görev icra etmiştir. Bu iki sistemin ana fonksiyonu, sporcuları korumak, onlara destek olmak, ihtiyaçlarını gidermek ve müsabakalara hazırlamaktır. Osmanlıda sporla alakalı farklı bir kurum da “Kırkpınar

Ağalığı” kapsamında değerlendirilebilmektedir. Kırkpınar müsabakaları zamanın şartlarına bağlı olarak ciddi bir faaliyet olarak ele alınmakta ve Osmanlı toplumunda spor organizatörlüğü müessesesinin ilk örneği olarak kıymetlendirilmektedir (Yıldız 1979, s.217).

Osmanlıdaki bu spor yapıları Tanzimat’a kadar varlıklarını devam ettirmiş, fakat daha sonra fonksiyonlarını büyük ölçüde yitirmiştir. Tanzimat’ın ardından Osmanlı Batı’dan farklı spor branşlarını ve kurum/ kuruluş yapılarını ülkeye sokmaya başlamıştır. Bu noktada eski kurumlarda değişim yapılması yerine bütünüyle farklı geçmişle alakası bulunmayan yapıların kurulmasına ağırlık verilmiştir (Fişek 1985, s.36)

Spor alanında yaşanan bu dönüşümün kökenlerini Bahriye Mektebi ve Galatasaray Lisesi gibi o dönemin öne çıkan eğitim kurumlarında görmek mümkündür. Bu gibi eğitim kurumlarının Osmanlı’da gerçek manada sporun yerleşmesi bakımından ciddi etkilerinin olduğu bir gerçektir (Atabeyoğlu 1985, s.1474). Fakat şurası bir gerçektir ki, Tanzimat’ın başlarında spor daha ziyade beden eğitimi ve jimnastik kapsamında değerlendirilmiştir. Gerçek manada sporun toplumun geniş bir kısmına yayılması ve ilgi görmesi futbolun ülkede kendisini göstermeye başlamasıyla olmuştur. Futbolla beraber kulüpler, federasyonlar gibi kavramlar kendini göstermeye başlamış, bu sayede Osmanlı batılı tarzda spor branşlarını ve teşkilatlarını benimsemeye başlamıştır.

Osmanlı donanmasında görev yapan emekli bir amiral olan Hobart Paşa tarafından kurulan “The Imperid Yachting and Boating Club” Osmanlı’da faaliyetlerine başlayan ilk spor kulübü şeklinde değerlendirilmektedir. Bahse konu kulüp halk tarafından çok da ilgi görmemiştir (Canşen 2015, s.34).

Osmanlı’da spor pek çok ülkede yaşandığı gibi elit zümrenin öncülüğünde kendisini göstermiş ve ilerlemiştir. Çağdaş branşların devlete girmesinde gayri Müslimlerin tesiri ciddi seviyededir. Abdülhamit zamanının baskıcı idaresi ve uygulamaları kapsamında kalabalıkların, özellikle gençlerin bir araya gelmesi farklı yöntemlerle engellenmeye çalışılmıştır. Ancak, Müslüman-Türk bireylerin bu baskıcı tutumların üstesinden gelmesi uzun sürmemiş, 1903 yılında Beşiktaş kulübü, 1905 yılında Galatasaray kulübü ve

ardından da 1907 senesinde Fenerbahçe kulübü ilkler arasına girerek tarih sayfalarındaki yerlerini almıştır. II. Meşrutiyetin ilanı ile beraber teşkilatlanmanın önündeki zorluklar ortadan kalkınca Türk kulüplerinin sayısı da süratli bir şekilde artmıştır (Somalı 1996, s.16).

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında spor konusundaki yaşanan gelişmelerden biri de II. Meşrutiyet'in ilanının ardından uluslararası seviyedeki spor organizasyonlarını tertip etmek ve özendir maksadıyla kurulan "Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti"dir. Her ne kadar istenen seviyede başarı elde edemese de olimpiyat fikrinin Osmanlı'ya kurumsal seviyede yayılması kapsamında önemli roller üstlendiği ifade edilmektedir (Fişek 1985, s.89).

Osmanlı'da sporun toplumsal bir alakaya esas teşkil etmesi ve bu alanın kısa bir zaman içerisinde süratle yükselmesi esasta futbolun tabiatından kaynaklanan birtakım sebeplere bağlanabilmektedir. Fakat buradaki alaka çoğunlukla "spor izleyiciliği" ve ağır ağır kendini göstermeye başlayan "tarafdarlık" öğelerini ihtiva etmektedir. Farklı bir ifadeyle Osmanlı'da spor toplumsal manada aktif nitelikler ortaya koymamıştır. Ancak, sporun toplumda daha aktif, katılımcı bir nitelik arz etmesinde İttihat ve Terakki'nin bünyesinde faaliyet gösteren örgütlerin (Gürbüz ve Dinç Derneği vb.) 1910'lu senelerde ciddi katkısı olmuştur (Toprak 1985, s.531).

Osmanlı'da I. Dünya Harbine kadar spor alanında farklı konularda yaşanan gelişmeler milli mücadele döneminde savaşlar sebebiyle durmuş pek çok sporcu ülke savunması için savaşlara katılmıştır.

2.4.1.2 Cumhuriyet öncesi dönemde spor politikalarının temelleri

Atılan birtakım adımlara karşın özellikle 1922 yılından önceki periyot "devletin spordan habersizliği" olarak ele alınmıştır. 1922 senesine kadar Osmanlı Devletinde spor yoğunlukta olarak batı merkezli çağdaşlaşma hareketleri kapsamında kendisini göstermiştir. Tanzimat döneminde yoğun bir şekilde kendisini gösteren batıcılık hareketinde sporun bir vasıta olarak kullanılması ilk olarak silahlı kuvvetlerin çağdaşlaşması atılımı dâhilinde kendisini göstermiştir. Bu dönemlerde spor beden eğitimi

faaliyetleriyle, beden eğitimi faaliyetleri de jimnastik branşıyla bütünleşmiştir (Fişek 1980, s.217). 1817 senesinde Fransa’da kurduğu jimnastik kulübüyle ve bu branştan askeri eğitimlerde istifade etmesiyle nam yapan İspanyol D.F. Amoros ve Alman L. Jahn’ın adlarının bir araya gelmesinde oluşan okulun adı “Jahn-Amoros Jimnastikleri” şeklinde ifade edilmiştir. Müşterek yaklaşımın temelini daha kuvvetli bir askeri güç oluşturmak için iyi fiziği olan askerler meydana getirmenin oluşturduğu bu jimnastik çeşidi Osmanlı çağdaşlaşma hamlelerinde özellikle askeri dönüşüm kapsamına kendisine yer bulmuştur. Doğal olarak da bu adımlar ilk olarak askeri okullarda uygulanmaya başlamıştır (Akın 2004, s.50) Tanzimat dönemi batılılaşmanın spora etkileri ülkede siyasal iradenin sporla ilişkisinin miladı olarak ele alınmaktadır. 1868 senesinde devletteki bürokratik kademelere donanımlı personel yetiştirmek maksadıyla faaliyetlerine başlayan “Mekteb-i Sultani” jimnastiğin müfredata dâhil edildiği ilk sivil okul olarak ele alınmaktadır. Okuldaki talebelerin bu derslerde kazandığı yetenekler dönem sonrasında halka açık organizasyonlarda insanlara gösterilmiştir. Bu beden eğitimi dersleri gayri müslim topluluklarla beraber Müslümanları da çağdaş sporlarla bir araya getirdiğinden dolayı elit zümre arasında yoğun ilgiyle karşılanmıştır (Unat 1964, s.137).

Askeri bir dönüşüm çerçevesinde beden eğitimi kapsamında tanışılan sportif faaliyetler gün geçtikçe mücadele ve takım sporlarına olan alakayı meydana getirmeye başlamıştır. 1900’lü senelerin ilk çeyreğinde İstanbul’da kendisini göstermeye başlayan kulüpleşme hareketleri Türkiye’de spor yapılanmasında ilk dönem, başlangıç dönemi olarak ifade edilmiştir. İzmir’de o zamanın baskılarından muaf olarak farklı ayrıcalıklara sahip İngiliz vatandaşlar kolaylıkla maçlar oynayabilmiş, benzer ayrıcalıklara sahip Rumlar da onlara dâhil olabilmıştır. Türkler ise yaşanan bu gelişmelerde oynanan oyunlara sadece uzaktan seyirci olarak bakabilmıştır. Özellikle 2. Abdülhamit zamanında her hangi bir konuda bir araya gelmenin ve örgütlenmenin yasak kabul edilmesi nedeniyle Türkler bir kulüp kurmak şöyle dursun mevcut kulüplere üye dahi olamamıştır (Sert 2000, s.86).

İlk faaliyetlerine başlayan kulüpler, bu tarz yapılanmaları, dernekleşmeleri ele alan bir yasa bulunmadığından dolayı doğal amaç beraberliği biçiminde örgütlenmiş ve bu husus 1909 senesinde konuya ilişkin kanunlar çıkarılana kadar devam etmiştir. Diğer taraftan, eşitlik prensibinden uzak bir şekilde yabancıları kapsam dışında bırakan, kendi insanına

ise baskılara uzanacak kadar kısıtlarla dolu bir siyasal atmosfer meydana getirilmiştir. Bir taraftan baskıcı yaklaşım toplumsal hayata hâkim durumdayken diğer taraftan da özel fermanlar çıkartılarak Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe gibi kulüplerin kurulmasına izin verilmiştir. Yaşanan bu durumun da açıkça ortaya koyduğu gibi Türkiye’de kulüpler spor hayatlarına siyasi iradenin güdümünde başlamıştır (Fişek 1980, s.227).

İzmir’deki ilk milli kulüp 1912 senesinde “Karşıyaka Terbiye-i Bedeniye” adıyla faaliyetlerine başlamış, Müdafaa-i Milliye adındaki siyasi oluşum bu kulübü desteklemiş ve kulübe birtakım olanaklar sunmuştur. Siyasetin sporla iç içe geçtiği bu senelerde “Hürriyet ve İtilaf Fırkası”nın Karşıyaka’ya sağladığı bu desteklere karşı olarak “İttihat ve Terakki Fırkası” da konuya el atmış ve Celal Bayar tarafından şehrin önde gelenleriyle anlaşarak Altay kulübü kurulmuştur. Diğer yandan İstanbul’da önceden faaliyetlerine başlamış olan “Progress” adlı kulüp 1914 senesinde adını “Altınordu” şeklinde değiştirerek başkanlığa Sadrazam Talat Paşa getirilmiş ve bu sayede ciddi destekler ve birtakım imtiyazlar elde etmiştir. Bu durumun en açık örneğini Sadrazam tarafından sağlanan ayrıcalıkla Altınordu’lu futbolcuların vatani görevlerini İstanbul’da yapabilmesi ortaya koymuştur (Sert 2000, s.86).

Spor alanında yaşanan siyasi çekişme partilerin içerilerine kadar yansımıştır. İttihatçıların sivil üyeleri daha ziyade Fenerbahçe çatısı altında bir araya gelirken, askeri üyeleri ise direkt olarak Altınordu çatısında toplanmıştır. Bu nedenle siyaset arenasındaki parti içi çekişmeler futbol sahalarına yansımıştır. O dönemin şartlarında spor siyaset ilişkisi içerisinde iki ciddi olay kendisini göstermiştir. Bunlardan birincisi 1920’li yıllarda manda idaresini isteyenlerin spor idaresinin bir Amerikan kuruluşu olan YMCA’ya devredilmesi arzu ve gayretidir. Spor politikası ilkleri bakımından öne çıkan diğer konu da siyasal iktidarın sporu bir diplomasi vasıtası olarak ele alma gayretlerinin ilk örneği olan Galatasaray kulübünün Avrupa yolculuğudur (Gökçaktı 2008, s.54).

2.4.1.3 Tarihsel ve kurumsal açıdan Türkiye’de spor yönetimi ve siyasal süreç

Spor kavramı tarihsel süreç açısından da hiçbir zaman politikadan, iktisattan, halktan ve hukuktan ayrılmamış, tabiatının da doğal bir süreci olarak bu kavramlarla daima belli noktalarda ilişki içerisinde olmuştur. Spor idaresi toplumdan hiçbir zaman dışlanamamıştır. Çünkü idare edilen toplumsal bir kuruluş olarak iş bölümü içerisinde belirli fonksiyonları deruhte etmiştir. Sporun icra edildiği fiziksel ve sosyal ortamdan dışlanması zaten mümkün değildir. Sporun idaresi ve ideolojisi, hâkim iktidar anlayışının ve düşüncesinin yansıması şeklindedir. Diğer yandan spor kavramının toplumsal yapı parametrelerine son derece hassas toplumsal bir yapı konumunda olması bu tesiri daha da perçinlemektedir (Şahin 2011, s. 164).

Türkiye’de spor idaresi politik, sosyo-kültürel ve iktisadi dönüşümlerden etkilenmiş, benzer kurumsal organizasyon içinde dahi bu tarz dönüşümler spor idaresine de tesir etmiştir. Bu faktörler, spor idaresini, kuruluşların kanuni ve şekilsel değişiklikleriyle değil, devlet idaresinde kendini gösteren ve esastaki politik ve iktisadi dönüşümler ışığında değerlendirmeyi zaruri kılmıştır.

2.4.1.3.1 Türk idman cemiyeti ittifakı

Türkiye’de spor tarihine ilişkin olarak yapılan çalışmaların ilk noktasını çoğunlukla “Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı-TİCİ” oluşturmaktadır. Sporun kurumsallaşması, bir yapı haline dönüşmesi açısından birinci merkezi teşkilat olma niteliğine sahip bu kuruluştan evvelki yapılanmalar, çoğunlukla yarışmaların problemsiz yapılması, sıkıntıların giderilmesi ve uyuşmazlıkların çözülmesi gereksinimi üstüne ve hepsinde ilgili branş çerçevesinde olmuştur. İşin özü itibarıyla TİCİ de benzer şekilde ilk aşamada bir branş yapılanması şeklinde hayata geçirilmek istenmiş, fakat gelişen olaylar genel ve merkezi bir organizasyon biçiminde yapılanma gereksinimini ortaya koyarak bu mantıkla bir teşkilatlanmaya gidilmesini gerekli kılmıştır.

Gönüllülük esası kapsamında, büyük kısmı İstanbul'da olan kulüplerin kısmi bağımsız işbirliği ve koordinasyon organı şeklinde belirtilen TİCİ, 1920 senesinde İsviçre'de eğitimini tamamlayan Galatasaray kulübünde top oynayan Y. Ziya Öniş'in yanında getirdiği "İsviçre Spor Teşkilatı Nizamnamesi"ni arkadaşlarıyla birlikte çevirmesi sonucu yirmi maddelik bir tüzük oluşturmalarıyla temelleri ortaya konmuş bir yapıdır. Teşkilatın futbol haricinde farklı branşları da içermesi zarureti fark edilmiş ve çalışmalar bu yönde şekillenmiştir. Yapılan çalışmaların ve müzakerelerin ardından teşkilat resmi olarak 22.05.1922 günü resmi olarak onaylanmış ve ilk başkan olarak da Ali Sami Yen seçilmiştir (Tokatlıoğlu 2012, s.34).

TİCİ ilk adı olan "İdman İttifakı Heyet-i Muvakkatesi" ile başlangıçta, geçmişten gelen mirasla maçların programının, hakemlerin ve statların belirlendiği futbol odaklı bir organizasyon olarak faaliyetlerini yürütmüştür. Teşkilatlanmasını hızlı bir şekilde tamamlayan spor kuruluşu müteakip zamanlarda yeni kurulan devletin spor organizasyonu konumuna gelmiştir. Yeni Türkiye'nin kurulmasıyla çoğu bürokratik kurum sorunlu bir yapıda faaliyetlerini idare ederken, spor dünyası çoğu konuda hazır bir örgüt bünyesinde bir araya gelmiştir. Konuya ilişkin olarak benzer bir teşkilatlanma ile zaman kaybedecek durumu olmayan yeni hükümet, bu yapının Türkiye'de spor konusunda tek otorite kuruluş olarak görev icra etmesine onay vermiştir. Cumhuriyetin kurulmasının ardından yaklaşık 3 ay sonra alınan bakanlar kurulu kararı yeni rejimin spor siyaset münasebetinin ilk belgesi olma özelliğini taşımıştır. Bakanlar kurulu kararında şu ifadeler yer almıştır (Savaşır 1981, s.88);

"Türk gençliğinin bedence ve ahlakça yükselmesine çalışmayı amaç edinen Türkiye İdman Cemiyetleri ittifakı adına başkan Ali Sami imzasıyla verilen dilekçe ile adı geçen cemiyetin amacı Türk gençliğinin gelişmesine yardımcı olduğu ve her türlü çıkardan kesinlikle uzak bulunduğu ve her ülkede İdman Cemiyetleri'nin bu şekilde her bakımdan korundukları düşünülerek bugüne kadar gösterdikleri çalışmalar bakımından amacındaki ilkelerle başarılı bir biçimde uygun görülen bu cemiyetin kamu yararına çalışan kuruluşlardan sayılmasının uygun bulunduğu Bakanlar Kurulu'nun 16.01.1924 günü yapılan toplantısında karar verilmiştir."

Bahse konu bakanlar kurulu kararının ardından TİCİ'nin kamu faydasına faaliyet gösteren kurumlar arasında gösterilmesiyle beraber devlet yardımları almaya başlamıştır. O günün koşullarında devlet imkânları son derece sınırlıyken 1924 oyunlarına aktardığı kaynak ciddi seviyelere ulaşmıştır. Ayrıca Atatürk beden dersini milli eğitim programına

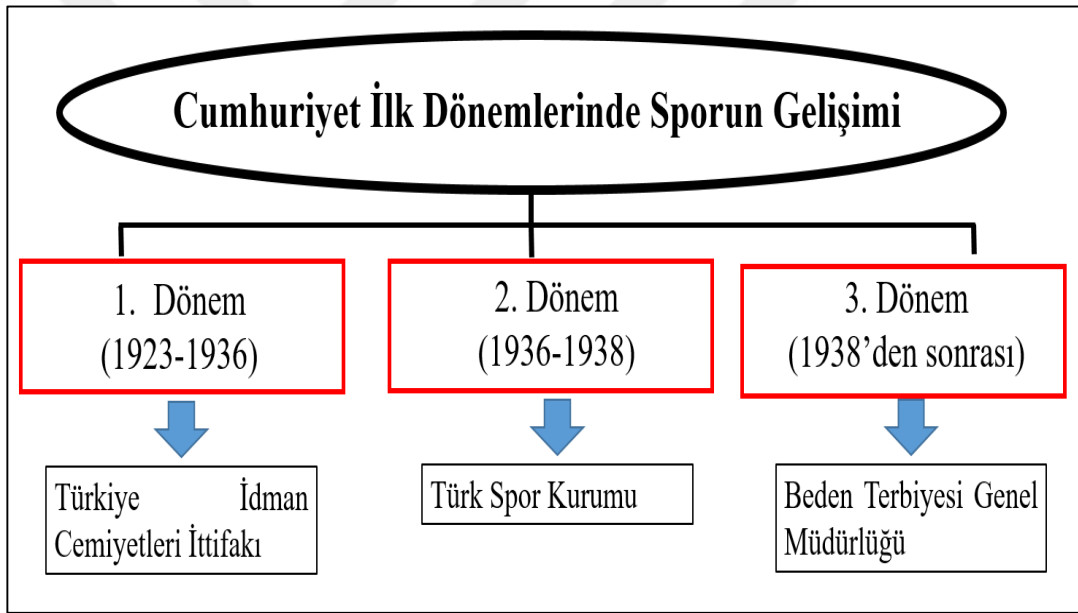
dâhil ederek bu dersi zorunlu hale getirmiştir. Atılan tüm bu adımlar ve alınan kararlar yeni yönetimin konuya ne kadar önem verdiğini ve buna yönelik olarak o günün koşullarında imkânları zorladığını açıkça ortaya koymuştur.

2.4.2 Cumhuriyet Sonrası Dönem

2.4.2.1 Cumhuriyet'in ilanında sonraki dönemde spora bakış

Yeni rejimin ilk senelerinde sporun gelişimini ve yönetimin spor konusundan beklentilerini Şekil 2.5'te sunulan 3 periyotta incelemek mümkündür.

Şekil 2.5: Cumhuriyet İlk Dönemlerinde Sporun Gelişimi

Kaynak: Akgül 2001, s.214

Bu dönemlerde öne çıkan, fark yaratan konu, zamana damgasını bırakan spor teşkilatlarıdır. Dönemlerine damga vuran bu kurumların organizasyonları, yaklaşımları ve idareyle olan münasebetleri konuya yönelik ciddi ipuçları barındırmaktadır.

Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre önce kurularak Osmanlı'dan miras kalan TİCİ, ülkede sporu milli ölçekte organize eden birinci spor kuruluşu olma niteliğine sahiptir. TİCİ'nin hükümet tarafından "kamu faydasına hizmet veren kuruluşlardan biri" şeklinde

kabul edilmesi, yeni rejimin sporu bir kamu hizmeti yaklaşımında ele aldığını ortaya koyan ciddi bir belge özelliğindedir. Fakat şunu da ifade etmekte fayda var ki, TİCİ, federasyon idaresi yaklaşımı içerisinde, kulüplerin bireysel idaresi prensibine göre faaliyet göstermekte ve sporu bireylerin/ kulüplerin malı şeklinde ele almaktadır Cumhuriyet'in ilanı ile beraber kuruluşun bu yaklaşımında ve idare şeklinde herhangi bir değişim yaşanmamıştır. Cumhuriyet idaresi sporun teşkilatlanması konusunu kulüplere teslim etmiştir. Bu yaklaşımın planlı ve takip edilen politikalarla (yoğunlukta olarak ekonomi prensipleriyle) uyumlu olduğu ifade edilmektedir. Büyük savaşların ve mücadelelerin arkasından kurulan yeni rejimin sporla yeterince ilgilenemeyecek kadar yoğun olması, bu konunun kulüplere verilmesinin, İzmir İktisat Kongresinde özel müteşebbislere yönelik alınan kararlarla benzerlik arz etmesi dikkat çekmektedir (Fişek 1985, s.99).

Sporun TİCİ şemsiyesi altında teşkilatlandığı zaman Türk sporunun uluslararası arena ile etkileşime geçtiği dönemdir. Bu dönemde icra edilen sportif faaliyetlerde TİCİ'nin çok büyük bir rolü söz konusudur. TİCİ yurt genelinde federasyonlar kurarak ve müteakiben konuya ilişkin uluslararası prosedürleri uygulayarak kısa sürede ülkeyi birçok uluslararası spor kuruluşunun üyesi konumuna getirmiş ve bu şekilde Türkiye dünya spor arenasındaki yerini almıştır. Fakat bir kısım federasyonlar resmi kuruluşlarını tamamlamalarına, hatta konuya ilişkin uluslararası kurumun bir üyesi olmasına karşın kağıt üstünde kalmış ve fiili varlık gösterememiştir.

TİCİ'nin diğer bir ehemmiyetli icraatı da 1924 olimpiyatlarına ülkenin iştirakinin sağlanmasıyla alakalıdır. Sadece sportif manada değil bununla beraber yeni kurulan genç cumhuriyetin uluslararası kamuoyunda tanıtımı kapsamında da ehemmiyet arz eden bu dev faaliyete katılım sağlanmasında TİCİ'nin ciddi uğraşlarının etkisi büyüktür (Akgül 2001,s.215).

TİCİ'nin feshine kadar devam eden süreçte tesisleşme bakımından önemli adımlar hayata geçirilmiştir. Bu dönemde Ankara 19 Mayıs Stadi'nin açılışı yapılmıştır. Fakat TİCİ'nin başat aktör olduğu zamandaki icraatlar kimi yazarlar tarafından çok da başarılı olarak ele alınmamaktadır. Bu durumun en önde gelen sebebi ise kulüpler arasındaki mücadelelerin

zamanla politik bir boyut elde ederek fazlalaşması ve buna bağlı olarak spor camiasında karmaşa zeminin egemen olmasıdır. Bu sorunların önünü alamaması TİCİ'nin kapatılmasının en önemli sebepleri arasında yer almaktadır (Atabeyoğlu 1985, s.2192).

1930'lu yıllar ülkede ciddi değişimlerin hayat bulduğu, iktisat politikalarının devletçilik yaklaşımı çerçevesinde ele alındığı zamanlar olarak yerini almıştır. Bu yaklaşım sporun kulüplerin kontrolünde olmasına uygun bir zemini teşkil etmemiştir. İktisat alanındaki devletçilik yaklaşımı spor camiasına “sporda devletçilik” şeklinde yansımıştır. Bu ortam içerisinde TİCİ 1936 senesinde kapatılarak, Türk Spor Kurumu teşkil edilmiş ve Cumhuriyet Halk Partisine bağlanmıştır. Türk Spor Kurumu ana maksadını sporun ülkede yayılmasını temin etmek ve sporcu bir nesil yetiştirmek olarak belirlemiştir. Bu hedefi elde edebilmek için de sporun tek bir noktadan idare edilmesini prensip olarak kabul etmiştir. Bahse konu dönemin öne çıkan yanlarından bir tanesi de CHP İl Başkanlarının spor bölgeleri idarelerine tefrik edilmesi ve bu şekilde sporun disiplinize edilmesine gayret gösterilmesidir. Bu dönemde halkevlerinin fonksiyonu da mevcut kulüplerin denetlenmesi olarak belirtilebilmektedir. Fakat halkevlerinin bu misyonu sadece denetleme fonksiyon ile sınırlı kalmayarak, kulüp olmayan yerlerde “İdman Yurdu” isimli kulüplerin tesis edilerek, sportif faaliyetlerin yurt genelinde hayat bulmasını temin etmeye kadar genişlemiştir.

1938 yılında “Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü” teşkil edilerek spor direkt olarak devlet idaresine teslim edilmiştir. Müdürlüğün ana niteliği spor kavramını kamu hizmeti şeklinde ele almasıdır. Spor aynı eğitim ve sağlık konuları gibi bir kamusal görev olarak değerlendirilmiştir. Devletin bu yapı ile spordan beklentisi batılı devletlerin gerisinde kalan ülkenin bu eksikliğini giderilmesine ilişkin olmuştur. Devletin diğer hedeflerini de ülke müdafaası ve ekonomik büyüme kapsamında değerlendirmek mümkündür (Fişek 2003, s.535).

Bahse konu dönemle alakalı olarak üzerinde en çok tartışmanın yaşandığı hususlardan biri de “3530 sayılı Beden Terbiyesi Yasası” çerçevesinde ortaya konan yükümlülüklerdir. Toplumda “spor seferberliği” biçiminde ifade edilen bu yükümlülükler çerçevesinde, gençler açısından kulüplerde faaliyetlerde bulunmak ve boş vakitlerde

beden eğitimi yapılması mecburi hale getirilmiştir. Konuya ilişkin olarak çıkarılan düzenlemelerle 12-45 arasındaki erkekler ile 12-30 arası kadınların her gün asgari 4 saat olacak şekilde beden eğitimi faaliyetleri yapması gündeme getirilmiştir. Ayrıca, çalışan personeli beş yüzün üstünde olan işletmelerde spor alanları yapılması ve konuya ilişkin uzman görevlendirilmesi mecburiyeti getirilmiştir (Hiçyılmaz, 1983).

2.4.2.2 Cumhuriyet döneminde spor alanında kurumsallaşma

TİCİ'nin faaliyetlerinin sonlandırılmasıyla beraber 1936 senesinde kurulan Türk Spor Kurumu beden eğitimi kapsamında daha büyük çalışmaların yapılmasına yönelmiştir. Türk Spor Kurumu zamanında spor faaliyetlerinin ve branşlarının sayıları fazlaşmıştır. Bu dönemde 1938 senesinde “Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü (BTGD)” kurularak başına bir asker getirilmiştir (Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2020).

BTGD'nin faaliyetlerine başlamasıyla birlikte o güne kadar kurulan bütün federasyonlar kaldırılarak yerine yeni federasyonlar (futbol, bisiklet, atıcılık, su sporları, güreş, kış sporları, atıcılık ve dağcılık) teşkil edilmiştir. “Sportif Oyunlar Federasyonu” bünyesi içerisinde tenis, voleybol, basket, hentbol ve bazı farklı dallar bir araya gelmiştir. Bu teşkilatlara 1940 yılında da İzcilik Federasyonu ilave edilmiştir (Canşen 2015, s. 43).

2.4.2.3 Atatürk'ün spora bakışı

Atatürk hayata geçirdiği tüm devrimlerde olduğu gibi spor konusunda da topluma örnek olmuş ve liderlik yapmıştır. Modern batı toplumlarında spor yaşamının önemli bir konumda olduğunu bildiği için bu husus üzerinde önemle durmuş, Türk halkının da bu konuya çağdaş devletlerde olduğu gibi önem vermesi gerekliliğini farklı ortamlarda ifade etmiştir.

Spor konusunda atılan adımları devrimlerin ehemmiyetli unsurları arasında ele alan Atatürk, bu konunun topluma mal edilerek, halkın alaka ve desteğiyle yapılmasından ve idare edilmesinden yana tutum sergilemiştir. Bu sebeple Türk kültürünü modern toplumlar seviyesinin üstüne ulaştırma amacı çerçevesinde spor konusunda da dönemi yakalamak ve modern toplumun içerisinde pozisyon almak yeni rejimin önemli

hedeflerinden bir tanesi arasında yer almıştır. Bu kapsamda: “Muvaffak olmak için her türlü muavenetten ziyade bütün milletçe sporun niteliği, kıymeti anlaşılmak ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatanî vazife saymak lâzımdır.” ifadelerini kullanarak Türk toplumunun medeniyet yolculuğunda yol alabilmesi maksadıyla spor kavramına eğilmesini ve bu hususu vatani bir vazife olarak görmesini istemiştir. Bu hedefi elde etmeye yönelik olarak, insanların yaşamın doğal akışı içerisinde yaptığı hareketleri profesyonel manada bilimsel yöntem ve kaidelere göre düzenleme vazifelerini de sporculara ve eğitimcilere vermiştir. Atatürk’ün bakış açısında sporda kazanılacak zaferler yalnızca sporcuların, federasyonların veya devletin değil, tüm toplumun başarısının bir işareti olacaktır. Bu yaklaşım çerçevesinde spor konusu da devrim hareketi içerisine alınmış ve toplumunda yardımıyla ve iştirakiyle kendine has yapısı dâhilinde süratli bir gelişme ortaya koymuştur (Evcin 2014, s. 308).

Atatürk sportif etkinlikleri bir toplumun gelişmişlik seviyesine, çağdaş kabiliyetine ve oluşturduğu medeniyetinin seviyesine işaret eden öğelerden bir tanesi olarak ele almıştır. Bu manada Türk sporunun özellikle uluslararası platformlarda hak ettiği konumu en kısa sürede alacağına yönelik inancını farklı ortamlarda ifade etmiştir. Bu durumun sağlanması için de spor konusunun sağlık, sosyal ve çağdaş, bilimsel öğelerle bir bütün meydana getirdiğini ifade etmiş, bu konunun yaşama geçirilmesi için de gerekli adımların atılması hususunda bürokratların dikkatini çekmiştir (Süslü 1986, s.17-18).

2.4.2.4 Cumhuriyet döneminde spor politikaları

Cumhuriyetin başlarından itibaren ortaya konan çağdaş beden terbiyesi politikaları düzenleyici ve disipline edici bir yapıya sahip olmuştur. Ortaya konan bu politikalar “biyo-iktidar” kavramı kapsamında değerlendirilerek pragmatik maksatlar belirlenmiştir. Beden eğitimi ve farklı spor dalları kendisini gösterdiği dönemden itibaren bir taraftan hedef aldıkları toplulukların genel sağlığını korumayı, yaratıcılığı ve üretkenliğini yükseltmeyi, bireyin verimliliğini ve dayanıklılığını azaltan kötü alışkanlıklardan muhafaza etmeyi hedeflemiştir. Diğer taraftan bu topluluğu meydana getiren kişilerin yeteneklerini geliştirmeyi, farklı özellikler ve kabiliyetler kazandırmayı, bireyleri zaman ve mekân anlamında disipline etmeyi ve bu şekilde her çeşit ekonomik ve sosyal süreç

içerisinde onlardan elde edilecek verimi yükseltmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple beden terbiyesinin tarihi ve sosyal kıymeti gerçek verimliliğin ilerisinde, bu kavramdan biyo-iktidar politikası şeklinde istifade etmesinde yatmaktadır ve bu yaklaşım özü itibariyle yumuşak huylu ve verimli bedenler oluşturulmasıyla alakalıdır (Akın 2004, s.41).

Bu periyottaki spor politikaları siyasal elit zümrenin hayalini kurduğu “yeni adam”ı meydana getirme yaklaşımının ehemmiyetli bir unsurunu teşkil etmiştir. Konuya ilişkin olarak daha önce değinildiği gibi Beden Terbiye Yasası’nı mecliste sunarken Şükrü Kaya tarafından “yeni adam” şu şekilde ifade edilmiştir (Akın 2004, s. 207): “Bizim Atatürk rejiminin Kemalist inkılabının adamı güzel vücutlu, sağlam düşünceli, cesur, vakur, hakkını ve fikrini her yerde müdafaa eder, neşeli ve ciddi olmaktan ibarettir.”

Bu kapsamda yeni rejimin ilk zamanlarında beden eğitimi ve spor konusunun bahse konu “yeni adamı” şekillendirme bağlamında üstleneceği vazifede ciddi bir şekilde durulmuş ve spor kişisel bir eğlence vasıtasından daha ziyade bir sosyal politika ögesi olarak değerlendirilmiştir. Bu sayede ideolojik bir araç haline gelen spor, cumhuriyet dönemi politikalarının sosyal hayata etkisine imkân tanıyan bir unsura dönüşmüştür.

Bu dönemde Atatürk tarafından beden eğitiminin tüm yurttaşlar için mecburi yapılmasıyla sosyal yaşamın düzenlenmesinde spordan tesirli bir şekilde istifa edilmesi amaçlanmıştır. Bu durum dünya spor basınında önemli bir yere sahip olan Fransız “L’Auto” tarafından övgüyle karşılanmış ve Atatürk’ün spor politikalarının başarılarını öven bir yazı yayınlamıştır (Atabeyoğlu 1989, s.113).

Özellikle 1920’li senelerde spor konusunda eğitmenlerin yetiştirilmesi maksadıyla çalışmalar yapılmış, 1930’larda ortaya konan düzenlemelerle kişilerin spor sorumluluğuna alınmasına uğraşılmıştır. Beden eğitimi konusundaki yükümlülük getiren yaklaşım yeni rejimin zamanın şartları gereği ortaya koyduğu otoriter yaklaşımı ortaya koyan örneklerden birini teşkil etmiştir. Yapılan bu düzenlemelerin ve hayata geçirilen politikaların başarısı tartışılrsa da atılan adımlar büyük etkiler yapmıştır (Türkmen 2013, s.735).

1935 senesinde kendini gösteren spor zorunluluğu, müteakip senelerde de açık ve net bir biçimde parti programında da yer almıştır. Cumhuriyet Halk Partisinin 1939 yılındaki kurultayında sporla alakalı olarak birtakım hususlara da yer verilmiştir. Bu kapsamda programda genç nesillerin beden eğitimi vasıtasıyla “inkılap ve istikbal şartlarıyla ülkeyi savunması” en ehemmiyetli görev olarak ele alınmıştır. Aynı şekilde farklı bir bölümde de “spor, güçlü vatandaş yetiştirmenin esaslı vasıtalarından biridir” ifadesi yer almıştır. Beden eğitimi ve sporun gerçek manada zaruri bir devlet politikası olması konusu daha önce de ifade edildiği gibi “Beden Terbiyesi Kanunu”yla hayat bulmuştur (Bulut 2007, s.125).

2.4.2.5 Yeni rejimin ilk yıllarında spor-siyaset ilişkisi

Konuya yönelik olarak farklı yaklaşımlar ve teoriler ortaya konsada esas olarak üzerinde mutabık kalınan konu, cumhuriyetin ilk zamanlarının, kişinin devlet ve millet için bireysel sağlığını muhafaza etme sorumluluğunun sosyal bir vazife halini aldığı bir periyot olmasıdır. Milli mücadeleden başarıyla galip gelip siyasi hürriyetini elde eden halkların en ciddi problemi beraberlik, merkezi otorite ve eşitlik hususları olsa bile kurulan her yeni devletin, rejimin, düzenin, idarenin meydana getirmeye gayret ettiği husus “yeni insan”dır. Aslında beden eğitimi ve spor kavramlarıyla yeni insan meydana getirme anlayışı özünde kişiyi değil milleti özgürleştirme ve tebaa anlayışından birey anlayışına, cemaat kavramından cemiyete geçme düşüncesidir. Yeni rejimin ilk zamanlarında, sporun etkisinin farkında bir yaklaşım sergilenerek, ona egemen olma eğilimine girilmiş ve sporu “milli beden terbiyesi” biçimine değiştirme amacıyla ilk adımlar hayata geçirilmiştir (Tokatlıoğlu 2012, s.31).

Kurtuluş mücadelesinin kazanılmasının ardından hükümet kolları sıvayarak işlere girişmiştir. O dönemin şartlarında yeni düzen içerisinde devlet adımlarının söyledikleri sözler herhangi bir konu hakkında izlenecek adımları ortaya koymuştur. Bu kapsamda İsmet İnönü’nün 1923 senesinde aşağıda belirtilen sözleri yeni idarenin spora yaklaşımını açıkça ortaya koymuştur.

“İdmanın Türk gençliği için pek çok faydaları olacak, gerek ordunun ve gerek bütün gençlerin idman sayesinde iyi bir sıhhat sahibi olarak vatana ve memlekete kıymettar hizmet edecekler ve idman gençleri mesavi-i ahlakiyeden kurtarmak için iyi bir amil olacaktır.”

Yeni düzenin başındaki liderlerin ifadelerinin müşterek paydası “gençlik” olmuştur. Yeni rejimde spor kavramı gençlik meselesi şeklinde ele alınmıştır. Barış döneminde bedenin zindeliği ve yapılı olmasından mükellef, harp döneminde de vatani muhafaza etmeye fiziken ve zihinsel olarak hazır bir nesil hedefiyle adımlar atılmıştır (Alemdaroğlu 2005)

Atatürk 1915 senesinde militer bir mantık kapsamında teşkil edilen ve gençler daha sivil hayatlarındayken onlara çok katı olmayan bazı eğitimleri vermeyi amaçlayan bir teşkilat olan “Osmanlı Genç Dernekleri” müfettişliği görevine getirilmiş ve konuya ilişkin bir çalışma yapması direktifini almıştır. Atatürk tarafından hazırlanan bu rapordaki hususlar aslında yeni kurulan Türkiye’de uygulanacak spor politikaları ve yaklaşımları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Atatürk tarafından zamanında hazırlanan bu rapor çerçevesinde 1916 senesinde yasa çıkarılmıştır. Çıkarılan bu yasayla 12-17 yaşındaki çocuklara yönelik olarak “Gürbüz Derneği”, 17’sinden büyük gençler için ise “Dinç Derneği”nin teşkil edilmesi kararlaştırılmıştır (Atabeyoğlu 1999, 58).

2.4.2.6 Tarihsel ve kurumsal açıdan Türkiye’de spor yönetimi ve siyasal süreç

2.4.2.6.1 Türk spor kurumu

Yeni kurulan bir devletin hâkim ideolojisinin tezahürü olarak diğer kitlesel ve sosyal alanlarda olduğu gibi toplumsal spor ve beden terbiyesi politikalarında da merkezi ve devletçi bir yönetim modeli yaklaşımının gerekli olduğu düşünülerek 1936 senesinde TİCİ kapatılmış ve CHP’ye bağlı Türk Spor Kurumu teşkil edilmiştir. Türk Spor Kurumu; yönetim modeli ve icraatlarıyla Türk halkı ve gençliğine sporu sevdirecek, sporu toplum geneline yaymayı amaçlayan, CHP’nin genel politikalarının spor alanındaki tezahürü niteliğinde olmuştur (Öztürk 2008).

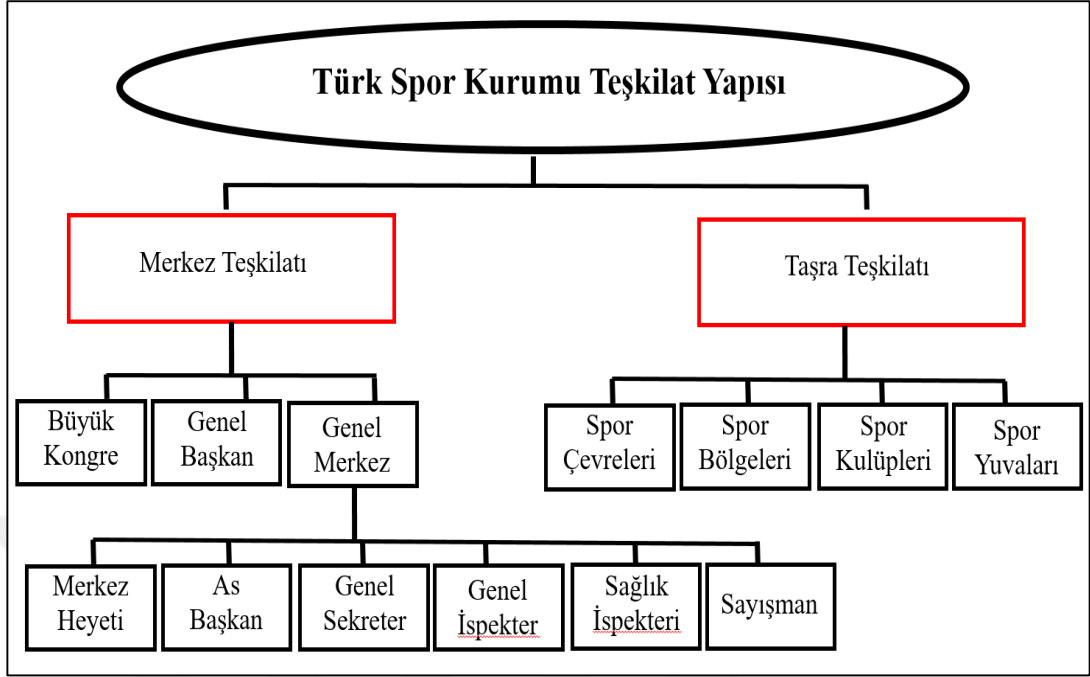
TİCİ’nin adı 13-18 Nisan 1936 tarihinde icra edilen sekizinci kongresinde “Türk Spor Kurumu” olarak değiştirilmiş ve TİCİ’nin amaca ulaşmada yeterli gelmediği ve mevcut yapısıyla sporun gelişme göstererek toplum geneline yayılmasının sağlanamadığı

gerekçeleriyle Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlanması kararlaştırılmıştır. Aslında bu yöntem o dönemde diğer dernek ve kuruluşlar için de uygulanan bir devlet politikası olarak sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin o dönemde faaliyet gösteren Türk Ocakları da kapatılmış, sonrasında diğer dernekler de faaliyetlerine de son vererek tüm mal varlıklarını Cumhuriyet Halk Partisi'ne veya Halk Evleri'ne devretmiştir. Bu derneklerin kendilerini feshederken kapanma gerekçeleri TİCİ'ye benzer şekilde, artık amaçlarının CHP yönetimince yerine getirilmesinden ötürü, CHP ya da Halk Evleri yapısı içerisinde faaliyetlerde bulunmalarının daha yararlı olacağı yönünde olmuştur (Yükseliman 2002).

Tüm devlet kurumlarının yeniden yapılandırıldığı bu süreçte Türk Spor Kurumu, devletçilik anlayışının spor alanındaki uygulamasının örneğini teşkil etmiştir. Türk Spor Kurumu, organizasyon yapısı ve yönetsel ilişkileri açısından mali tabloları ve faaliyet planları gibi önemli konuları CHP Genel Sekreterliğinin onayına sunan, önemli olarak değerlendirilen konulara ilişkin olarak partiden talimat alan, vali ve parti il başkanlarının spor bölge başkanı olarak görev icra ettiği parti içerisindeki benzer yapılardan biri haline gelmiştir. Valiler diğer görevlerinin yanı sıra aynı zamanda Türk Spor Kurumu gibi organizasyonların il müdürlerinin de amirliği görevini icra etmiştir. Türk Spor Kurumu'nun temel işlevi de tek parti yönetiminin hedefleri doğrultusunda, toplum geneline mümkün olduğunca yaygın bir biçimde spor yapma imkânı ve alışkanlığı kazandırmak olmuştur (Şahin 2011, s.179).

Türk Spor Kurumunun teşkilat yapısı Şekil 2.6'da sunulmuştur.

Şekil 2.6: Türk Spor Kurumu Teşkilat Yapısı

Kaynak: Türk Spor Kurumu Nizamnamesi 1937

Türk Spor Kurumu vazifesi; güzel ahlaklı, iyi karakterli, sağlam yapılı, her zaman heyecanlı ve azimli, değerlerine bağlılığı yüksek, devrimleri, rejimi ve tüm koşullarda ülkeyi savunmayı en büyük ideal olarak gören ve bu yolsa tüm mevcudiyetini feda etmeye hazır bir spor nesli yetiştirilmesi olarak belirlenmiştir (Türk Spor Kurumu Nizamnamesi 1937).

2.4.2.6.2 Beden terbiyesi genel müdürlüğü

Cumhuriyet dönemi hükümet programlarında spor ve beden eğitime ilişkin yayımlanan beyannameler ve 16 Temmuz 1938 tarihli Beden Terbiyesi Kanunu, tek parti döneminin spor siyaset ilişkisini ortaya koyan öncü ve en önemli belgeleri olma niteliğini taşımaktadırlar. Beden Terbiyesi Kanunu çıkmadan önce 1937-39 seneleri arasında başbakan olan Celal Bayar Hükümeti'ne ait hükümet programında spor ve beden eğitimi politikalarına ilişkin olarak aşağıdaki ifadeler yer almıştır (Neziroğlu ve Yılmaz, 2013, s.281).

“Milli kültür kadrosu içinde mütalâasını zaruri gördüğümüz sporu profesyonel şampiyon yetiştirmek için istemiyoruz. Spor okullarımız gibi sahnemiz gibi milli

kültürümüzün bir cüzüdür. Büyük gaye Türk vatandaşını fikir ve düşünce itibariyle kuvvetli vücut itibariyle kuvvetli en ve tam sıhhatli seciyeli gürbüz güzel insan olarak yetiştirmektir. Nasıl ki memleketimizde okumak yazmak bilmeyen tek vatandaşın kalmasını istemiyorsak sevdiği ve bütün hayatınca tatbik edeceği lâakal bir spor olmayan vatandaş da kalmamalıdır. Salim bir kafa ancak sağlam bir vücutta olabilir sözü Türk atasözüdür. Yine bu mülâhaza iledir ki bütün vatandaşlarda verim kudretini muhafaza için muntazam çalışma hafta ve yıl tatillerinden muntazam istifade ve seyahat zevkinin inkişafına taraftarız. Sporu bir merkeze bağlayıp teşkilâtlandırmak ve muhtelif spor teşekkül ve hareketlerini ve vasıta ile idare etmek için yüksek huzurunuzda bir kanun lâyihasıyla geleceğiz.”

Hükümet programında da net bir şekilde görüleceği üzere Türk Spor Kurumu’nun faaliyetlerine daha yeni başlamasına karşın spor organizasyonunun yeniden elden geçirilmesine ilişkin olarak net bir beyan ortaya koyulmuştur. Bu konunun sebepleri CHP Genel Sekreterliği’nce hükümete sunulan ve aşağıda bazı konulara değinilen raporda açıkça görülmektedir (Cumhuriyet Arşivi 1937):

- a. CHP’nin siyasi bir oluşum olması açısından ülkede spor konusunun doğrudan kontrol etmesi kuruluş amacına ters düşmektedir.
- b. Türk Spor Kurumu’nun birtakım olumsuz tavırları nedeniyle CHP’nin manevi varlığı da zarar görmektedir.
- c. Yaklaşım açısından devletçi bir mantık esas olduğundan dolayı idare ve uygulamanın sadece bir devlet sistemi içerisinde yapılması zorunluluktur.
- ç. Parti ülke idaresinde çok ileri seviyede hâkim olmuş, Sovyet Rusya’da dahi spor parti tarafından değil hükümet tarafından yönetilmiş ve buna uygun yapı teşkil edilmiştir.
- d. Spurun hükümete bağlanması faaliyetlerin daha sıkı, disiplinli bir biçimde icra edilmesini ve sorumluluk sahibi bir mekanizmanın oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.
- e. Spor konusunda ileri durumda olan batılı devletler de bu işleri benzer şekilde bir bakanlık, müsteşarlık ya da başbakanlığa doğrudan bağlı bir yapı tarafından idare etmektedir.

Belirtilen bu gerekçeler doğrultusunda meydana getirilen politikalara uygun olarak spor konusunun devlet işleyişi içinde ve bir “devlet hizmeti” şeklinde kamu tüzel kişisi tarafından yönetilmesi ve “Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü” modeline geçilmesi kararlaştırılmış ve müdürlük 1938 senesinde faaliyetlerine başlamıştır (Fişek, 1980).

Müdürlük de Türk Spor Kurumuna benzer şekilde merkez ve taşra teşkilatı olacak şekilde iki farklı yapıda oluşturulmuştur. Merkez teşkilatının başında bulunan kişi cumhurbaşkanının onayı ile atanarak faaliyetlerini icra etmiştir. Taşra teşkilatı ise illere göre yapılandırılmış olup her il bir beden terbiyesi bölgesi olarak kabul edilmiştir. Valiler ise bölge başkanları olarak faaliyetlerini yürütmüştür. İl içindeki organizasyonlar, il kamu teşkilatı paralelinde kaymakam, nahiye müdürleri, belediye başkanı ya da muhtarların idaresi altında faaliyet göstermiştir (Beden Terbiyesi Kanunu, 1938).

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün faaliyet gösterdiği zaman zarfı içinde siyasi iradenin politikaları ve öncelikleri çerçevesindeki icraatları açıkça görülmüştür. Uluslararası arenada yaşanan gelişmelere bağlı olarak yaklaşmakta olan II. Dünya Savaşı sebebiyle Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü döneminde yürürlüğe konulan “spor mükellefiyeti” bu bağlamda dikkat çeken en önemli uygulamalar arasında yer almıştır.

Çok partili döneme geçilmesinin ardından, siyasi yaklaşımın farklılaşmasıyla beraber spor idaresi anlayışı da değişiklik göstermiş, devlete bağlı spor anlayışından iktidara muhtaç spor anlayışı doğmuştur (Fişek, 1985).

1938 yılında 3530 sayılı yasayla Başbakanlık’a bağlı bir kurum olarak teşkil edilen “Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü”; 1942 senesinde Milli Eğitim Bakanlığı’na, 1960 senesinde Devlet Bakanlığı’na, 1969 senesinde Gençlik ve Spor Bakanlığı’na ve 13 Aralık 1983 tarihinde Mili Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bağlı olarak 1986 yılına kadar faaliyet göstermiştir (Atabeyoğlu 1985, s.1501).

2.4.2.6.3 Gençlik ve spor genel müdürlüğü

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün devamı niteliğinde bir kurum olup günümüzde spor yönetiminden sevk ve idaresinden sorumludur. 1982 Anayasası ve sonrasında icra edilen 1983 seçimleri neticesinde kendini gösteren liberalleşme, iktidarın sivilleşmesi ve dolayısıyla spor idaresi alanında da özerkleşme süreciyle sporda da yeni bir yönetim anlayışı amaçlanmıştır. Spor yönetiminin merkezîyetçi ve otoriter devlet anlayışından daha özerk ve sivil bir yönetim anlayışına geçilerek sporun toplumun daha geniş kesimlerine yayılması, modern tesisleşmenin sağlanması ve yaygınlaşması amaçlanmış ve bu maksatla özel devlet fonlarından para aktarılmıştır (Şahin 2011: s.196).

12 Eylül 1980 ihtilali sonrasında toplumun ve devlet kurumlarının yeni bir anlayışla yeniden yapılandırılması politikası çerçevesinde spor yönetimi ve kurumları da yönetsel ve idari anlamda farklı bir sürece girmiştir. Bu çerçevede ilk defa spor kavramı ve devlet ilişkisi anayasa içerisinde kendine yer bulmuştur. Buna göre anayasanın 59'ncu maddesinde; *“Devlet, her yaştaki Türk Vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasının teşvik eder”* ibaresine yer verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982).

Kuruluşu 1938 yılına dayanan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün yukarıda belirtilen yeni yönetim anlayışı çerçevesinde ihtiyaçları karşılayamadığı değerlendirildiğinden dolayı spor yönetimi alanında köklü değişiklikler yapılması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda “21 Mayıs 1986 tarih ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında kanunla” birlikte Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü teşkil edilmiştir. Ayrıca profesyonel futbol hizmetlerinin, 27 Mayıs 1988 tarih ve 3461 sayılı yasayla kurulan Başbakanlığa bağlı “Türkiye Futbol Federasyonu” tarafından yönetilmesine karar verilmiştir (Yerlisu 1999).

Futbol yönetiminin diğer spor dallarına nispeten daha özerk bir yapıya kavuşmasıyla futbolun, kamu personeli yerine profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi ve uluslararası düzeyde rekabet edebilmesi amaçlanmıştır. Spor dalı olarak futbol yönetimi, reklam ve yayın haklarına yönelik yapılan yeni düzenlemeler diğer spor dallarının ve

federasyonların da benzer bir süreçle daha çok özerkleşmesinin önünü açmıştır. Bu bağlamda Bakanlar Kurulu tarafından 16 Ocak 2004 tarihinde kararlaştırılan “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” ile diğer spor federasyonlarının da özerkleştirilmesi yönünde adımlar atılmış, özerkleşme adımlarının politik sebepleri açıklanmıştır (TBMM Genel Kurul Tutanağı 2004).

2.4.3 Sporun Bir Siyasal Araç Olarak Kullanımı

İnsanların fiziksel ve ruhsal sağlığını koruyarak gündelik hayatın stresini düşüren bir kavram olarak ele alınan spor, L.John tarafından “vatansever, hiyerarşik ve otoriter bir devlet vasıtasıyla milli beraberliği organize eden vasıta” biçiminde ifade edilmiştir (Sert 2000, s.31). Spor kavramının kişisel, sosyal, iktisadi ve siyasal pek çok faydasından söz etmek mümkündür. Spor kişinin fiziksel ve zihinsel gelişiminin düzgün ve hızlı bir şekilde devam etmesi, bu sürecin tamamlanmasının ardında da muhafaza edilmesi aşamasında ehemmiyetli bir faktördür. Diğer yandan spor, kişinin sosyalleşmesi ve güzel ahlaklı bir birey olması konusunda da pozitif faydalar sunmaktadır. Sporun kitleler bakımından faydaları, değişik toplumsal kitlelerin bir araya gelmesi ve toplum içerisinde dayanışmanın sağlanması çerçevesinde kıymetlendirilmekte, ekonomi alanındaki faydaları ise turizm ve spor sektörü kapsamında değerlendirilmektedir.

Sporun siyasal bakımından faydalarını ise genel olarak, ülkelerin uluslararası arenada tanıtımı, itibar ve olumlu imaj kazanması, uluslararası barış, huzur ve güven ortamının tesis edilmesi, bu durumun muhafaza edilmesi, yaşanan problemlere barışçıl çözüm yöntemlerinin geliştirilmesi, ülkeler arasında iyi ilişkiler kurulması ve diplomatik imkanların kullanılmasında bir araç olarak değerlendirilmesi şeklinde ifade etmek mümkündür. Fakat spor kavramının, pozitif yönlerinin, fonksiyonlarının yanında kimi zaman negatif bazı işlevleri ve kullanım alanları da söz konusu olabilmektedir.

Sporun siyasal bakımından faydaları, devletlerin tanıtımı ve uluslararası barış, huzur ve güven ortamının tesis edilmesi ve bu durumun muhafaza edilmesi kapsamında belirtilmiştir. Bu duruma ilişkin olarak sporun bu yönünü doğrulayan çalışmada da yer verilen tarihsel pek çok örnek bulunmaktadır. Fakat göz önünde bulundurulması gereken

husus sporun siyasal alanda negatif manada da kullanılmaya elverişli bir aygıt olduğu gerçeğidir. Bu tarz durumların ilkin ve en önemlisini spor kavramına ilişkin olarak yapılan “afyon” benzetmesi yaklaşımından tahlil etmek mümkündür. Portekiz’de Salazar’ın ifade ettiği “3F” yaklaşımı, İtalya’da Franco’nun Bernabau Stadına ilişkin uyku tulumu benzetmesi durumu açıkça ortaya koyan dikkat çekici ve sert örneklerdir. Diğer yandan, bu tarz benzer ancak nispeten daha yumuşatılmış sporun afyon tesiri yaklaşımına, yoğunlukta olarak az gelişmiş ülkelerde sıklıkla rastlanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle Latin Amerika coğrafyasında başa gelen liderlerin futbol konusuna bakışını bu çerçevede değerlendirmek mümkündür. Sporun esas ve maksadı insanları bir şekilde hakikatleri anlamalarını engellemek değildir. Ancak spordan bu hedefler doğrultusunda istifade edildiği / istifade edilebileceği de üzerinde durulması gereken bir hakikattir (Akgül 2001, s.204).

Sporun negatif manada, farklı bir kullanım alanı da harbin ve şovenliğin kullanımına sunulmasıyla alakalıdır. Bu yöntem daha ziyade saldırganlık yaklaşımını ve yayılmacı politikaları tabii ve zaruri gören ülkelerce kullanılmaktadır. Modern olimpiyat oyunlarının en önemli ismi olarak görülen Coubertin’in spor kavramının esas vazifesini genç bireyleri harbe hazırlama şeklinde ifade etmesi ciddi bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporun bu şekliyle ele alınması, ana unsurlarından birisi konumundaki barış kavramının dışlanması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Barışı esas almayan bir spor yaklaşımından bahsetmek mümkün değildir. Ancak, yine de bu durum sporun bahse konu maksat çerçevesinde kullanımını önlememiştir (Fişek 1980, s.27-59)

Toplumsal düzende iktisadi, sosyo-kültürel ve farklı yaşam alanlarında organizasyonel bir münasebet içerisinde olan iktidarlar insan bedeni üstünden uygulamaya koyduğu politikalarla bedenleri alt-üst etmektedir. Uygulanan bu politikaların neler olduğunu, gündelik hayatımızda, sportif ve kültürel tercihlerimizin belirlenmesinde, tüketim davranışlarımızın biçimlenmesinde, moda yaklaşımımızın meydana gelmesinde, finans alanında kısacası hayatın tüm alanlarında görmek mümkündür (Sert 2000, s.18). P. Bourdieu da bireylerin spor tercihlerinin ardında siyasal spor felsefesinin yattığını iddia ederek, vücudun ticari bir metaya dönüştürülerek bir tüketim objesi haline getirildiğini belirtmiştir (Bourdieu 1997, s.164).

Hâkim ideolojinin durumundan bağımsız olarak siyasi partilerin ve meydana getirdikleri hükümetlerin spor politikaları olmuş ve daima olarak spor ve siyaset ikilisi etkileşim içerisinde hareket etmiştir. Spor siyasal rejimin elinde yönetimlerinin meşruiyeti kapsamında ele alınmış ve bir çeşit propaganda vasıtası durumunu almıştır. Bunun en uç örneklerinden biride Berlin oyunlarında Naziler tarafından tüm dünyaya gösterilmiştir. Sporla siyaset arasındaki ilk ciddi, önemli etkileşim 1936 Berlin oyunlarında sporun propaganda aracı olarak kullanılmasıyla kendisini göstermiştir Siyasi meşruluğun oluşturulması esnasında spor tabii bir vasıta olarak ele alınmıştır (Algün ve Sunay 2010, s.98).

Türk inkılabı kapsamında sporla alakalı olarak idare sporu belirtilen 2 amaç kapsamında da değerlendirmiştir. Yeni rejimin spordan esas beklentisi, devrimi tekrar üretecek vatandaşların eğitilmesini ve uluslararası arenada ülkenin tanıtımını esas almıştır.

2.4.4 Türkiye’de Spor Siyaset İlişkisi

Türkiye’de hem Osmanlı zamanında hem de cumhuriyetin ilanının ardından yaşanan süreçte, sporun yurttaki kendini gösteren iktisadi ve siyasi olaylardan etkilendiği açık bir gerçektir. Tanzimat’la Osmanlı’da kendini gösteren batıcılık hareketi spor alanında da etkilerini hissettirmiş, bu kapsamda güreş gibi klasik ve bireyselliğin ön planda olduğu sportif etkinlikler yerine, daha ziyade takım sporları tercih edilmiştir. Bu durumun ardından ise spor, özellikle okullar vasıtasıyla ve daha farklı yöntemlerle hayatın içerisine daha çok yer bulmaya başlamıştır. Bu duruma ilave olarak sporun sosyal hayatta kendisine daha çok yer bulmasında bazı istisnalara rağmen idare çoğunlukla liderlik etmiştir. Müteakip senelerde yoğunlukta olarak cumhuriyetin ardından devletin ve siyasi iradenin sporla olan münasebeti gün çektikçe daha da artmıştır (İnce 2016, s.460).

Meşrutiyetin ilanının ardından, partiler teşkil ettikleri spor kulüpleri vasıtasıyla genç bireylerle doğrudan ilgilenmiştir. İzmir’de Karşıyaka ve Altay kulüpleri bu duruma örnek olarak siyasi oluşumlar tarafından kurulmuştur. İzmir’de kendisini gösteren bu 2 kulübe

karşılık olarak İstanbul'da da benzer adımlar atılarak Altınordu kulübü sadrazamın himayesinde ve desteğinde faaliyetlerine başlamıştır (Ertuğ 1997, s.35).

Devlet her vatandaşının vücut ve akıl sağlığını korumak, geliştirmek maksadıyla sportif etkinlikleri idare etmek, geliştirmek ve ülke geneline yaymak vazifesini merkez yönetimine bağlı Gençlik Spor Genel Müdürlüğü eliyle üstüne almıştır. Devletin bu yükümlülüğün altına girmiş olması, spor konusunu bir devlet politikası şeklinde kıymetlendirdiğine işaret etmektedir (Cankalp 2002, s.3).

Cumhuriyetin ilanının ardından yaşanan periyottaki teşkilatlanmalarda devletin tesiri ciddi biçimde hissedilmiştir. Spor kavramı ile beraber sporcularında aynı şekilde idareye bağlanması ilkesiyle zamanın sporcuları o günlerin partisi olan CHP'ye katılmıştır. Bunun bir adım ilerisinde iştirak edilen 1936 oyunlarında ülke sporcularının göğüslerinde ay yıldızla beraber CHP'nin simgesi de kullanılmıştır. Bu şekilde kazanılacak zaferlerden siyasilerde pay elde etmeyi hedeflemiştir (Talimciler 2010, s.48)

Yine bu zamanlarda CHP'nin büyük etkisinin bulunduğu halkevleri eliyle spor alanında etki kurulmaya çalışılmış, parti il sorumluları spor bölge başkanı olarak görev icra etmiştir (Sert 2000, s.110).

1900'lü senelerden başlayarak direkt olarak idare eliyle teşkil edilen kulüplere (PTT, DSI vb.) ilave olarak benzer şekilde "Çaykur Rizespor, TKİ Linyitspor, Batman Petrol Spor, MKE Ankaragücü" gibi kulüpler de kamu aracılığıyla teşkil edilmiş veya desteklenmiştir. Bununla beraber yerel idareciler de belediyeler vasıtasıyla kulüpler teşkil ederek spor alanında varlık göstermeye çalışmıştır.

Siyasi iradelerin spora dâhil oldukları kadar destek vermedikleri elde edilen neticelerden açıkça ortaya çıkmıştır. Siyasilerin spor konusuna olan destekleri başta altyapı hususu olmak üzere istenen düzeyde olmadığından ötürü kazanılan zaferler de kısıtlı olmuş ve beklentileri bütünüyle yerine getirememiştir. Özellikle uluslararası faaliyetlerde alınan neticeler istenen seviyeye çıkamamıştır. Bu konuda ilerleme sağlamak amacıyla yurtdışında hayatlarını sürdüren ve dallarında başarılı sporcuların Türkiye için

yarıştirılmasına gayret gösterilmiştir. Bu kapsamda icra edilen faaliyetlere en güzel örneği Naim Süleymanoğlu teşkil etmektedir. Atletizm alanında da Elvan Abeylegesse de konuya ilişkin benzer farklı bir örneği teşkil etmektedir. Son zamanlarda benzer biçimde farklı branşlarda bu şekilde sporcular Türkiye adına müsabakalara iştirak etmektedir (Sert 2000, s.123).

Ortaya konan tüm bu gayretler ve icra edilen faaliyetler, siyasetin özde olmasa dahi sözde sporu desteklediklerini ve bütün dünyada yaşandığı gibi Türkiye’de de siyasilerin sporu bir kazanç sağlama unsuru olarak gördükleri ve bu kavramdan bir siyasi aktör olarak istifade ettiklerini ortaya koymaktadır.

2.4.5 Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Uygulama Alanı Olarak Sporda Kamu Diplomasisi İmkânları

Günümüzde spor, müzik ve sanat dallarında olduğu gibi bünyesinde barındırdığı evrensel değerler sayesinde dünyanın dört bir yanındaki değişik kültürlerden insanların kaynaşmasını sağlayan en temel unsurların başında gelmektedir. Ayrıca farklı ülkeler arasında ilişkilerin başlatılması, sürdürülmesi, gerginliklerin yumuşatılması gibi birçok alanda sunduğu imkânlarla son derece faydalı ve kullanışlı bir kamu diplomasisi unsuru olarak kullanılabilmektedir (Gök, 2016: 129).

Evrensel olma özelliğini her türlü koşul altında muhafaza eden spor, kamu diplomasi bakımından; değişik kültürler arası iletişim kurma, mevcut ilişkileri geliştirme, gerginlikleri azaltma, ülkenin uluslararası algısına ve marka değerine olumlu katkı yapma imkânı sunan ve fırsatlar sağlayan bir olgu niteliği de taşımaktadır (Akgül, 2001).

Kamu diplomasisinin uluslararası ilişkiler haricinde temel dinamiğini oluşturan sanat, iletişim, eğitim, kültür, bilgi, spor ve sağlık gibi unsurlar, ülkelerin algı yönetimi stratejileri kapsamında olumlu imaj yaratma veya olumsuz imajın iyileştirilmesinde kullanılabilecek en uygun ve elverişli yumuşak güç unsurlarını teşkil etmektedirler.

Bir ülkenin ev sahipliğinde gerçekleştirilen uluslararası spor organizasyonu, ülkenin konuk ettiği sporcu, gazeteci ve seyirciler başta olmak üzere uluslararası medya vasıtasıyla tüm uluslararası kamuoyuna o ülkenin sahip olduğu ulaşım, tesis, konaklama,

teknoloji, iletişim, sağlık, insan kaynakları ve turizm kapasitesinin tanıtılması için eşsiz bir imkân sunmaktadır. Olimpiyat oyunları, dünya üniversiteler oyunları, dünya şampiyonaları, Avrupa şampiyonaları, Formula ve Moto GP gibi üst düzey motor sporu organizasyonlarına ev sahipliği yapabilmek, o ülkenin altyapı ve organizasyon becerisini ortaya koyması açısından önemli bir göstergedir. Ayrıca bu tür prestijli organizasyonlara düzenli katılım sağlamak ve başarı elde etmek o ülkenin ekonomik, kültürel ve insan kaynaklarının niteliği açısından da önemli bir göstergedir (Gök, 2016: 130).

Günümüzde spor sadece bireysel bir faaliyet olmanın ötesinde toplumsal, ekonomik ve siyasi yönden etkileşimi olan bir etkinlik niteliği taşımaktadır. Sporun kişisel bağlamda bedensel ve ruhsal gelişimine sağladığı katkıların yanında, toplumsal olarak farklı grupların kaynaşması, toplumsal birlik bilincinin gelişmesi ve dayanışmanın artması bakımından da fayda sağladığı görülmektedir. Ekonomik bağlamda ise sadece seyirciler ve izleyiciler açısından değil, spor turizmi ve spor sanayi açısından da olumlu katkıları yadsınamaz bir gerçektir (Akgül, 2001). Olimpiyatlar ve dünya şampiyonaları gibi prestijli uluslararası spor organizasyonlarında elde edilen başarılar, ülkelerin ekonomik, politik ve siyasi gücünün göstergesi olarak da kabul görmektedir. (Çetin, 2014: 47-48).

Sporun kamu diplomasisi kapsamında ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, teknoloji, siyasal, turizm ve diğer alanlarda barındırdığı potansiyel etkileşim ve iletişim gücü, ulusal çıkarlar doğrultusunda ülke imajına katkı sağlanması, ulusal marka değerinin artırılması bağlamında eşsiz fırsatlar sunmaktadır. Bu fırsatların değerlendirilmesi ve değer olarak ülke çıkarlarına uygun katma değer elde edilmesi, kamu diplomasisi uygulama teknik ve araçlarının spor alanında doğru şekilde kullanılmasına bağlıdır.

2.4.5.1 Sporun toplumsal boyutu ve kamu diplomasisi imkânları

Sosyolojik bir kavram şeklinde ele alınan spor, değişik bölgelerden ve kültürel değerlerden gelen bireylerin bir araya gelerek yaptıkları akademik, eğitici, kültürel, ekonomik vb. her çeşit etkinlikleri içermektedir. Toplumsal yapılardan bir tanesi durumunda olan spor kurumlarında da bilim ve akademik çalışmalar oldukça ehemmiyetlidir. Sporda performans kapsamında kazanılan başarılar yalnızca kazanılan

madalyalarla değil bununla birlikte ülkenin yetiştirdiği kalifiye insan kaynağıyla irtibatlıdır. Spor kapsamında uluslararası seviyede başarılar kazanmak tesadüfi değil tersine bilimsel çalışmalara ilave olarak sporda istifade edilen teknolojilerle doğrudan irtibatlı şekilde kıymetlendirilmektedir. Bu sebeptendir ki ülkeler iştirak ettikleri büyük organizasyonlarda toplumlarının bu niteliklerini de göstererek kendilerini gündeme alabilmekte ve itibar kazanabilmektedir. Devletlerin sahip oldukları görenekler, iktisadi durum ve kültürel seviyeler her ülkenin eğitim, spor vb. kavramlara yönelik olarak hassasiyet oluşturmakta ve reaksiyon göstermesine neden olmaktadır. Değişik yaklaşımlar, değişik değerler, alışkanlıklara bağlı olarak bazı ülkelere önemli görülen hususlar farklı ülkelere önemli görülmemektedir. Ülkeler arasında değişiklik gösteren bu tarz durumlardan payını alan spor kavramı da toplumsal yönelmeleri, kültür, hayat tarzı, iktisadi rahatlık gibi kavramlar şekillendirmektedir. Ülkelerin spor konusuna bakışındaki değişiklikler, o milletlerin toplumsal yapısını ortaya koyarken gelişme düzeyinin de bir parametresi olarak kıymetlendirilmektedir. Çağdaş toplumlarda spor kavramı, hayatın vazgeçilmez bir unsuru olarak görülmektedir (Karasüleymanoğlu 1995, s.70).

Sporun büyük halk topluluklarındaki popülerliği ve toplumları harekete geçirebilme niteliğinden ötürü özellikle Avrupa coğrafyasında ciddi sivil hareketlerden bir tanesi olarak görülmektedir. AB içerisinde yapılan bir araştırmada, üye ülke vatandaşlarının spor yapma seviyesi yüksek olarak tespit edilmiştir. Üye ülkeler içerisinde bu oran farklılık arz etmekle beraber, bu değişikliğin ülkelerin demografik ve coğrafi özelliklerinden kaynaklandığı belirtilmiştir (Taş vd. 2013).

Spor, toplumsal bir kurum olarak görülmüş ve kendine has bazı değerler, parametreler, ilkeler ve normlar ortaya koymuştur. Spor kavramı toplumdaki eğitim, politika, iktisat, kültür ve sanat vb. farklı kurumlara da tesir etmektedir. Sporun ifade edilen bu farklı kurumlarla olan etkileşimi toplumsal dönüşümleri de harekete geçirebilmektedir. AB’de spor konusu adeta bir “sosyal bütünleştirme” vasıtası şeklinde ele alınırken aynı zamanda sosyal politikalar vasıtasıyla farklı kuruluşlarla spor arasında ilişki kurabilmektedir. AB “cinsiyet eşitliği” politikasına bağlı olarak bayanların sporda “liderlik pozisyonları”nı

kuvvetlendirici, “ırkçılık” ve “şiddetle mücadele”yi esas alan, izleyiciler arasında birbirini anlamayı kuvvetlendiren çok uluslu projelere destek vermektedir (Taş vd. 2013).

Spor insanları sevk etme ve harekete geçirme kuvvetini bulundurmaktadır. Sporun sahip olduğu bu kuvvetinden ötürü tarihsel süreçte devletler bu kavrama ciddi ehemmiyet göstermiştir. Toplumlar spor vasıtasıyla uluslararası etkinliklerde zafer kazanan temsilcileriyle kendilerini özdeşleştirmekte, bu sporcuların kazandıkları zaferlerle bireysel olarak kendilerini üstün görme imkânı elde ederek toplumun moral motivasyonu, huzuru, mutluluğunu etkilemektedir. Bu şekilde toplum müşterek bir duyguda birlik sağlayarak bütünleşmektedir (Erdemli 2008, s.150).

Spor toplumların sergiledikleri propaganda gösterisinde hem en ciddi alakayı elde eden hem de dil engellerinin üstesinden gelerek zaferlerini büyük gruplara en basit şekilde anlatabilen bir öğedir. Spor toplumsal seviyede ortaya koyduğu alaka ve itibardan bireyler ve toplumlar üstünde yarattığı daimi değerlere kadar en önemli reklam vasıtası olarak kıymetlendirilmektedir (Yetim 2010).

Spor bir yönüyle milli menfaatler çerçevesinde istifade edilebilir kaynaklar verirken bir taraftan da uluslararası imajın, itibarın tesis edilmesine fayda sağlamaktadır. Ülkelerin spora önem verme ve yönlendirmesi konusunda toplumsal, iktisadi ve siyasi değişimler de tesirli olabilmektedir (Lin vd. 2008).

2.4.5.2 Sporun kültürel boyutu ve kamu diplomasisi imkânları

Toplumsal hayat içinde elde edilen alt kültürlerden bir tanesi de spor kültürüdür. Spor kültürü başarı-başarısızlık, kürsüye çıkma-çıkma, yukarılarda olma gibi huşulardan öte birlik, beraberlik, dayanışma, arkadaşlık, hedef birliği, dayanışma, işbirliği, iletişim, eğitim vb. kavramlarla bütünleşmektedir (Yıldız 2007).

Spor toplumsal kültürel donanımdan meydana gelen alışkanlıklardan biri olarak halka heyecan ve hareket vermektedir. Spor kültürü, sağlıklı, planlı ve başarılı bir hayatı ortaya

koyarken, insanın spor vasıtasıyla yalnızca fiziksel açıdan kuvvetlenmesi değil, bununla beraber psikolojik açıdan da kuvvetlenmesine imkân tanınmaktadır. Kişinin sağlıklı bir hayat sürmesine destek sağlayan, hayat sevincini yükselten ve arkadaşlığı vurgulayan, devamlı kuvvetli olmayı hedefleyen bu kapsamda kazandırılan hareket, davranış ve tutumlar spor kavramının kültürel yönlerini meydana getirmektedir (Karasüleymanoğlu 1995, s.54).

Kültür kavramının bir ögesi şeklinde ele alınan spor, hem kültürden etkilenmek ve ayrıca içerisinde barındırdığı değerler ve popülerliği nedeniyle kültürü de etkilemektedir. Kültürel iletişimi tesis eden tüm spor etkinlikleri (şampiyonalar, oyunlar vs.) organizasyonun yapıldığı ülkenin, güzellikleri, doğası, sanatı, gelenekleri, görenekleri, yemekleri vb. özelliklerinin tanıtılmasında önemli rol üstlenmektedir (Yetim 2010, s.206).

Ülkelerin uluslararası platformda icra edilen spor faaliyetlerine iştirak etmesini sağlayan sebeplerden bir tanesi de kültür ve eğitime yönelik nedenler, organizasyonu tertip eden ülkeyi ve halkını daha iyi tanıma, kültürlerle ilişkin bilgi sahibi olma, bu insanlara karşı önyargısız hareket ve tutum ortaya koyma isteğini de ihtiva etmektedir. Kültürel iletişim kapsamında iktisadi, sosyal, siyasi ya da farklı nedenlerle değişik veya yakın kültürlerden oluşan bireylerin birlikte yaşamaları, farklılıkların aşılması ve iletişimin önündeki barikatları geçmeleri ne kadar ehemmiyetliyse, kültürlerarası iletişimi zaruri kılan sportif faaliyetler de kamu diplomasisi manasında aynı şekilde ehemmiyetlidir (Yıldız 2007).

Bir ülke spor kavramını uluslararası arenada kendisinin iktisadi, politik ve toplumsal açıdan tanınma vasıtası şeklinde ele aldığı anda, o ülkenin diplomatik anlamda sporu bir vasıta olarak görerek kendisinden bahsettirme manasını ifade eder ki burada hedef spor vasıtasıyla ülkenin elindeki gücünün gösterilme biçimidir.

Kamu diplomasisi bakımından ülkenin kültürel donanımını, bilimsel yapısını, insan kaynağını, genç bireylerin kapasitesini, teknolojiden istifade etme seviyesini, entelektüel birikimini ve maddi/ manevi kültür değerlerini spor etkinliklerine ev sahipliği yaparak, ortaya koymak mümkündür. Bu kapsamda uluslararası seviyede daha çok zafer kazanarak

veya uluslararası spor teşkilatlarında idareci, hakem ve sporcularımızla daha çok vazife üstlenerek ülke saygınlığı ve itibarının artırılması önem arz etmektedir.

2.4.5.3 Sporun ekonomik boyutu ve kamu diplomasisi imkânları

Toplumsal bir kuruluş olarak spor, en eski, revaçta ve toplumun geneline yayılmış bir faaliyet alanı ve kalkınma vasıtası şeklinde ele alınmaktadır. Bu durumun daha da ilerisinde spor günümüzde bir bilim alanı, çağdaşlık ve kalkınma kriteri ve ekonomisi, bağlı kuruluşları, ürünleriyle beraber tam bir sektör konumundadır. Kendine özel turizm faaliyetleri, eğitimi, sağlık konusu, modası, medyası, yapısı ve ekonomisiyle kendine bağlı farklı sektörler meydana getiren toplumsal bir yapıdır. Farklı bir bakış açısıyla spor, az gelişmiş ülkelerin ekonomik büyümesi konusunda ciddi bir imkân, sosyo-ekonomik açıdan alt kesimdeki bireylerin üstte sıçraması konusunda önemli faktörlerden birini teşkil etmektedir (Yazıcı 2014, s.398).

Akademik çevrelerde ekonomik gelişmişlik düzeyi spor alanında başarının ciddi bir göstergesi olarak kendini gösterirken ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerin spor konusunda altyapı ve tesis konularına daha fazla pay ayırabilecekleri ve bu şekilde daha fazla başarı elde edebilecekleri savından yola çıkılmaktadır. Ortaya konan ampirik araştırmaların genelinde bu hipotez gerçekleşir mahiyettedir (Saatçioğlu ve Karaca 2012).

Uluslararası seviyede spor ve ekonomiyle alakalı konular içerisinde sportif başarılar, ciddi ve saygın spor etkinliklerini organize etmek, çok uluslu şirketlerin faaliyetlere sponsor olması, ülkelerin prestijli, büyük ekonomik potansiyele sahip liglerinin olması, medya faaliyetleri, gerekli spor ürünlerinin yapılması ve bunun gibi daha farklı hususları gündeme getirebilmektedir. Dünya genelinde faaliyet gösteren şirketler (samsung, toyota, omega, coca-cola vb.) yoğunlukta olarak olimpiyatlarda boy göstermektedir. Olimpiyatlar devletlerin ekonomik, politik ve kültürel kuvvetlerini ortaya koyabilecekleri sportif etkinliklerin başında gelmektedir. Bir iletişim vasıtası şeklinde ifade edilen sponsorluk, devletin elinde bulundurduğu ekonomik kuvveti uluslararası platformda göstererek ülkenin yumuşak gücünün meydana getirilmesinde ve kamu diplomasisi alanındaki etkinliği çerçevesinde kıymetlendirilebilecek ehemmiyetli bir öge olarak

görülebilmektedir. Sponsor şirketler açısından parasal kazançtan daha öte marka tanınmışlığının artması şeklinde kar elde edilmektedir (Gök 2016, s.161).

Yakın dönemde uluslararası arena da spor alanında ortaya koydukları ciddi sponsorluk desteğiyle kendini gösteren Türk Hava Yolları sporun birçok farklı branşında faaliyetlerde bulunarak sıklıkla marka değerinden söz ettirmeyi başarmıştır (Doğaner 2015).

Spor konusu hâlihazırda tek başına farklı bir sektör ve ekonomik büyümenin ciddi vasıtaları arasında değerlendirilmektedir. Ekonomik refah açısından eğitim, tarım, teknoloji gibi spor da benzer şekilde kıymetlendirilmektedir.

2.4.5.4 Sporun iletişim ve medya boyutu ve kamu diplomasisi imkânları

Toplumda spor, açık bir şekilde en fazla alaka duyulan, icra edilen, takip edilen, okunan ve sevilen sosyal bir kavramdır. Yeryüzündeki bütün toplumlarda spor insanları peşinden götüren, sporu icra edenler kadar izleyenlere de hitap eden bir konudur (Yetim 2010, s.264).

Her alanda olduğu gibi spor konusunda da kitle iletişim vasıtalarının genişlemesiyle beraber özellikle II. Dünya Harbi'nin ardından olimpiyatlar siyasal, ekonomik, sosyal mesaj verilmesinde ülkeler tarafından kullanılan tesirli ve önemli bir unsur olmuştur (Çetin 2014, s.48). Günümüzde bu konu biraz daha genişleyerek olimpiyatlarla beraber dünya şampiyonaları vb. farklı etkinlikler de bu maksatla yoğun bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Devletler kuvvetlerini, sosyo-kültürel değerlerini, ekonomilerini ve politik normlarını kitle iletişim vasıtaları üstünden tüm dünyaya pazarlayabilmektedir (Bostancı 2012).

Dünyada kitle iletişim vasıtaları içinde televizyon ve haberler dâhil medyanın her alanında spor konusu ciddi bir alan işgal etmektedir. Medyanın bireyler üstündeki etkileri açık bir gerçektir. Davranışçı anlayışa göre, hareketlerin farklılaşması uyarıcı-tepki üstüne kendini göstermektedir ve medya tarafından verilen mesajların uyarıcı şeklinde,

tepkiyse bu mesajlara maruz kalan kişilerin hareketlerindeki reaksiyonlar şeklinde ortaya konmaktadır. Kitle iletişim vasıtalarının ve yoğunlukta olarak da televizyonun ve günümüzde de sosyal medyanın bireylerin davranışları, hareketleri, fikirleri ve tepkileri üstünde tesirleri bulunmaktadır. Bu tesirlerden istifade ile belli hususlarda alaka uyandırmak veya ilgi çekilerek, spor konusunda tespit edilen iletişim etkinlikleri ve medya unsurları kanalıyla kamu diplomasisi faaliyetleri hayata geçirilebilmektedir (Özgen 2014, s.130).

Özellikle spor konusunun popüler kültür, kitle iletişim vasıtaları, medya ve sanal ortamla olan ilişkisi, spor içerisindeki figürlerin toplumsal algılara kumanda eden ciddi vasıtalar içerisinde yer almasına sebep olmuştur. Bu çerçevede güncel kültürel sembollerin içinde bulunan spor alanındaki öne çıkan isimlerin birtakım normların, değerlerin insanlara ulaştırılmasında tesiri olmaktadır (Yıldız 2014, s.225-226).

Ülkelerin marka değerinin ve imajının tesis edilmesinde veya mevcut durumunun daha ileriye götürülmesinde medyanın etkisi büyük önem arz etmektedir. Medya bir ülkenin kimliğini şekillendirmede, her türlü değerini, normunu uluslararası kamuoyuna aktarmada önemli bir kuvvete sahiptir. Bireyler medya vasıtasıyla sunulan mesajlar ve görüntüler çerçevesinde sportif faaliyetlere ev sahipliği yapan ülkelere ilişkin belli bir düşünceye sahip olmaktadır. Medya faktörünün insanları sevk edici kuvvetiyle marka kıymeti fazla olan sportif faaliyetlerin organizasyonunu alan ve önemli sporculara ev sahipliği yapacak birçok ülke güvenilirlik hususunda uluslararası medyanın yayınlarıyla güvenli yerler konumuna gelmektedir. Sportif faaliyetlere ev sahipliği yapan ülkelerin medyanın etkisiyle itibarlarını, marka değerlerini arttırdıkları ve imajlarını daha iyi bir duruma getirdikleri ortaya koyan araştırmalarla görülmektedir. Büyük sportif etkinliklerin ülke imajına olan faydasını ortaya koyan bir çalışmada Pekin oyunlarının ÇHC'nin uluslararası arenadaki imajına olan tesiri ele alınmış, oyunlardan evvel ÇHC'nin dünya medyasında görünürlüğünün fazlalaştığını ifade edilirken oyunlar esnasında ve ardından sunulan yayınlarla ÇHC'nin imajının çoğu Avrupa ülkesinde eskisine nazaran daha iyi bir konuma geldiği belirtilmiştir (Çetin 2014, s.193).

Her çeşit spor faaliyeti esnasında gündeme gelen reklamlar, ülkelerin imajını meydana getirmek, iyileştirmek ve olanı ortaya koymak maksadıyla istifade edilebilecek ciddi iletişim alanlarından bir tanesi konumundadır. Kültürel öğeler ve teknoloji ile doğrudan irtibatlı olan reklamlar, bir ülkenin müşterek kültürü içinde bulunan semboller ve göreneklerin yansıtılması, bununla beraber ülkenin ünlü bireyleri, mitolojik ifadeleri, gündemdeki kültürel öğeler gibi birçok konuyu da ihtiva etmelidir. Kamu diplomasisi ve yumuşak gücün meydana getirilmesinde ciddi tesiri olan kültürün, toplumun duygu ve düşüncelerinin uluslararası topluma ulaştırılmasında bu tarz reklamların faydası oldukça önemlidir.

2.4.6 Sporun Kamu Diplomasisi Açısından Türkiye'nin İmajına Etkisi

Çalışmanın farklı bölümlerinde ifade edildiği gibi ülkelerin yabancı hedef kitlelere yönelik olarak uluslararası ilişkiler ve etkili iletişim yöntemlerinden istifade ile, uluslararası arenada kamuoyu yaratma süreçlerini idare etmesiyle, ülkenin pozitif imaj ve saygınlık meydana getirme uğraşları genel olarak kamu diplomasisi şeklinde ele alınmaktadır (Sancar 2016).

Bu kavram içerisinde hükümetlerden öte, hükümet dışı organizasyonlar, sivil toplum kuruluşları, aktivistler ön sırada bulunurken devletin atadığı temsilcilerden öte lider karakterli bireyler, sanatçılar, bilim adamları, sporcular vs. kamuoyu oluşturmada daha çok ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede kıymetlendirildiğinde de kamu diplomasisi kavramı, bir ülkenin uluslararası arenada imaj meydana getirmesini veya hâlihazırdaki imajını düzeltmesini temin eden kültürel değerlerin etkili olduğu uygulamalar bütünü şeklinde ele alınmaktadır (Bostancı 2012).

Ülkeler bakımından uluslararası platformda etkili bir konumda bulunabilmek maksadıyla kamu diplomasisini tüm yönleriyle beraber kavramak, isabetli politikalarla uygulamaya koymak ve “milli marka” yaratmak ehemmiyetli bir duruma gelmiştir (Özkan 2014)

Kamu diplomasisi araçlarıyla milli imaj meydana getirme ve ulusal marka yaratmada destek sağlayan unsurların ilk sırasında spor ve sportif etkinlikler gelmektedir. Spor

kavramı günümüzde kitleler açısından bir cazibe noktası olmaktan çıkarak uluslararası arenada ülke imaj ve markasına yardımcı olan sosyo-ekonomik ve kültürel bir kamu diplomasisi vasıtası konumuna gelmiştir (Karadağ 2016).

Sporun tarihsel geçmişi dikkate alındığında toplumların sosyo-ekonomik, kültürel, ideolojik, politik gelişim durumunu, yaşam tarzlarını, duygu ve düşünce sistematiğini biçimlendiren farklı spor branşlarının meydana geldiği gözlemlenmektedir. Bu kapsamıyla spor, değişik kültürler arasında mücadele ve hoşgörü zemini tesis ederek müşterek bir barış lisanının meydana getirilmesinde lider olmaktadır (Arslan 2016).

Türkiye açısından da hem dış politika ve hem de uluslararası ilişkiler bağlamında sporun etkili bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Spor tek seferlik istifade edilip bırakılacak bir kavram olmadığı gibi bir araya getirici, uzlaştırıcı ve devamlılık arz eden bir sosyal kavramdır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin tüm dünya genelinde pozitif imaj yaratma ve kuvvetli lobiler teşkil edebilmelerinde tesirli bir metot olarak karşımıza çıkmaktadır (Karahüseyinoğlu vd. 2005).

Bu çerçevede ele alındığında Galatasaray futbol kulübünün UEFA Kupasını ve Süper Kupayı alması, A milli futbol takımının 2002 dünya futbol şampiyonasında üçüncülük kürsüsüne çıkması, A milli basketbol takımının Dünya Basketbol şampiyonasında ikincilik kürsüsüne çıkması ve bu duruma ilave olarak yakın zamanlarda Türkiye'nin uluslararası platformda ehemmiyetli sportif faaliyetlere ev sahipliği yapması ülkenin etkili bir kamu diplomasi yöntemiyle tanınmasını temin ederken bununla beraber saygınlık, prestij, imaj ve marka değerinin yükselmesine imkan tanımaktadır.

3. SONUÇ

Tarihi çok eskilere dayanan spor kavramı, yoğunlukta olarak son 2 asırda olmak üzere geniş toplulukların alakasını her geçen gün daha fazla çekmiştir. Toplumsal hayatta kendini gösteren değişimlerden yola çıkarak, sporun sıradan bir kavram olmadığını ve mevcut haliyle bir hayat şeklini aldığı neticesini çıkarmak mümkündür. Sporun insana bedensel faydasına ilave olarak çevresiyle olan münasebetlerde sevgi, mutluluk, saygı, hoşgörü, üzüntü gibi değerlerin meydana getirilmesinde ve yayılmasında ciddi bir tesiri bulunmaktadır. Spor vasıtasıyla kazanılan bu normların toplumsal ahenk sistemlerini harekete geçireceği kıymetlendirildiğinde, siyasi iradelerin politikalarını yayma, kabul ettirme ve sağlamlaştırma mücadelesinde sporun alacağı vazifenin ne seviyede ehemmiyetli olduğu açıkça görülmektedir.

Dünyanın farklı coğrafyalarında söz konusu olduğu gibi Türkiye’de de yönetimler genel çerçevede sporun, yoğun olarak da futbolun çok fazla sayıdaki taraftarlarından çekinmiştir. Bu dinamik çerçevesinde topluluğun değişik biçimlerde tatbik edilen yasaklarla denetim altına sokulamayacağı görülmüş ve bu noktadan hareketle bu bireyleri kazanmanın tek vasıtasının heyecanlarına dâhil olmakla sağlanabileceği anlaşılmıştır.

Bu yaklaşımdan yola çıkarak, tarihin her periyodunda birçok ülkede siyasi rejimler spor faaliyetlerinin içerisinde bulunmayı bir politika kapsamında ele almıştır. Bunun daha da ilerisine geçerek spor konusunda tek egemen güç durumuna gelmeyi istemiştir. Bu nedenle spor konusunda idarenin, bireylerin spor ve sportif faaliyetlere ilişkin sevk edilmesinde hatta spor anlayışının meydana gelmesinde önemli bir konumda bulundukları ve siyaset adamlarıyla spor camiası arasında ciddi bir irtibat olduğu net bir şekilde anlaşılmıştır. Bu irtibatın meydana gelmesinde siyasilerin menfaatleri ve onlar tarafından meydana getirilen felsefenin tesirli olduğu görülmektedir.

21. yy.’dan itibaren tesirini ciddi bir şekilde arttıran spor, iktisadi ve sosyolojik taraflarıyla beraber siyaset konusunda da hiçbir dönem olmadığı kadar tesirli olmuştur. Spor tarihinde uluslararası ilişkiler bağlamında pozitif ve olumsuz tesirlerine yönelik olarak birçok olay yaşanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle

beraber, sporun insanlar üstündeki tesiri daha da fazlalaşmıştır. En başta olimpiyat oyunları olmak üzere futboldan basketbola kadar çok farklı spor branşlarından icra edilen organizasyonlar hâlihazırda nerdeyse bütün dünyanın gündemini meşgul eden olaylar arasına girmiştir. Ekonomik ve siyasi anlamda spor ciddi derecede tesirli bir konumdadır. Günümüzde bazı spor kulüplerinin bütçesi (Barselona, M.United, Real Madrid vb.) bazı ülkelerin milli gelirlerinin üstündedir. Bazı gündemdeki uluslararası faaliyetlere iştirak etmeyerek devletler, siyasi duruşunu bütün dünyanın önünde gösterebilmekte ya da spor alanında elde edilen zaferler ideolojinin propagandası şeklinde kullanılabilmekte, kimi zamanda normal bir masa tenisi müsabakası uluslararası ilişkileri farklı bir boyuta taşıyabilmektedir. Arz edilen bütün bu hususlar, spor kavramının hem milli hem de uluslararası siyasetle ilgili ciddi ilişkisinin birer örneğini teşkil etmektedir.

Spor ve siyaset arasındaki bu derece yakın olan ilişkinin belirli çerçevede tutulabilmesi ve sınırlarının çizilebilmesi açısından birtakım adımlar atılabilmektedir. Bu konunun sağlanması için atılabilecek adımların ilk sırasında spor kavramının öz dinamikleri içerisinde bağımsız bir şekilde ele alınarak özerk bir yapı içerisinde idare edilmesi gelmektedir. Her ne kadar özerk bir yapı teşkil edilse bile her hal ve şartta bir etkileşim söz konusu olacağından dolayı bu ilişkilerin kanunlar çerçevesinde ele alınması ve belirlenmesi faydalı olacaktır. Ayrıca spor kuruluşlarının kontrolünün objektif kriterlere bağlı olarak yapılması ve devlet tarafından sağlanacak desteklerin siyasi seçimlerden öte objektif esaslara göre yapılması önemlidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akın, Y. 2004. *Gürbüz ve yavuz evlatlar: erken cumhuriyet te beden terbiyesi ve spor*.

İstanbul: İletişim Yayınları.

Aktükün, İ. 2010. *Futbolun siyasi tarihine kenar notları*. Cogito, sayı 63. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Althusser, L. 2002. *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Çev.: Tümertekin, A.). İstanbul: İthaki Yayınları.

Allison, L., 1986. *Sport and politics*. Manchester: Manchester University Press.

Aracı, H. 1999. *Okullarda beden eğitimi*. Ankara: Bağırhan.

Argan, M. ve Katırcı, H. 2002. *Spor Pazarlaması*. Ankara: Nobel.

Armağan, İ., 1981. *Sporun toplum bilimsel temelleri*. İzmir: E.Ü. B.E.S.Y.O Yayınları.

Atabeyoğlu, C. 1989. *Atatürk ve spor*. Yayın no: 90. Ankara: Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.

Atabeyoğlu, C. 1999. *Türk spor tarihinde Atatürk*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Bauthoul, G. 1975. *Siyaset sosyolojisi*. (Çev.: Yıldırım, S.). İstanbul: Gelişim Yayınları.

- Beck, P. 2002. *Anglo-Soviet Relations, 1930–54: The British government and the footballing dimension*. Budapest: Semmelweis University.
- Boniface, P. 2007. *Futbol ve küreselleşme*. (Çev.: İsmail Yerguz). İstanbul: NTV Yayınları.
- Bourdieu, P. 1997. *Toplumbilim sorunları*. (Çev.: Hülya Tufan). İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Briggs, E. 2011. *The Munich massacre: a new history*. Sidney: HUS.
- Bostancı, M. 2012. *Stratejik bir iletişim aracı olarak kamu diplomasisi kamu diplomasisinde medyanın rolü ve önemi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Cankalp, M. 2002. *Sporda yönetim ve organizasyon*. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.
- Coakley, J. 1986. *Sport in society: issues and controversies*. Missouri: Times Mirror/Mosby College.
- Çemrek, M. 2013. *Küresel siyaset ve imkânları. Uluslararası politika II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çetin, C. 2014. *Spor iletişimi spor televizyon birlikteliği sattırıyor*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dennis, M. ve Jonathan, G. 2012. *Sport under communism: behind the east German 'miracle'*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Erdemli, A. 2008. *Spor yapan insan*. İstanbul: E yayınları.
- Erkan, N. 1998. *Yaşam boyu spor*. Ankara: Bağırhan.

- Ertuğ, A.R. 1997. *Türkiye futbol tarihi 1890-1923*. Ankara: Ankara Bölge Müdürlüğü Yayını.
- Erzen, M. 2014. *Kamu diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Fişek, K. 1980. *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi; Dünyada-Türkiye’de*. Ankara: AÜSBF Yayınları.
- Fişek, K. 1985. *100 soruda Türkiye’de spor tarihi*. (1.Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Fişek, K. 2003. *Spor yönetimi*. İstanbul: YGS Yayınları.
- Glyptis, S. 1989. *Leisure and unemployment*. Milton Keynes: Open University Press.
- Gori, G. 2003. *Italy: Mussolini’s boys at Hitler’s olympics*. USA: University of Illionis.
- Gökaçtı, M.A. 2008. *Bizim İçin Oyna*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Guttmann, A. 1984. *The games must go on: avery brundage and the olympic movement*. New York: Columbia University Press.
- Güçlü, S. 2005. *Kurumlara sosyolojik bakış*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Güven, Ö. 1999. *Türklerde spor kültürü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Güvenç, B. 1991. *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Hiçyılmaz, E. 1983. *Sporda batılılaşma hareketi*. İstanbul: Mepa Yayıncılık.
- Hitler, A.1992. *Kavgam*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Houlihan, B. 1991. *The government and politics of sport*. Londra: Routledge.

İnal, R. 2008. *Küreselleşme ve spor*. İstanbul: Evren Basım Yayın.

Karasüleymanoğlu, A. 1995. *Yeni boyutlarıyla spor*. Ankara: Ozan Yayınları.

Karadağ, H. 2016. *Uluslararası ilişkilerde yeni bir boyut kamu diplomasisi*. Ankara: Nobel.

Keohane, R. 1989. *International institutions and state power*. Boulder: Westview Press.

Kılıcıgil, E. 1985. *Sosyal çevre-spor ilişkileri*. Ankara: Bağiran Yayınevi.

Krüger, A. 1996. *Worker sport around the world*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Krüger, A. 1998. *The role of sport in German international politics, 1918-1945*. London and New York: Spon.

Krüger, A. 1999. *Strength through joy: the culture of consent under Fascism, Nazism and Francoism*. London and New York: Spon Pres.

Krüger, A. 2003. *Germany: European cultures in sport: examining th nations and regions*, Bristol: Intellect.

Kurt, G. 2014. *Spor diplomasisi aracı olarak futbol, Galatasaray profesyonel futbol takımı ve ülke markası ilişkisi üzerine bir araştırma. Türkiye’de Spor ve Medya*. İstanbul: Köprü Kitap.

Langley, A. 1989. *Sport and politics*. Hove: Wayland.

Lee, J.Y. 1990. *Sport nationalism in the modern olympic games*. Colorado: University Of Northern Colorado.

- Lull, J. 2001. *Medya, iletişim, kültür*. (Çev.: Güngör, N.), Ankara: Vadi Yayınları.
- MacAloon, J.J. 1981. *This great symbol: Pierre de Coubertin and the origins of the modern olympic games*. Chicago: University of Chicago Press.
- Neziroğlu, İ. ve Yılmaz, T. 2013. *Hükümetler programları ve genel kurul görüşmeleri (24 Nisan 1920-22 Mayıs 1950)*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Nye, J.S., 2005. *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*. (Çev.: Rayhan İnan Aydın) Ankara: Elis Kitap.
- Özgen, E. 2014. *Türkiye’de futbolcuların markalaşma sorunu ve medya iletişimi açısından bir yaklaşım. Türkiye’de spor ve medya*. İstanbul: Köprü Kitapları.
- Riordan, J. 1999. *The impact of communism on sport*. London and New York: Spon Press.
- Roche, M. 2000. *Mega-events and modernity: olympics and expos in the growth of global culture*. New York: Routledge.
- Rowe, D. 1996. *Popüler kültürler rock ve sporda haz politikası*, (Çev.: Mehmet Küçük). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sancar, G. A. 2012. *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*. (1. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Sancar, G.A. 2016. *Yeni kamu diplomasisi, kamu diplomasisinde yeni yaklaşımlar ve örnekler*. İstanbul: Beta.
- Saraçlı, M. 2014. *Güç unsurları çerçevesinde bir algı yönetimi unsuru olarak (yeni) kamu diplomasisi ve Türkiye*. İstanbul: Alfa.

- Savaşır, V.A. 1981. *Atatürk'ün Sporla İlgisi, Atatürk ve Spor Sempozyumu*, İstanbul: TSYD Yayını.
- Schiller, K. 2010. *The 1972 Munich olympics and the making of modern Germany*. Berkeley CA: University of California Press.
- Scrambler, G. 2005. *Sport and society: history, power and culture*. Sydney: McGraw Hill Education.
- Senn, A.E. 1999. *Power, politics, and the olympic games*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Sert, M. 2000. *Gol atan galip, futbola sosyolojik bir bakış*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Somalı, V. 1996. *Beşiktaş spor tarihi*. İstanbul: Flash Yayıncılık.
- Szymanski, S. 2010. *Futbolun şifreleri* (Çev.: Elif Nihan Akbaş). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Talimciler, A. 2010. *Sporun sosyolojisi, sosyolojinin sporu*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Taylor, T. 1988. *Sport and international relations: a case of mutual neglect 1 allison* içinde, "Politics of Sport" (ss. 27-48). Manchester: Manchester University Press.
- Teja, A. 1998. *Italian sport and international relations under fascism*. London and New York: E & FN SPON.
- Tomlinson, A. ve Young, C. 2006. *National identity and global sports events*. Albany: SUNY.
- Toprak, Z. 1985. *II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi C 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Torres, C.R. 2014. *Peronism, international sport, and diplomacy. diplomatic games: Sport, statecraft, and international relations since 1945*. Lexington: University Press of Kentucky.

Türk Spor Kurumu Nizamnamesi. 1937. Ankara: Ulus Basımevi.

Tükenmez, M. 2011. *Toplumbilim ve spor*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Unat, F.R. 1964. *Türkiye eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Ünsal, A. 2005. *Tribün cemaatinin öfkesi*. (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Wagner, E. A. 1989. *Sport in Asia and Africa*. Westport, CT: Greenwood Press, Inc.

Whannel, G. 2008. *Culture, politics and sport*. Oxford: Routledge Press.

Yetim, A. A. 2010. *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Nobel Yayın.

Yıldızhan, Y. ve Yazıcı, M. 2019. *Fiziksel aktivite ve özenle iyi oluş. Spor bilimler alanında araştırma makaleleri-1*. Ankara: Gece Akademileri.

Yıldız, D. 1979. *Türk spor tarihi*, İstanbul: Er Yayıncılık.

Yıldız, Ö. E. 2014. *Toplumsal iletişimde spor, medya ve reklam. Türkiye’de medya ve spor*. İstanbul: Köprü Kitapları.

Yükseliman N. 2002. *Parti devlet bütünleşmesi*. İstanbul: Gelenek Yayınları.

Sürekli Yayınlar

- Akgül, L. 2001. Cumhuriyet dönemi spor adamlarından: Burhan Felek. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. **17** (49), 203-236.
- Alemdaroğlu, A. 2005. Politics of the body and eugenic discourse in early republican Turkey. *Body and Society*. **11** (3), ss.61-76.
- Alili, T. 2004. Bir Bilim olan sporun anası: olimpiyatlar. *Bilim ve Ütopya*. 122, ss.14-21.
- Algün G. ve Sunay H. 2010. Uluslararası ilişkiler ve spor. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. **VIII** (3), ss.93-100.
- Arslan, C. 2016. Ahmet Yesevi felsefesi açısından dünyada spor ve barış. *International Journal of Science Culture and Sport*. 4, ss.68-78.
- Art, R. J. 1980. To what ends military power?. *International Security*. **4** (4), ss. 3-35.
- Atabeyoğlu, C. 1985. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e spor. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, 6, 1474-1518.
- Atasoy, B., & Kuter, F. Ö. 2005. Küreselleşme ve spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. XVIII, ss.11-22.
- Aydın, M. 1996. Uluslararası ilişkilerde yaklaşım, teori ve analiz. *SBF Dergisi*. **51** (1), ss.71 114.
- Bambrey, C. 2002. Marxism ve spor. *Birikim*. 158, ss.82-93.
- Beacom, A. 2000. Sport and international relations: a case for cross-disciplinary investigation. *The Sports Historian*. **II** (20), ss.1-23.

- Boniface, P. 2004. *Spor savaştır: olimpiyatların jeopolitiği*. (Çev.: Başkaya, F.). *Özgür Üniversite Forumu*. 25, ss.74-80.
- Brentin, D. 2013. A lofty battle for the nation: The social roles of sport in Tudjman's Croatia. *Sport in Society*. **16** (8), ss. 993-1008.
- Bulut, T. 2007. Cumhuriyet'in bir gençlik projesi olarak Kızılay kampları. *ÇTTAD*. **6** (14), ss. 103-135.
- Canşen, E. 2015. Türkiye cumhuriyetinin spor politikaları, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. **17** (1), ss.33-48.
- Carrington, B. ve Leaman O. 1992. Work for some, sport for all. *Youth and Policy*. **1** (3), ss.10-15.
- Cha, V. D. 2006. A theory of sport and politics. *International Journal of the History of Sport*. **26** (11), ss.1581-1610.
- Chehabi, H.E. 2001. Sport diplomacy between the United States and Iran. *Diplomacy & Statecraft*. **12** (1), ss. 89-106.
- Collins, S. 2011. East Asian olympic desires: identity on the global stage in the 1964 Tokyo, 1988 Seoul and 2008 Beijing games. *International Journal of the History of Sport*. **28** (16), ss. 2240-2260.
- Çakır Özdemir, H. ve Öztürk, R.G. 2015. Ülke imajının ve ülke itibarının marka tercihi etisinde menşe ülke kavramının rolü: Türk tüketiciler üzerine bir araştırma. *Global Media Journal TR Edition*. 5, ss. 313-340.
- Çoban, B. 2008. Futbol ve toplumsal muhalefet. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, ss. 59-88.

- Doralp, B. ve Barkul, Ö. 2011 Olimpiyat Yerleşkeleri Tasarımında Bir Girdi Olarak Sürdürülebilirlik. *Megaron*. **6** (2), ss. 123-137.
- Dyreson, M. 2008. Marketing weissmuller to the world: hollywood's olympics and federal schemes for americanization through sport. *International journal of the History of Sport*. **25** (2), ss. 284-306.
- Erdoğan, N. 1993. Popüler futbol kültürü ve milliyetçilik. *Birikim Dergisi*. **49**, ss. 26-33.
- Evcin, E. 2014. Atatürk'ün spora ve sporculara bakışı. *Türk Araştırmaları Derneği*. **33** (55), ss.303-378.
- Fischer, N. 2002. Competitive sport's imitation of war: imaging the completeness of virtue. *Journal of the Philosophy of Sport*. **29** (1), ss. 16-37.
- Fişek, K. 1982. Devlet-rekreasyon-spor. *Bilim ve Sanat Dergisi*. **18**, ss. 4-7.
- Freeman, K. 2012. Sport as swaggering: utilizing sport as soft power. *Sport in Society*. **15** (9), ss. 1260-1274.
- Gazi, M.A. ve Çalı, G. 2019. Sovyetler Birliği'nde kitlelere sporun teşvik edilmesinde propaganda posterlerinin rolü. *TRT Akademi*. **4** (8), ss. 369-391.
- Golden, M. 2011. War and peace in the ancient and modern olympics. *Greece and Rome*. **58** (1), ss. 1-13.
- Green, M. 2007. Governing under advanced liberalism: sport policy and the social investment state. *Policy Sci*. **40**, ss. 55-71.
- Grix, J. 2013. Sport politics and the olympics. *Political Studies Review*. **11** (1), ss. 15-25.

- Grix, J. 2014. Sports mega-events as part of a nation's soft power strategy: The cases of Germany (2006) and the UK (2012), *The British journal of politics and international relations*. **16** (4), ss. 572-596.
- Guthrie-Shimizu, S. 2013. Japan's sport diplomacy in the early post-second world war years. *International Area Studies Review*. **16** (3), ss. 325-335.
- Haag, H. 1982. Life and work of Carl Diem. The father of modern physical education in Germany. *International Journal of Physical Education*. **19** (2), ss. 24-30.
- Hayes, M. 2006. Glasgow Celtic fans, political culture and the tiocfaidh ar la fanzine: some comments and a content analysis. *Football Studies*. **9** (1), ss.5-18.
- Hoberman, J. 1984. Sport and political ideology. *Sociology of Sport Journal*. 3, ss. 261-272.
- Houlihan, B. 1997. Sport, national identity and public policy. *Nations and Nationalism*. **3** (1), ss.113-137.
- İnce, M. 2016. Spor ile siyasetin ilişkisi üzerine bir analiz; sporu siyasete alet etmek. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **6** (2), ss.456-464.
- Jackson, S.J. ve Haigh, S. 2008. Between and beyond politics: sport and foreign policy in a globalizing world. *Sport in Society*. **11** (4), ss. 349-358.
- Jarvie, G. 2003. Internationalism and sport in the making of nations. *Identities. Global Studies in Culture and Power*. **10** (4), ss. 537-551.
- Karahüseyinoğlu, M., Ramazanoğlu, F., Sancar, E., Savucu, Y., Ramazanoğlu, M. ve Altungül, O. 2005. Türkiye'nin spordaki konumunun bazı Avrupa ülkeleriyle karşılaştırılması. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 3, ss.75-82.

- Kanin, D. 1980. The olympic boycott in diplomatic context. *Journal of Sport and Social Issues*. **4** (1), ss. 1-24.
- Kellner, D. 1996. Sports, media culture and race-some reflections on Michael Jordan. *Sociology of Sport Journal*. **13** (4), ss.458-468.
- Kul, M. ve Hergüner, G . (2018). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sorunları ve performanslarına etkileri (Sakarya ili örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **18** (2), ss. 971-996.
- Lin, C. Y., Lee, P. Ve Nai, H. 2008. Theorizing the role of sport in state-politics. *International Journal of Sport and Exercise Science*. **1**, ss.23-32.
- Murray, S. 2012. The two halves of sports-diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*. **23** (3), ss.576-592.
- Murray, S. ve Pigman, G.A. 2014. Mapping the relationship between international sport and diplomacy. *Sport in Society*. **17** (9), ss. 1098-1118.
- Notaker, H., Giles, S.S. ve David, J.S. 2016. Sport diplomacy forum introduction. *Diplomatic History*. **40** (5), ss.807-809.
- Nygard, H.M. ve Gates, S. 2013. Soft power at home and abroad: sport diplomacy, politics and peace-building. *International Area Studies Review*. **16** (3), ss.235-243.
- Redeker, R. 2008. Sport as an opiate of international relations: the myth and illusion of sport as a tool of foreign diplomacy. *Sport in Society*. **11** (4), ss. 494-500.
- Riordan, J. 1974. Soviet sport and Soviet foreign policy. *Soviet Studies*. **26** (3), ss.322-343.

- Saatçioğlu, C. ve Karaca, O. 2012. Ekonomi ve spor: Ekonomik gelişmenin uluslararası sportif başarı üzerindeki etkisi. *Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1, ss.27-41.
- Semino, E. ve Michela M. 1996. Politics is football: metaphor in the discourse of Silvio Berlusconi in Italy. *Discourse & Society*. 7 (2), ss.243-269.
- Seval, H.F. ve Kodaman, T. 2015. Sporun uluslararası politikadaki etkisi. *MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2 (2). ss.52-64.
- Soyer, F. 2004. Osmanlı devletinde (1839-1908) tanzimat dönemi beden eğitimi ve spor alanındaki kurumsal yapılanmalar ve okul programlarındaki yeri konusunda bir inceleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (1), ss. 209-215.
- Steinberg, D. A. 1978. The workers' sport internationals 1920-28. *Journal of Contemporary History*. 13 (2), ss.233-251.
- Süslü, A. 1986. Atatürk ve gençlik, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*. 12, ss.13-20.
- Şahin, M.Y., Yenel, F. Ve Çolakoğlu, T. 2010. Spor ve milliyetçilik etkileşimi: ulusal kimlik oluşturmada sporun yeri ve önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7 (1). ss. 1244-1263.
- Şenel, A. 2008. Olimpiyatlar, yarışmacı spor gerçeği ve eleştirel spor kuramları. *Bilim ve Gelecek Dergisi*. 53, ss. 6-27.
- Talimciler, A. 2008. Futbol değil iş: endüstriyel futbol. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, ss. 89-114.
- Taş, İ., Şemşit, S. ve Eylemer S. 2013. Avrupa Birliği örneğinde uluslararası spor politikasının gelişimi: Ekonomik, sosyal ve siyasal boyut. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 4, ss.136-151.

- Taylor ve Francis. (2008). Sport, politics and international relations in the twentieth century. *The International Journal of the History of Sport*. **25** (13), ss.1689-1706.
- Toker, N. 2005. Oyuna girme-oyunu seyretme: Platon'a karşı Aristoteles. *Toplum ve Bilim Dergisi*. 103, ss. 7-20.
- Türkmen, M. 2013. Erken cumhuriyette beden eğitimi ve sporun ideolojik temelleri. *Literature and History of Turkish or Turkic*. **8** (6), 729-740.
- Yazıcı, A. G. 2014. Toplumsal dinamizm ve spor. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. **3** (1), ss.394-405.
- Yıldız, Y. 2007. Hukuk ve kültür ilişkisi çerçevesinde spor kültürünün oluşturulması. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5, ss. 21-42.
- Zhaohui, H. ve Sun, Y. 2000. The butterfly effect and the making of 'Ping Pong Diplomacy'. *Journal of Contemporary China*. **9** (25), ss.429-448.
- Zorba, E. ve Ziyagil, M.A. 1998. Sigara içen/ içmeyen ve spor yapan/ yapmayan üniversite öğrencilerinin bazı fizyolojik ve antropometrik özelliklerinin karşılaştırılması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. (3), ss.11-20.
- Zorba, E., Babayigit, G., Saygın, Ö., İrez, G. Ve Karacabey, K. 2004. 65-68 yaş arasındaki yaşlılarda 10 haftalık antreman programının bazı fiziksel uygunluk parametrelerine etkisinin araştırılması. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*. **18** (4), ss.229-34.

Diğer yayınlar

Akçadağ, E. 2010. Dünya’da ve Türkiye’de kamu diplomasisi. <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>. (Erişim Tarihi: 15.12.2020).

BBC. 2009. Bursa’da futbol diplomasisi. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2009/10/091015_newarmenia.shtml (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

Beden Terbiyesi Kanunu. 1938. İstanbul: Cihan Kitaphanesi Bürhaneddin Matbaası.

Bunjaku, E. 2014. Sırbistan-Arnavutluk milli maçı: Fanatik siyasi duruş ve spora yansımaları. <http://politikaakademisi.org/sirbistan-arnavutluk-milli-maci-fanatik-siyasi-durus-ve-sporayansimalari/> (Erişim Tarihi: 7.12.2020).

Civralı, R. 2019. Uluslararası ilişkilerde bir mücadele alanı olarak spor: 1980 Moskova olimpiyatları boykotu örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

CNN. 2014. Serbia and Albania game abandoned. <http://edition.cnn.com/2014/10/14/sport/football/serbia-albania-game-abandoned/> (Erişim Tarihi: 7.12.2020).

Cumhuriyet Arşivi. Belge No: 030.10.145.36M.20. CHP Kayıt No: 6/4644; 04. K.Sani. 1937.

Demir, V. 2011. Kamu diplomasisi ve türkiye’nin komşu ülkelerle ilişkilerine katkısı. TASAM Siyasal İletişim Enstitüsü. <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/kamudiplomasisiveturkiyeninkomsulari.pdf>. (Erişim Tarihi: 14.12.2000).

Dimlioğlu, B. 2018. Fiziksel aktivitenin orta yaş sedanter kadınlarda temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğaner, Ö. 2015. THY Avrupa’da yeni takımlara sponsor olacak. <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2015/03/13/thyavrupada-yeni-takimlara-sponsor-olacak>. (Erişim Tarihi:12.12.2020).

Erhan, Ç. (2010). Spor ve kamu diplomasisi. <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-cagri-erhan/453414.aspx> (Erişim Tarihi:19. 12.2020).

Evren, C. 2007. Türkiye’de futbolun bir kitle sporu olarak endüstrileşmesinde ana akım medyanın ideolojik tutumunun irdelenmesi. *Yüksek Lisans*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Grix, J. ve Himpler, N. 2007. German and British media representation of America and Iraq, www.eri.bham.ac.uk/research/working-papers.shtml (Erişim Tarihi: 19.12.2020).

Gök, Y. 2016. Türkiye’de gençlik ve spor alanındaki kamu diplomasisi etkinliği. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Gürsoy, C. 2015. 1968 Meksika olimpiyatı. <https://celalgursoy.com/2015/09/01/1968-mexico-olimpiyati/> (Erişim Tarihi: 19.12.2020).

Hendersen, B. 2013. Nelson Mandela dies: The word of sport pays tribute to South Africa’s anti-apartheid leader. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/nelsonmandela/10499486/Nelson->

[Mandela-dies-the-world-of-sport-pays-tribute-toSouth-Africas-anti-apartheid-leader.html](https://www.southafrican.gov.za/sport/mandela-dies-the-world-of-sport-pays-tribute-to-south-africas-anti-apartheid-leader.html) (Erişim Adresi:14.12.2020)

Hergüner, B. 2002. Sporun uluslararası ilışkilere etkileri. *Yüksek Lisans*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Holokost Ansiklopedisi. 2017. Holokost, <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/introduction-to-the-holocaust> (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

Kamalov, İ. 2009. Siyasileşen spor ve Rusya, <http://asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=981&kat1=6&kat2=> (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

Murray, S. 2011. Sports-diplomacy: A hybrid of two halves, <https://www.eusportdiplomacy.info/files/2-sports-diplomacy-a-hybrid-of-two-halves-dr-stuart-murray.pdf> (Erişim Tarihi: 19.12.2020).

Özdaşlı, E. 2015. Ermeni Açıılımı Sonrası Türkiye-Azerbaycan İlişkileri: Bir Adım Geri İki Adım İleri. Kadim Dostluğun Yüz Yıllık Açmazında Türk-Ermeni İlişkileri Uluslararası Sempozyumu: Toplumsal Bellek, Önyargılar ve Gerçekler. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.

Özkan, A. 2014. Ülke markası inşasında kamu diplomasisinin stratejik rolü. <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/138-uelke-markasnasnda-kamu-diplomasisinin-stratejik-rolue> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

Özkan, A. 2015. 21. yüzyılın stratejik vizyonu kamu diplomasisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi imkânları. TASAM Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Stratejik Rapor No:70.

Öztürk C. 2008. Tek parti döneminde eğitimde devlet ve ideolojinin rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Paton, G. ve Barney, R.K. 2002. Adolf Hitler, Carl Diem, Werner Klingenberg, and the Thousand Year Reich: Nazi Germany and Its Envisioned Pos-War Olympic World, *Doktora Tezi*, Loughborough University.

Sedef, M. 1999. Sporun siyasal gücü meşrulaştırmadaki etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü. 2020. *Cemil Tahir Taner*. <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/220/110/cemil-tahir-taner.aspx> (Erişim Tarihi: 17.12.2020).

Şahin, M.Y. 2011. Türkiye’de spor siyaset etkileşimi. *Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Şentürk, F. 2018. Uluslararası ilişkilerde sporun etkisi 1936 Berlin olimpiyatları. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Yeniz Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TBMM Genel Kurul Tutanağı. 2004. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, 22. Dönem 2. Yasama Yılı 63. Birleşim 04 Mart.

Tokatlıoğlu, A.E. 2012. İki dünya savaşı arası dönemde Türkiye’de spor ve siyaset ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 1982. Madde 59.

Türk Dil Kurumu. 2020. Kamu diplomasisi. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.12.2020).

- Türk, N. 2016. Sedanter bayanlarda bosu egzersizin fiziksel uygunluk ve psikososyal değişimlere etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yararbaş, M. 2013. Orta yaş kadınlarda 8 hafta uygulanan pilates egzersizlerinin antropometrik özelliklerine ve beden algısına etkilerinin araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerlisu, T. 1999. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ndeki yönetim uygulamalarının yönetim süreçleri açısından değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücesoy, N. 2009. Futbolun ekonomi-politiği: 2008 Avrupa futbol şampiyonası. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.